

ΕΡΡΙΚΟΥ Α. ΣΚΑΣΣΗ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ, ΟΜΟΤΙΜΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

C. IULII CAESARIS
COMMENTARII
DE BELLO CIVILI

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1959

C. IULII CAESARIS
COMMENTARII DE BELLO CIVILI

(ΕΚΛΟΓΑΙ)

ΔΩΡΕΑ

ΜΑΘΗΤΗΣ ΥΠΟΝΟΜΗΣ

ΔΙΑ

ΤΗΝ ΑΝΕΞΙΤΗΚΗΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΝ

ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ

ΕΡΡΙΚΟΥ Α. ΣΚΑΣΣΗ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ, ΟΜΟΤΙΜΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

C. IULII CAESARIS
COMMENTARII
DE BELLO CIVILI

19018

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1959

FORBES & WALKER

MANUFACTURERS OF BOOKS AND PRINTING

C. JULI CAESARIS

COMMENTARII

DE BELLO CIVILI

ΜΕΡΟΣ Α΄

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΚΕΙΜΕΝΟΝ

ΔΩΡΕΑ
ΜΑΘΗΤΙΚΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ
ΔΙΑ
ΤΗΝ ΘΑΝΑΤΕΣΤΙΚΗΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΝ
ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

I. ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΙΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ

Ὁ Γάιος Ἰούλιος Καῖσαρ (C. Iulius Caesar) ἐγεννήθη ἐν Ῥώμῃ τῇ 13 τοῦ Κοῦντιλίου μηνός, τοῦ κατόπιν ἐξ αὐτοῦ ὀνομασθέντος Ἰουλίου, τοῦ ἔτους 100 π. X. καὶ ἀπέθανε δολοφονηθεὶς κατὰ τὰς εἰδούς τοῦ Μαρτίου (τῇ 15 Μαρτίου) τοῦ ἔτους 44 π. X.

Ὁ Καῖσαρ μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Σύλλα καὶ τὴν ἤπταν τῆς μερίδος τοῦ Μαρτίου (83 — 82 π. X.) ἐκινδύνευσε, διότι ἦτο ἐκ τῆς μητρὸς Αὐρηλίας στενὸς συγγενῆς τοῦ τελευταίου. Καὶ ἀνῆκε μὲν εἰς ἀριστοκρατικώτατον γένος, διότι ἀνῆγεν αὐτὸ εἰς τὸν μυθικὸν Ἰουλον (Ἀσκάνιον), τὸν υἱὸν τοῦ Αἰνείου, ἀλλ' ὅμως ἠγεῖτο τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 80 π. X. εἰς ἡλικίαν 20 ἐτῶν, ἐστράτευσε ἐν τῇ Ἀσίᾳ, συγχρόνως δὲ ἤρχισε τὸ πολιτικὸν καὶ βῆτορικόν αὐτοῦ στάδιον. Ἦτο καὶ περὶ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἐντριβέστατος, τοσοῦτον δὲ οἰκειῶς εἶχε πρὸς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ὥστε καὶ ἀποθνήσκων, ὅτε εἶδε τὸν Βροῦτον μεταξὺ τῶν συνωμοτῶν πλήττοντα αὐτόν, ἐπεφώνησεν ἑλληνιστὶ τὸ γνωστὸν ἐκεῖνο « Καὶ σύ, τέκνον Βροῦτε ; » Εἶχε διδασκάλους ἐν Ῥώμῃ μὲν τὸν Μᾶρκον Ἀντώνιον Γνίφωνα, ἐπιφανῆ ἐκ Γαλατίας ῥήτορα καὶ γραμματικόν, ἐν Ῥόδῳ δὲ (τῷ 76 — 75 π. X.), ὅπου κατόπιν ἐπορεύθη, τὸν ἐξ Ἀλαβάνδων τῆς Καρίας Ἀπολλώνιον τὸν Μόλωνος ἐκ τῶν κορυφαίων ῥητόρων τῆς Ῥοδίας Σχολῆς.

Τῷ 67 π. X. διετέλεσε ταμίης (quaestor) ἐν Ἰσπανίᾳ, τῷ 65 ἀγορανόμος (aedilis), τῷ 63 ἐπὶ τῆς ὑπατείας τοῦ Κικέρωνος μέγας ποντίφιξ (pontifex maximus), τῷ 62 στρατηγὸς (praetor), τῷ 61 ἀντιστρατηγὸς (pro praetore) ἐν Ἰσπανίᾳ, τῷ 59 ὕπατος (consul) τὸ πρῶτον, ἀπὸ τοῦ 58 — 50 ἀνθύπατος (pro consule) ἐν Γαλατίᾳ, τὴν ὁποίαν ὑπέταξε καὶ ἔπειτα ὠργάνωσεν, ἀποβὰς ὁ κυριώτατος παράγων τοῦ ἐκρωμαϊσμοῦ τῆς Δύσεως διὰ τῆς διαδόσεως τῆς λατινικῆς γλώσσης καὶ τοῦ ἑλληνορρωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ.

Ἦτο στρατηγὸς καὶ πολιτικὸς μέγας, νομοθέτης, μαθηματικὸς, ἱστορικὸς, συγγραφεὺς, ποιητὴς καὶ γραμματικὸς.

II. ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ

Τὰ κύρια καὶ σφζόμενα μείζονα ἔργα τοῦ Καίσαρος εἶναι οἱ commentarii, τὰ ὑπομνήματα (ἡμερησίαι, ἡμέτεροι ἀναγραφαί), τὰ ὁποῖα κοινῶς ὀνομάζονται ἀπομνημονεύματα. Οἱ commentarii εἶναι : commentarii de bello Gallico (ἀπομνημονεύματα περὶ τοῦ Γαλατικοῦ πολέμου) καὶ commentarii de bello civili (ἀπομνημονεύματα περὶ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου). Καὶ τὰ μὲν πρῶτα, διηρημένα εἰς 7 βιβλία (διότι τὸ 8ον εἶναι τοῦ Αὔλου Ἰρτίου), ἀναφέρονται εἰς τὰ συμβάντα τῶν ἑπτὰ πρώτων ἐτῶν τοῦ πολέμου, ὃν ἐπολέμησεν ὁ Καῖσαρ ἐν τῇ Γαλατίᾳ, Βρετανίᾳ καὶ Γερμανίᾳ (58 — 52/51 π. Χ.), τὰ δὲ δεύτερα, διηρημένα εἰς τρία βιβλία, ἀναφέρονται εἰς τὰ διετῆ γεγονότα τοῦ ἐμφυλίου πολέμου μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ πολέμου (ἀπὸ Ἰαν. τοῦ 49 — 9 Νοεμβρ. 48 π. Χ.).

III. ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΙΣ ΤΑ ΠΕΡΙ ΕΜΦΥΛΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ

1. Ὅτε ὁ Γναῖος Πομπήιος μετὰ τὰς λαμπρὰς αὐτοῦ νίκας ἐν τῇ Ἀσίᾳ κατὰ τὸ ἔτος 61 π. Χ. ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ῥώμην, ἤτο ἀναμφισβητήτως, μολονότι εἶχεν ἀπολύσει τὸν στρατόν, ὁ πρῶτος καὶ ἰσχυρότατος ἐν τῇ πολιτείᾳ ἀνὴρ. Ἀλλ' ἡ μοναδικὴ δόξα καὶ ἡ προεξέχουσα αὐτοῦ θέσις διήγειραν τὴν ζηλοτυπίαν καὶ τὴν ὑπόψιαν τῶν ἀνταγωνιστῶν του· οἱ προσωπικοὶ ἐχθροί, ἰδίᾳ ὁ Κράσσος, ὁ Λούκουλλος καὶ ὁ Μέτελλος, τῶν ὁποίων ἡ δόξα διὰ τῆς ἐπεμβάσεως αὐτοῦ εἶχε μειωθῆ, ἐνήργησαν κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ὁ Πομπήιος, ὅτε ἐν ἔτει 60 π. Χ. ἐζήτησε νὰ ἐπικυρωθῶσιν αἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ διατάξεις αὐτοῦ καὶ νὰ διανεμηθῶσιν ἀγροὶ εἰς τοὺς παλαιούς στρατιώτας (veterani), προσέκρουσεν ἐν τῇ Συγκλήτῳ εἰς ἀνυπέβλητα ἐμπόδια, τὰ ὁποῖα ἐξηνάγκασαν αὐτὸν νὰ στραφῆ πρὸς τὸ δημοκρατικὸν κόμμα, ἕνα οὕτω κατορθώσῃ τὴν ἐπιψήφισιν τῶν προτάσεών του. Τότε δὲ προϊστάτο τοῦ κόμματος τούτου ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ. Οὗτος, μόλις ἐπιστρέψας ἐκ τῆς Ἰσπανίας, ἐνθα εἶχε χρηματίσει ἀντιστράτηγος (propraetor), ἐπέδωξε τὴν ὑπατείαν τοῦ ἔτους 59. Τὸ συγκλητικὸν κόμμα ἀντέστη ἰσχυρῶς εἰς τοῦτο. Ὅθεν ἐπῆλθεν εὐκόλως ἔνωσις.

* Κατὰ τὴν ἔκδοσιν Kramer - Hofmann - Meusel.

Προσελήφθη ὡς τρίτος, τῇ ἀπαιτήσῃ τοῦ Καίσαρος, ὁ Μάρκος Κράσος, λόγῳ μὲν διότι ὁ Κράσος ἤτο ἀπαραίτητος ἕνεκα τοῦ πλοῦτου καὶ τῆς ἐπιρροῆς του πρὸς διεξαγωγὴν τῶν κοινῶν σχεδίων, πράγματι ὅμως διότι ὁ Καῖσαρ ἤθελε νὰ χρησιμοποίησῃ αὐτὸν ὡς ἀντιστάθμισμα ἐναντίον τοῦ πανισχύρου ἔτι Πομπηίου. Οὕτω συνεστάθη ἡ πρώτη τριανδρία (*triumvirātus*) ἐπὶ τῷ σκοπῷ *ne quid ageretur in re publica, quod displicuisset ulli e tribus* (ὅπως μὴ τι ἐν τῇ πολιτείᾳ διαπραχθῇ ἀπαρέσκον τινὶ ἐκ τῶν τριῶν).

2. Καίπερ πολεμούμενος ὑπὸ τῶν ἀριστοκρατικῶν καὶ τοῦ συνυπατεύου Μάρκου Βιβούλου κατώρθωσεν ὁ Καῖσαρ μετὰ πολλῆς συνέσεως καὶ δραστηριότητος πολλὰ καὶ ἰδία τὴν παραδοχὴν τοῦ Ἰουλίου ἀγροτικοῦ νόμου (*lex Iulia agraria*), δι' οὗ νόμου ἐξεπληροῦτο ὁ σκοπὸς τοῦ Πομπηίου πρὸς ἰκανοποίησιν τῶν παλαιμάχων στρατιωτῶν του. Ἐπειτα τῇ προτάσει τοῦ Καίσαρος ἐχαρίσθη ὑπὸ τοῦ δήμου, ἐπειδὴ ἡ Σύγκλητος εἶχεν ἤδη ἀποκρούσει τὴν πρότασιν ταύτην, τὸ τρίτον τοῦ μισθώματος εἰς τοὺς μισθωτάς (*publicanos*) τῶν ἐν Ἀσίᾳ τελῶν Ῥωμαίους ἱππεῖς. Ὡσαύτως ὁ Πομπήιος κατώρθωσε διὰ τοῦ Καίσαρος νὰ ἐπικυρωθῶσιν ὑπὸ τῆς Συγκλήτου, ἀρνούμενης μέχρι τότε, πᾶσαι αἱ ἀσιατικαὶ διατάξεις αὐτοῦ. Τέλος καὶ ὁ Καῖσαρ, τῇ προτάσει τοῦ ὑπ' αὐτοῦ προσελκυσθέντος δημάρχου Ποπλίου Βατινίου (*lex Vatinia*), ἔλαβε (τῷ 55 π. Χ.) ἐπὶ 5 ἔτη, παρὰ τὰ νενομισμένα τὴν διοίκησιν τῆς ἐντὸς τῶν Ἄλπεων Γαλατίας (*Gallia cisalpina*) καὶ τοῦ Ἰλλυρικοῦ (*Illyricum*) καὶ εἰς ταύτας προσέθηκεν ἡ Σύγκλητος, ἵνα μὴ ἐξαναγκασθῇ εἰς τοῦτο, καὶ τὴν διοίκησιν τῆς πέραν τῶν Ἄλπεων Γαλατίας (*Gallia ulterior*), ἣτις καὶ ἀπλῶς *provincia* ἐκαλεῖτο. Τοιοῦτοτρόπως ὁ Καῖσαρ ἐπέτυχε νὰ συντριβῇ ἡ τῶν ἀριστοκρατικῶν ἀπὸ τοῦ Σύλλα κυριαρχία καὶ νὰ ἐπικρατήσῃ ἐν τῇ πολιτείᾳ τὸ δημοκρατικὸν κόμμα, οὕτινος αὐτὸς προῖστατο.

3. Ἄλλ' ἐνῶ ὁ Καῖσαρ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐμάχετο ἐν Γαλατίᾳ νικηφόρως ὑπὲρ τῆς ἀσφαλείας καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς Ῥώμης, ἀναδειχθεὶς οὕτως εἰς τῶν πρώτων στρατηγῶν τοῦ κόσμου, τὸναντίον ὁ Πομπήιος, ὁ ἐν Ῥώμῃ ἀντιπρόσωπος τῶν συμφερόντων τῆς τριανδρίας, ἣτις διὰ τοῦ γάμου τούτου μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Καίσαρος Ἰουλίας ἐγένινεν ἔτι στενωτέρα, ὀσημέραι κατέπιπτε καὶ μετ' αὐτοῦ τὸ

δημοκρατικόν κόμμα. Ἐν τῷ μεταξύ οἱ ἀριστοκρατικοὶ ἤρχισαν νὰ ἀναλαμβάνωσι θάρρος μεταστραφείσης τῆς κοινῆς γνώμης πρὸς τὸ μέρος τῆς Συγκλήτου. Τοῦτου ἕνεκα οἱ τρεῖς οὗτοι ἄνδρες ἐν ἔτει 56 π. Χ. συνεσκέφθησαν ἐν Λούκῃ (νῦν Lucca, BA. τῆς Pisa) περὶ τοῦ πρακτέου μετὰ τῶν κορυφαίων ἐκ τῶν ὑπαδῶν των. Ἐλήφθησαν μεγάλαι ἀποφάσεις, ὧν ἀποτέλεσμα ἦτο νὰ ἐκλεγῶσι διὰ τὸ ἔτος 55 ὕπατοι ὁ Πομπήιος καὶ ὁ Κράσσος. Διὰ τοῦ Τρεβωνίου νόμου (lex Trebonia) ἔλαβεν ὁ πρῶτος τὴν διοίκησιν τῶν δύο Ἰσπανιῶν καὶ ὁ δεύτερος ἐπὶ 5 ἔτη τὴν διοίκησιν τῆς Συρίας μετ' ἀπεριορίστου ἐξουσίας. Διὰ νόμου ὡσαύτως τῶν ὑπάτων παρετάθη ἡ ἐξουσία (imperium) τοῦ Καίσαρος ἐπὶ 5 εἰσέτι ἔτη. Ἡ ἀντιπολίτευσις πρὸς τὸ παρὸν κατεπνίγη, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἔλαβε νέαν δύναμιν, ὅτε πλέον ὁ δεσμὸς τῆς τριανδρίας βαθμηδὸν ἐξησθένησε καὶ τέλος συνετρίβη.

4. Ὁ Πομπήιος συνεδέθη πρὸς τὸν Καίσαρα, ἵνα τῇ βοηθείᾳ αὐτοῦ καταβάλλῃ τοὺς ἀνταγωνιστάς. Ἡδὴ τούτου ἐπιτευχθέντος, ἔγινεν ὁ πρῶτος ὑποτεταγμένος βοηθὸς τοῦ ἀνταγωνιστοῦ του. Ἡ ῥῆξις ἄρα ἦτο ἀναπόφευκτος. Ὁ ἐν ἔτει 53 συμβὰς θάνατος τῆς Ἰουλίας καὶ ὁ κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐπακολουθήσας θάνατος τοῦ Κράσσου, μαχομένου κατὰ τῶν Πάρθων, ἐπετάχυναν αὐτήν. « Διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Κράσσου καὶ τῆς Ἰουλίας », λέγει ὁ ῥωμαῖος ἱστορικὸς Φλώρος, « διελύθησαν οἱ δεσμοὶ τοῦ Καίσαρος καὶ τοῦ Πομπηίου καὶ ἡ ἀντιζήλια των εὐθὺς ἐξερράγη. Ἡδὴ εἰς τὸν Πομπηῖον ἐφαίνετο ὑποπτος ἡ δύναμις τοῦ Καίσαρος καὶ εἰς τὸν Καίσαρα τὸ ἀξίωμα τοῦ Πομπηίου βαρὺ. Οὗτος δὲν ἠνείχετο ἴσον, οὐδὲ ἐκείνος ἀνώτερον. Ἐν τῇ ἐγκληματικῇ αὐτῶν ἀντιζήλιᾳ ἤριζον περὶ τῶν πρωτείων, ὥσει ἡ τύχη τὸσον ἀχανοῦς κράτους δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπαρκέσῃ καὶ δι' ἀμφοτέρους ». Ὑπὸ τοιαύτας περιστάσεις αὐτονόητον ἦτο ὅτι ὁ Πομπήιος ἐπλησίασε τὸ Συγκλητικὸν κόμμα, θέλων νὰ χρησιμοποίησῃ τοῦτο ἐναντίον τοῦ Καίσαρος. Ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου καὶ ἡ Σύγκλητος μόνον οὕτω θὰ ἀπηλλάσσειτο ἀμφοτέρων, ἐὰν κατὰ πρῶτον ἐξεμηδένιζε τὸν ἐπικινδυνότερον τῇ βοηθείᾳ τοῦ ἑτέρου. Τὴν εὐκαιρίαν πρὸς συνδιαλλαγὴν παρέσχον αἱ πολυκροτοὶ ἔριδες τοῦ Κλωδίου καὶ τοῦ Μίλωνος, αἵτινες εἶχον ἐμβάλλει τότε τὴν πολιτείαν εἰς μεγάλην ταραχήν. Μετὰ τὸν ὑπὸ τῶν ξιφομάχων τοῦ Μίλωνος θάνατον τοῦ Κλωδίου ἐξελέγη κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 52 π. Χ., παρὰ πᾶν ἔθος, μόνος ὕπατος ὁ Πομπήιος καὶ ἔτυχε

τῆς ἀδείας παρὰ τῆς Συγκλήτου νὰ στρατολογήσῃ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ νὰ λάβῃ τὰ ἀναγκαιοῦντα μέτρα πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Πομπήιος ἐχωρίσθησαν διὰ παντός.

5. Κατὰ τὴν τρίτην ὑπατείαν (τῷ 52) κατέστησεν ὁ Πομπήιος διὰ τῶν νόμων του de vi (περὶ βίας, βιαιοπραγιῶν) καὶ de ambitu (περὶ παρανόμου σπουδαρχίας) ἀυστηροτέρας τὰς ὑπαρχούσας ποινὰς καὶ συνέτεμε τὴν διαδικασίαν. Ὁ δεύτερος τοῦλάχιστον νόμος ἦτο ὀφθαλμοφανῶς τοιοῦτος, ὥστε ἠδύνατο νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Καίσαρος. Ἐκτὸς τούτου παρέτεινεν ὁ αὐτὸς διὰ τῆς Συγκλήτου ἐπὶ πέντε ἀκόμη ἔτη τὴν ἐν Ἰσπανίᾳ ἀρχὴν του, μολονότι ἐσκόπευε νὰ μείνῃ ἐν Ῥώμῃ. Ἴνα δὲ περιβάλλῃ ἡ Σύγκλητος διὰ τῶν τύπων τῆς νομιμότητος τὴν προᾶξίν του ταύτην ἐψήφισε, τῇ προτάσει τούτου, ἄλλον νόμον (lex Pompeia de provinciis), δι' οὗ οἱ ὑπατοὶ καὶ οἱ στρατηγοὶ δὲν ὄφειλον, ὡς μέχρι τοῦδε ἐγίνετο, νὰ ἀναλαμβάνωσι τὴν διοίκησιν τῆς ἐπαρχίας των εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπόθεσιν τῆς ἀρχῆς των, ἀλλὰ μόνον μετὰ παρέλευσιν 5 ἐτῶν. Οὕτω πως τακτοποιήσας τὰ πράγματα ἠλπίζεν ὁ Πομπήιος ὅτι θὰ εἶχε, καθ' ὃν χρόνον θὰ ἐπέστρεφεν ὁ Καῖσαρ ὡς ἰδιώτης πλέον (sine imperio) εἰς τὴν Ῥώμην μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ἐν τῇ Γαλατίᾳ ἀρχῆς του, κατὰ τοιοῦτον τρόπον συγκεντρώσει εἰς ἑαυτὸν σύμπασαν τὴν δύναμιν τῆς πολιτείας, ὥστε νὰ καταστῇ δυνατὸν καὶ εὐχερῶς νὰ μηνυθῇ καὶ νὰ καταδικασθῇ οὗτος, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ γίνῃ ἰδιαιτέρα μνεία περὶ τούτου. Αἱ ἐνέργειαι αὗται τοῦ Πομπηίου ἐνέβαλον τὸν Καῖσαρα εἰς πολλὴν ἀμηχανίαν, ἐπειδὴ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἡ ἐπανάστασις τοῦ Vercingetorix ἔθετεν ἐν ἀμφιβόλῳ πάσας τὰς ἐν Γαλατίᾳ ἐπιτυχίας αὐτοῦ, αἵτινες καὶ μόναι ἐπέτρεπον εἰς τὸν Καῖσαρα μετὰ δυνάμειος νὰ ἀντιμετωπίζῃ τὸ Συγκλητικὸν κόμμα. Εἶχεν ὅμως ὑπὲρ ἑαυτοῦ ὁ Καῖσαρ νόμον κατὰ πρότασιν τῶν δέκα δημάρχων (lex decem tribunorum) παρακινήθέντων ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Πομπηίου φοβουμένου αὐτὸν ut absenti sibi (τῷ Καίσαρι), quandoque imperii tempus expleri coepisset, petitio secundi consulatus daretur, ne ea causa maturius et imperfecto adhuc bello decederet (Suet. Caes. 26)*.

* Παρασκευάσε (Πομπήιος) διὰ τῶν δημάρχων ἐπιτραπῆναι καὶ ἀπόντι (Καίσαρι) τὴν ἀρχὴν, ὅταν ἐκ τῶν νόμων καθῆκῃ (= ἐν τῷ ὑπὸ τῶν νόμων ὀρισμένῳ χρόνῳ) αἰτήσαι. Δίων Κόσσο. XI, 51.

Οἱ Πομπηϊανοὶ διὰ λόγους σκοπιμότητος δὲν ἀντετάχθησαν εἰς τὸν νόμον τοῦτον. Τέλος ἐψήφισεν ἡ Σύγκλητος, τῇ προτάσει τοῦ Πομπηίου, ἕτερον νόμον (*de iure magistratuum*), δι' οὗ ἀπηγορεύετο γενικῶς νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν κατὰ τὰς ὑπατικὰς ἐκλογὰς ἄνδρες ἀπόντες. Διὰ τοῦ νόμου τούτου ἤρθη τὸ προνόμιον (*privilegium*) τοῦ Καίσαρος. Καὶ ναὶ μὲν κατ' ἐπίμονον τῶν φίλων ἀπαίτησιν ἠθέλησε νὰ ἐπανορθώσῃ ἐν τῷ νόμῳ ὁ Πομπήϊος τὴν δῆθεν παράλειψιν, ἀλλ' ἔπραξε τοῦτο ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ δήμου, ἐξ ἄλλου ὅμως οὔτε καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ εἶχε τοιοῦτον δικαίωμα. Μόλις βραδύτερον κατέστη δυνατόν νὰ γίνῃ ἐν τῇ Συγκλήτῳ πρότασις (*Suet. Caes. ξ. ἀν.*).

6. Ἀφοῦ ἡ κατὰ τοῦ Καίσαρος ἐπίθεσις εἶχε κατὰ τοιοῦτον τρόπον παρασκευασθῆ, προέτεινε κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος ὁ ὕπατος Μάρκος Μάρκελλος νὰ ἀνακληθῆ ὁ Καῖσαρ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς του πρὸ τῆς παρελεύσεως τοῦ ὀρισμένου χρόνου, ἐπειδὴ ὁ ἐν τῇ Γαλατία πόλεμος εἶχεν ἤδη περατωθῆ, καὶ νὰ μὴ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν κατὰ τὰς ὑπατικὰς ἀρχαιρεσίας, ἂν ἦτο ἀπών, διότι τὸ χάριν αὐτοῦ πρότερον ψηφισθὲν *privilegium* ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο εἶχε καταργηθῆ διὰ νεωτέρου γενικοῦ νόμου. Ἀλλὰ διὰ πολλοὺς λόγους κατωρθώθη κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος νὰ ψηφισθῆ παρὰ τῆς Συγκλήτου μόνον ἡ μία πρότασις, ν' ἀρχίσῃ δηλ. κατὰ τὴν 1 Μαρτίου τοῦ ἐπομένου ἔτους ἡ περὶ τῶν ἐπαρχιῶν διάσκεψις καὶ νὰ μὴ διακοπῆ αὕτη πρὶν ληφθῆ περὶ αὐτῶν ἀπόφασις.

7. Διὰ τὸ ἔτος 50 π. Χ., ὅπερ κατὰ τὰ φαινόμενα προσημνύετο κρίσιμον, εἶχεν ὁ Καῖσαρ διὰ δεκασμοῦ προσελκύσει τὸν δήμαρχον Γάϊον Σκριβόνιον Κουρίωνα. Ὁ ἀσυνείδητος οὗτος ἀλλ' εὐφυῆς ἀνὴρ διεξήγαγε μετὰ μεγίστης ἐπιτηδειότητος τὸ ἀνατεθὲν ἔργον. Ἀρχίσας δηλονότι νὰ ὑποκρίνεται, ὅτι εἶναι ἐχθρὸς τοῦ Καίσαρος καὶ διὰ πολλῶν ὑπὲρ τοῦ δήμου προτάσεων ἀποκτήσας τὴν εὐνοίαν τοῦτου εὗρε κατάλληλον πρόφασιν, ὅπως διαρρήξῃ τὰς σχέσεις αὐτοῦ πρὸς τὴν Σύγκλητον, τῆς ὑποίας ἕως τότε ἐνομίζετο ἔνθερμος ὀπαδός. "Ὅτε λοιπὸν ἐπρόκειτο νὰ ἀρχίσωσι τὴν πρῶτην Μαρτίου αἱ περὶ τῶν ἐπαρχιῶν ὀρισμέναι διάσκεψις, κατῴρθωσε, προφασιζόμενος ὅτι ἤθελε νὰ συνεννοηθῆ μετὰ τοῦ δήμου, νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀναβολὴν τῆς συζητήσεως μέχρι τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου, ὅποτε θὰ διεκόπτοντο αἱ ἐργασίαι τῆς Συγκλήτου (*discessus senatus*). "Ὅτε δὲ πάλιν ἐπανήρχι-

σεν ἢ συζήτησις κατὰ μῆνα Μάιον, προέτεινεν ὁ Κουρίων νὰ ἀνακληθῶσιν ἀμφοτέρω ἀπὸ τῶν ἐπαρχιῶν των, λέγων ὅτι τοῦτο ἀπήτει τὸ συμφέρον τοῦ δήμου. Ὁ δῆμος τόσον ἐνθουσιωδῶς ἠσπάσθη τὴν γνώμην ταύτην, ὥστε ὁ Πομπήιος, ἀσθενῆς τότε ὢν ἐν Καμπανίᾳ, ἐδήλωσεν εἰς τὴν Σύγκλητον, ὅτι ἤτο πρόθυμος νὰ συμμορφωθῆ. Ὁ ὕπατος Γάιος Μάρκελλος θέτων τὴν πρότασιν εἰς ψηφοφορίαν ἐζήτησεν οὐχὶ ἄνευ ὑστεροβουλίας διὰ τινος τῶν Συγκλητικῶν νὰ χωρισθῆ αὐτή. Οὕτως ὑπὲρ τῆς ἀνακλήσεως τοῦ Καίσαρος ἐψήφισαν πάντες, συμπεριλαμβανομένων καὶ αὐτῶν τῶν φίλων τοῦ Καίσαρος, ἀλλ' ἡ πρότασις ὑπὲρ τῆς ἀνακλήσεως τοῦ Πομπηίου ἀπερρίφθη διὰ μεγάλης πλειοψηφίας. Ὁ Κουρίων τότε ἀντετάχθη εἰς τὸν χωρισμὸν τῆς προτάσεως καὶ οὕτω ἡ πρότασις τῆς ἀνακλήσεως ἀμφοτέρων ἐτέθη ἡνωμένη εἰς ψηφοφορίαν. Ὑπὲρ τῆς προτάσεως ἐψήφισαν 370 Συγκλητικοί, κατ' αὐτῆς δὲ μόνον 22. Φυσικῶ τῷ λόγῳ κατὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἔκαμεν ἐνστασιν ἄλλος δήμαρχος καὶ οὕτως ἔληξαν κατὰ μῆνα Ἰούνιον αἱ μικραὶ καὶ παραχώδεις αὐταὶ διασκέψεις, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ ἀποφασισθῆ τι ὀριστικὸν καὶ χωρὶς νὰ νικήσῃ οὐδὲν ἐκ τῶν δύο ἀντιμαχομένων κομμάτων.

8. Ἐν ἄλλῳ ὅμως ζητήματι, ὅπερ ἐκίνησαν ἐπιτηδεῖως οἱ Πομπηϊανοί, οὐδαμῶς ἴσχυσε νὰ προφυλάξῃ τὸν Καίσαρα ἡ εὐφυΐα τοῦ Κουρίωνος. Περὶ τὸν χρόνον τοῦτον ἠπεύλουν τὴν Συρίαν καὶ τὴν Κιλικίαν οἱ Πάρθοι. Ἐπρεπεν, ὡς ἦτο ἀνάγκη, ἐν ἀμφοτέροις ταῖς ἐπαρχίαις ταύταις νὰ ἐνισχυθῆ ὁ στρατός. Τοῦτο ἐκμεταλλευθεὶς ὁ ὕπατος Γάιος Μάρκελλος ἠθέλησε νὰ μειώσῃ σημαντικῶς τὰς δυνάμεις τοῦ Καίσαρος. Ὅθεν ἀπήτησε παρ' ἑκατέρου, μετ' ἀπόφασιν τῆς Συγκλήτου, τὴν ἄμεσον ἀποστολὴν μιᾶς λεγεῶνος, ἵνα ἀμφοτέραι ἀποσταλῶσιν εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἀλλ' ὁ Πομπήιος, ἐπειδὴ εἶχε πρότερον (τῷ 55 π. Χ.) παραχωρήσει εἰς τὸν Καίσαρα μίαν λεγεῶνα, ἀπήτησε τὴν ἐπιστροφὴν ταύτης, οὕτως ὥστε ὁ Καῖσαρ ἠναγκάσθη νὰ στερηθῆ δύο λεγεῶνων. Ἐν τῷ μεταξύ ὅμως αἱ δυνάμεις τοῦ Πομπηίου ἠῤῥξανον, ἐπειδὴ αἱ δύο αὐταὶ λεγεῶνες ἐκρατήθησαν ὑπὸ τῶν Πομπηϊανῶν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ βραδύτερον ἐχρησιμοποιήθησαν ἐναντίον τοῦ Καίσαρος.

9. Ἀφοῦ διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἔληξε προσωρινῶς ἡ ἔρις ἔλαβον χώραν κατὰ μῆνα Κοῖντίλιον (Ἰούλιον), ὡς συνήθως, αἱ ἀρχαιρε-

οἱ αὐτῶν ἀρχόντων, αἱτινες ἀπέληξαν ὑπὲρ τῶν Πομπηϊανῶν. Δύο σφοδροὶ ἔχθροὶ τοῦ Καίσαρος, ὁ Λεύκιος Λέντλος καὶ ὁ Γάιος Μάρκελλος, ἐξελέγησαν ὑπάτοι καὶ μεταξὺ ὄλων τῶν ἀρχόντων μόνον δύο πραγματικοὶ ὄπαδοὶ τοῦ Καίσαρος εὐρέθησαν, οἱ δύο δῆμαρχοὶ Μᾶρκος Ἀντώνιος καὶ Κόϊντος Κάσσιος Λογγῖνος.

10. Ἴσως ἕνεκα τῆς τριαυτῆς ἐκβάσεως τῶν ἐκλογῶν, ἐν πάσῃ ὁμως περιπτώσει ἵνα παρασκευασθῇ διὰ τὸν ἄφρευκτον ἀγῶνα, ἦλθεν ὁ Καῖσαρ ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι ἤθελε νὰ ὑποστηρίξῃ τὸν Ἀντώνιον διὰ τὸ ἀξίωμα τοῦ « ἐπ' οἰωνοῦς ἱερέως » (augur), παρὰ τὴν συνήθειάν του ἤδη περὶ τὸ τέλος τοῦ μηνὸς Sextilis (Αὐγούστου) εἰς τὴν Ἄνω Ἰταλίαν καὶ κατέτριψεν ἐκεῖ ὅλον τὸν μῆνα Σεπτέμβριον ἐπισκεπτόμενος τὰς πόλεις τῆς ἐντὸς τῶν Ἄλπεων Γαλατίας (Gallia cisalpinā). Ἡ παραμονὴ αὕτη τοῦ Καίσαρος ἐν τῇ Ἄνω Ἰταλίᾳ προεκάλεσεν ἐν τῇ Ῥώμῃ μέγαν ἐρεθισμόν. Διεδίδετο, ὅτι κατὰ τὰς εἰδοῦς τοῦ Ὀκτωβρίου θὰ συνηθοροῖζοντο ἐν Πλακεντία 4 λεγεῶνες, ὅτι αἱ λοιπαὶ λεγεῶνες θὰ ἠκολούθουν καὶ ὅτι ἐκεῖ θὰ διεξήγετο ὁ ἀποφασιστικὸς ἀγῶν. Ἐπὶ τῶν διαδόσεων τούτων στηριζόμενος ὁ ὑπάτος Γάιος Μάρκελλος προέτεινεν ἐν τῇ Συγκλήτῳ νὰ μετακληθῶσιν εὐθὺς αἱ ἀπὸ τοῦ Καίσαρος ἀποσπασθεῖσαι δύο λεγεῶνες πρὸς φύλαξιν τῆς Ῥώμης, νὰ γίνωσι στρατολογίαι καθ' ἅπασαν τὴν Ἰταλίαν καὶ νὰ ἀνατεθῇ εἰς τὸν Πομπήϊον μετ' ἀπεριορίστου ἐξουσίας ἡ ἀρχηγία ὄλων τῶν δυνάμεων τῆς Πολιτείας. Οὐδὲν ὁμως ἀπεφασίζετο. Ἡ Σύγκλητος ἐταλαντεύετο, ἐνισταμένου, ὡς πάντοτε, τοῦ δημάρχου Κουρίωνος, ὅστις διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐματῆαινε τὰς προτάσεις τοῦ παραφύρου ὑπάτου Μαρκέλλου. Ὁ ὑπάτος οὗτος διὰ φανερᾶς ὑπερβάσεως τῆς ἀρμοδιότητός του ἐκάλεσεν ἄνευ τῆς γνώμης τῆς Συγκλήτου τὸν Πομπήϊον πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πολιτείας. Οὗτος ἐδέχθη τὴν ἐντολήν καὶ ὁ Κουρίων ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀδυνατῶν πλέον νὰ ὑποστηρίξῃ τὰ συμφέροντα τοῦ Καίσαρος, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ φοβούμενος περὶ τῆς ἑαυτοῦ ἀσφαλείας, ἠναγκάσθη νὰ καταλίπῃ τὴν πόλιν καὶ νὰ μεταβῇ πρὸς τὸν Καίσαρα.

11. Ὁ Καῖσαρ, ὅστις ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἐκ νέου μεταβῆ εἰς τὴν Γαλατίαν καὶ ἐκεῖ εἶχεν ἐπιθεωρήσει τὸν στρατόν του καὶ εἶχε διατάξει τὴν δεκάτην τρίτην λεγεῶνα νὰ πορευθῇ εἰς τὴν ἐντὸς τῶν

Ἄλπεων Γαλατίαν, ἐπέστρεψεν ἅμα τῇ ἀναγγελίᾳ τῶν ἐν Ῥώμῃ συμβάντων τάχιστα εἰς τὴν Ἄνω Ἱταλίαν καὶ ἔφθασεν ἐκεῖ περὶ τὰ μέσα τοῦ Νοεμβρίου. Εἶχε τὴν γνώμην, ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ διακόψῃ τὰς διαπραγματεύσεις, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ ἐπιρροίῃ τὴν εὐθύνῃν τοῦ ἀγῶνος εἰς τοὺς ἀντιπάλους του καὶ οὕτω νὰ κερδίσῃ ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν κοινὴν γνώμην. Ὅθεν μετὰ πολλὰς καὶ ἀγόνους ἐπὶ τῶν προτάσεων τοῦ Καίσαρος μετὰ τῶν κορυφαίων τῶν κομμάτων συζητήσεις ἀπέστειλεν οὗτος εἰς τὴν Σύγκλητον τὸν εἰς αὐτὸν καταφυγόντα Κουρίωνα μετ' ἐπιστολῆς τελεσιγράφου. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἀνεγνώσθη συνεδριαζούσης τῆς Συγκλήτου τῇ 1ῃ Ἰανουαρίου 49 π. Χ., ἥτις, μετ' ἄλλας παραχώδεις συνεδρίας γενομένας κατὰ τὰς ἐπομένας ἡμέρας, κατέληξε τέλος τὴν 7ην Ἰανουαρίου εἰς τὸ *senatus consultum ultimum*, δι' οὗ ἐσχάτου Συγκλητικῷ δόγματος ἀνετίθετο ἡ φύλαξις τῆς πολιτείας εἰς τοὺς ὑπάτους, τοὺς στρατηγούς καὶ τοὺς δημάρχους. Ὁ Κᾶϊσαρ τότε, ἐπειδὴ ἡ Σύγκλητος εἶχεν ὀνομάσει αὐτὸν ἐχθρὸν τῆς πατρίδος, ἐδέχθη τὴν πρόκλησιν καὶ διῆλθε μετὰ τοῦ στρατοῦ τὸν Ῥουβίκωνα ποταμόν, ὅστις χωρίζει τὴν ἐντὸς τῶν Ἄλπεων Γαλατίαν ἀπὸ τῆς ἄλλης Ἱταλίας, ἐπειπὼν τὸ γνωστὸν ἐκεῖνο « ἀνερρίφθω κύβος » (Πλουτάρχ. β. Καίσαρ. 32, β. Πομπ. 60, Suet. Caes. 32 : *Eatur, quo deorum ostenta et inimicorum iniquitas vocat : iacta alea est*).

Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου ἄρχεται ὁ ἐμφύλιος πόλεμος (*bellum civile*) περὶ τοῦ ὁποίου πραγματεύονται τὰ ἀπομνημονεύματα.

IV. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΝ ΤΩΝ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ

DE BELLO CIVILI

Βιβλ. I. Διαπραγματεύσεις τοῦ Καίσαρος πρὸς τὴν Σύγκλητον. Ἐκρηγίσις τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Ὑποταγὴ τῆς Ἱταλίας ἀπὸ τοῦ Ῥουβίκωνος μέχρι τοῦ Βρενδησίου. Ἐκδιώξις τῶν Πομπηϊανῶν ἐκ τῆς Ἱταλίας καὶ κατανίκησις αὐτῶν ἐν τῇ Ἰσπανίᾳ.

Βιβλ. II. Πολιορκία καὶ παράδοσις τῆς Μασσαλίας. Ὅριστικὴ ὑποταγὴ τῆς Ἰσπανίας. Ἀνακήρυξις τοῦ Καίσαρος ὑπὸ τοῦ

ρωμαϊκοῦ δήμου ὡς δικτάτωρος καὶ εἶτα ἐκλογὴ αὐτοῦ ὡς ὑπάτου. Ἦττα καὶ θάνατος τοῦ Κουρίωνος ἐν τῇ Ἀφρική.

Βιβλ. ΙΙΙ. Ἐκστρατεία τοῦ Καίσαρος κατὰ τοῦ Πομπηίου, διαπεραιωθέντος εἰς Ἑλλάδα. Διαπεραιώσεις τοῦ Καίσαρος εἰς Παλαιστὴν τῆς Ἡπείρου (5 Ἰαν. τοῦ 48). Μάχαι καὶ ἤττα τοῦ Καίσαρος παρὰ τὸ Δυρράχιον (ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου — 6 Ἰουλίου τοῦ 48)· ἀφιξεις τούτου εἰς Αἰγίνιον τῆς Θεσσαλίας (24 Ἰουλ. τοῦ 48). Ἡ περὶ τὴν Φάρσαλον μάχη (9 Αὐγ. τοῦ 48). Καταδίωξις τοῦ Πομπηίου καὶ ἀφιξεις αὐτοῦ εἰς τὸ Πηλοῦσιον τῆς Αἰγύπτου. Δολοφονία αὐτοῦ (28 Σεπτεμβρίου τοῦ 48). Ἀφιξεις τοῦ Καίσαρος εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Πομπηίου (4 Ὀκτωβρ. τοῦ 48). Ἐναρξίς τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ πολέμου (9 Νοεμβρ. τοῦ 48).

V. ΠΡΟΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΕΙΣ ΤΟ 82ον ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΟΥ ΙΙΙ ΒΙΒΛΙΟΥ

Ὁ Καῖσαρ μετὰ τὰς τελευταίας ἀτυχεῖς παρὰ τὸ Δυρράχιον μάχας ἐνόησεν, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ κρατήσῃ τὰς θέσεις του. Αἱ τροφαὶ ἤρχισαν καθ' ὀλοκληρίαν νὰ ἐκλείπωσι καὶ οἱ στρατιῶται ἠναγκάζοντο νὰ τρώγωσιν ἀντὶ ἄρτου ζύμην παρεσκευασμένην ἐκ ῥιζῶν.

Ἐξ ἄλλου ἕτερος μέγας κίνδυνος ἠπείλει τὸν Καίσαρα ἐξ ἀνατολῶν. Κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Πομπηίου ἔφθασεν εἰς τὴν Μακεδονίαν μετὰ δύο λεγεῶνων ὁ πενθερὸς τούτου Σκιπίων, ἀνθύπατος τῆς Συρίας, ὅστις ἐστράφη εὐθύς, ἀκολουθήσας ἀπὸ τῆς Θεσσαλονίκης τὴν Ἐγνατίαν ὁδόν, κατὰ τοῦ στρατηγοῦ Γναίου Δομιτίου Καλβίνου, ὅστις ἐστάλη ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ἀπὸ τῆς 6 Ἀπριλίου τοῦ 48 εἰς Μακεδονίαν μετὰ δύο λεγεῶνων καὶ 500 ἵππέων.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ὁ Καῖσαρ, φρονῶν ὅτι, ἐὰν μετέθετεν ἐκεῖθεν τὸ θέατρον τοῦ πολέμου βαδίζων ἐναντίον τοῦ Σκιπιῶνος, θὰ ἐξηνάγκασε τὸν Πομπηίον νὰ καταδιώξῃ αὐτὸν καὶ οὕτω θὰ παρείχετο εὐκαιρία πρὸς μάχην, ἔσπευσε νὰ συνενωθῇ μετὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Δομιτίου.

Ὅθεν κατ' ἀρχὰς διηυθύνθη ὁ Καῖσαρ εἰς τὴν Ἀπολλωνίαν (7 Ἰουλίου τοῦ 48)· ἐκεῖθεν στραφεὶς πρὸς ἀνατολὰς διὰ τῆς κοιλάδος

τοῦ Ἀφού καὶ διὰ τοῦ ὄρους Λάκιμονος (διαβάσεως Μετσόβου) ἔφθασεν εἰς τὴν στρατηγικωτάτην πόλιν Αἰγίνιον (παρὰ τὴν σημερινὴν Καλαμπάκαν), ἔνθα συνηγήθη μετὰ τοῦ Δομιτίου. Ἐντεῦθεν ἦλθεν εἰς τὴν παραμεθόριον καὶ ἰσχυρὰν πόλιν Γόμφους (παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον Μουζάκι τῆς Πίνδου), ἣν μετὰ σύντομον πολιορκίαν ἐκυρίευσεν καὶ ἐλεηλάτησεν (26 Ἰουλίου). Τὴν ἐπομένην ἐβάδισε κατὰ τῆς Μητροπόλεως (πόλεως παρὰ τὸ Παλαιόκαστρον τῆς Καρδίτσας), ἣτις καὶ παρεδόθη ἀμαχητὶ (27 Ἰουλίου).

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Πομπήσιος, ἐννοήσας τὸ σχέδιον τοῦ Καίσαρος, ἠκολούθησεν κατὰ πόδας τοῦτον ἀπὸ τοῦ Δυρραχίου ὁδεύων πρὸς νότον μέχρι τῶν περὶ τὴν πόλιν Ἀσπαράγιον μερῶν (ἐπὶ τῆς Β. ὄχθης τοῦ ποτ. Γενούσου [ν. Σκούμπι] τῆς Ἰλλυρίας). Ἐκεῖθεν ὅμως ἀποστάς τῆς καταδιώξεως τοῦ Καίσαρος ἔφθασεν διὰ τῆς Ἡρακλείας (νῦν Μοναστηρίου) μέχρι τῆς Κέλλης, ἐντεῦθεν δὲ νοτίως μέχρι τοῦ Ἀλιάκμονος καὶ ἔπειτα διὰ τῆς αὐτῆς, δι' ἣς καὶ ὁ Σκιπίων ὁδοῦ τὴν 1 Αὐγ. εἰς Λάρισαν, ἔνθα συνηνώθη μετὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Σκιπίωνος.

ΠΟΜΠΗΙΟΣ

2. Η ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΦΑΡΣΑΛΟΝ ΜΑΧΗ*

LXXXII. **Pompeius** paucis post diebus in Thessaliam per- 1
venit contionatusque apud cunctum exercitum suis agit gratias,
Scipionis milites cohortatur, ut parta iam victoria praedae ac
praemiorum velint esse participes, receptisque omnibus in una 3
castra legionibus suum cum Scipione honorem partitur classi-
cumque apud eum cani et alterum illi iubet praetorium tendi.
Auctis copiis Pompei duobusque magnis exercitibus coniunctis 2
pristina omnium confirmatur opinio et spes victoriae augetur,
adeo ut, quicquid intercederet temporis, id morari reditum in
Italiam videretur, et, si quando quid Pompeius tardius aut con- 3
sideratius faceret, unius esse negotium diei, sed illum delectari
imperio et consulares praetoriosque servorum habere numero di-
cerent. Iamque inter se palam de praemiis ac sacerdotiis con- 4
tendebant in annosque consulatum definiebant, alii domos bona-
que eorum, qui in castris erant Caesaris, petebant; magnaue 5
inter eos in consilio fuit controversia, oporteretne Lucili Hirri,
quod is a Pompeio ad Parthos missus esset, proximis comitiis
praetoriis absentis rationem haberi, cum eius necessarii fidem
implorarent Pompei, praestaret, quod proficiscenti recepisset, ne
per eius auctoritatem deceptus videretur, reliqui, in labore pari
ac periculo ne unus omnes antecederet, recusarent.

LXXXIII. Iam de sacerdotio Caesaris Domitius, Scipio 1
Spintherque Lentulus cotidianis contentionibus ad gravissimas
verborum contumelias palam descenderunt, cum Lentulus aeta-
tis honorem ostentaret, Domitius urbanam gratiam dignitatem-
que iactaret, Scipio affinitate Pompei confideret. Postulavit etiam 2

* Κατὰ τὴν στερεότυπον ἔκδοσιν τοῦ Bernardus Dinter.

L. Afranium prodicionis exercitus Acutius Rufus apud Pompeium, 3 quod gestum in Hispania diceret. Et L. Domitius in consilio dixit placere sibi, bello confecto ternas tabellas dari ad iudicandum iis, qui ordinis essent senatorii belloque una cum ipsis interfuissent sententiasque de singulis ferrent, qui Romae remansissent quique intra praesidia Pompei fuissent neque operam in 4 re militari praestitissent: unam fore tabellam, qui liberandos omni periculo censerent, alteram, qui capitis damnarent, tertiam qui pecunia multarent. Postremo omnes aut de honoribus suis aut de praemiis pecuniae aut de persequendis inimicitiis agebant nec, quibus rationibus superare possent, sed, quem ad modum uti victoria deberent, cogitabant.

1 LXXXIII. Re frumentaria praeparata confirmatisque militibus et satis longo spatio temporis a Dyrrachinis proeliis intermisso, quo satis perspectum habere militum animum videretur, temptandum Caesar existimavit, quidnam Pompeius propositi 2 aut voluntatis ad dimicandum haberet. Itaque ex castris exercitum eduxit aciemque instruxit, primo suis locis pauloque a castris Pompei longius, continentibus vero diebus, ut progredere-tur a castris suis collibusque Pompeianis aciem subiceret. Quae 3 res in dies confirmationem eius exercitum efficiebat. Superius tamen institutum in equitibus servabat, ut quoniam numero multis partibus esset inferior, adulescentes atque expeditos ex antesignanis electos mutatis ad pernicitatem armis inter equites proelium iuberet, qui cotidiana consuetudine usum quoque eius 4 generis proeliorum perciperent. His erat rebus effectum, ut equitum mille etiam apertioribus locis VII milium Pompeianorum impetum, cum adesset usus, sustinere auderent neque magno 5 opere eorum multitudine terrerentur. Namque etiam per eos dies proelium secundum equestre fecit atque unum Allobrogem ex duobus cum quibusdam interfecit.

1 LXXXV. Pompeius, qui castra in colle habebat, ad infimas radices montis aciem instruebat, semper, ut videbatur, expectans, si iniquis locis Caesar se subiceret. Caesar nulla ratione

ad pugnam elici posse Pompeium existimans hanc sibi commo-
 dissimam belli rationem iudicavit, ut castra ex eo loco moveret
 semperque esset in itineribus, haec spectans, ut movendis castris 3
 pluribusque adeundis locis commodiore re frumentaria uteretur,
 simulque in itinere ut aliquam occasionem dimicandi nancisce-
 retur et insolitum ad laborem Pompei exercitum cotidianis iti-
 neribus defatigaret. His constitutis rebus, signo iam protectionis 4
 dato tabernaculisque detensis animadversum est, paulo ante
 extra cotidianam consuetudinem longius a vallo esse aciem Pom-
 pei progressam, ut non iniquo loco posse dimicari videretur. Tunc 5
 Caesar apud suos, cum iam esset agmen in portis, Differendum
 est, inquit, iter in praesentia nobis et de proelio cogitandum, sicut
 semper depoposcimus. Animo simus ad dimicandum parati ;
 non facile occasionem postea reperiemus, confestimque expedi-
 tas copias educit.

LXXXVI. Pompeius quoque, ut postea cognitum est, suo- 1
 rum omnium hortatu statuerat proelio decertare. Namque etiam
 in consilio superioribus diebus dixerat, prius quam concurrerent
 acies, fore uti exercitus Caesaris pelleretur. Id cum essent pleri- 2
 que admirati, Scio me, inquit, paene incredibilem rem polliceri;
 sed rationem consilii mei accipite, quo firmiore animo in proe-
 lium prodeatis. Persuasi equitibus nostris, idque mihi facturos 3
 confirmaverunt, ut, cum propius sit accessum, dextrum Caesaris
 cornu ab latere aperto aggredierentur et circumventa ab tergo
 acie prius perturbatum exercitum pellerent, quam a nobis telum
 in hostem iaceretur. Ita sine periculo legionum et paene sine 4
 vulnere bellum conficiemus. Id autem difficile non est, cum tan-
 tum equitatu valeamus. Simul denuntiavit, ut essent animo pa- 5
 rati in posterum et, quoniam fieret dimicandi potestas, ut saepe
 cogitavissent, ne usu manuque reliquorum opinionem fallerent.

LXXXVII. Hunc Labienus excepit et, cum Caesaris copias 1
 despiceret, Pompei consilium summis laudibus efferet, Noli, in- 2
 quit, existimare, Pompei, hunc esse exercitum, qui Galliam Ger-
 maniamque devicerit. Omnibus interfui proelii, neque temere

3 incognitam rem pronuntio. Perexigua pars illius exercitus super-
 est; magna pars deperit, quod accidere tot proeliis fuit necesse,
 multos autumni pestilentia in Italia consumpsit, multi domum
 4 discesserunt, multi sunt relictī in continenti. An non audistis ex
 iis, qui per causam valetudinis remanserunt, cohortes esse Brun-
 disii factas? Hae copiae, quas videtis, ex dilectibus horum anno-
 rum in citeriore Gallia sunt relectae, et plerique sunt ex colo-
 niis Transpadanis. Ac tamen, quod fuit roboris, duobus proeliis
 5 Dyrrachinis interiit. Haec cum dixisset, iuravit, se nisi victorem
 in castra non reversurum, reliquosque, ut idem facerent, horta-
 6 tus est. Hoc laudans Pompeius idem iuravit; nec vero ex reli-
 7 quis fuit quisquam, qui iurare dubitaret. Haec cum facta sunt
 in consilio, magna spe et laetitia omnium discessum est; ac iam
 victoriam praecipiebant, quod de re tanta et a tam pe-
 rito imperatore nihil frustra confirmari videbatur.

1 LXXXVIII. **Caesar**, cum Pompei castris appropinquasset,
 2 ad hunc modum aciem eius instructam animadvertit. Erant in
 sinistro cornu legiones duae traditae a Caesare initio dissensio-
 nis ex senatus consulto, quarum una prima, altera tertia appella-
 3 batur; in eo loco ipse erat Pompeius. Mediam aciem Scipio cum
 legionibus Syriacis tenebat, Ciliciensis legio coniuncta cum co-
 4 hortibus Hispanis in dextro cornu erant collocatae. Has firmis-
 simas se habere Pompeius existimabat. Reliquas inter aciem me-
 diam cornuaque interiecerat numeroque cohortes CX expleverat.
 5 Haec erant milia XLV, evocatorum circiter duo, quae ex bene-
 ficiariis superiorum exercituum ad eum convenerant quae tota
 acie disperserat. Reliquas cohortis VII in castris propinquisque
 6 castellis praesidio disposuerat. Dextrum cornu eius rivus qui-
 dam impeditis ripis muniebat; quam ob causam cunctum equi-
 tatum sagittarios funditoresque omnes sinistro cornu obiecerat.

1 LXXXVIII. Caesar superius institutum servans X. legio-
 nem in dextro cornu, nonam in sinistro collocaverat, tametsi
 erat Dyrrachinis proeliis vehementer attenuata, et huic sic ad-
 iunxit octavam, ut paene unam ex duabus efficeret, atque al-

teram alteri praesidio esse iusserat. Cohortes in acie LXXX constitutas habebat, quae summa erat milium XXII ; cohortes duas castris praesidio reliquerat. Sinistro cornu Antonium, dextro 3 P. Sullam, media acie Cn. Domitium praeposuerat. Ipse contra Pompeium constitit. Simul his rebus animadversis, quas demon- 4
 * stravimus, timens, ne a multitudine equitum dextrum cornu circumveniretur, celeriter ex tertia acie singulas cohortes detraxit atque ex his quartam instituit equitatuque opposuit et, quid fieri vellet, ostendit monuitque, eius diei victoriam in earum cohortium virtute constare. Simul tertiae aciei totique exercitui imperavit, ne iniussu suo concurreret ; se, cum id fieri vellet, vexillo signum daturum.

LXXXX. **Exercitum** cum militari more ad pugnam cohortaretur suaque in eum perpetui temporis officia praedicaret, imprimis commemoravit, testibus se militibus uti posse, quanto studio pacem petisset, quae per Vatinius in colloquiis, quae per Aulum Clodium cum Scipione egisset, quibus modis ad Oricum cum Libone de mittendis legatis contendisset. Neque se unquam abuti militum sanguine neque rem publicam alterutro exercitu privare voluisse. Hac habita oratione exposcentibus militibus et studio pugnae ardentibus tuba signum dedit. 3

LXXXXI. Erat Crastinus evocatus in exercitu Caesaris, 1 qui superiore anno apud eum primum pilum in legione X. duxerat, vir singulari virtute. Hic signo dato, Sequimini me, inquit, 2 manipulares mei qui fuistis, et vestro imperatori, quam constituistis, operam date. Unum hoc proelium superest ; quo confecto et ille suam dignitatem et nos nostram libertatem recuperabimus. Simul respiciens Caesarem, Faciam, inquit, hodie, 3 imperator, ut aut vivo mihi aut mortuo gratias agas. Haec cum dixisset, primus ex dextro cornu procucurrit, atque eum electi milites circiter CXX voluntarii eiusdem centuriae sunt prosecuti.

LXXXXII. Inter duas acies tantum erat relictum spatii, ut 1 satis esset ad concursum utriusque exercitus. Sed Pompeius 2

suis praedixerat, ut Caesaris impetum exciperent neve se loco moverent aciemque eius distrahi paterentur; idque admonitu C. Triarii fecisse dicebatur, ut primus excursus visque militum infringeretur aciesque distenderetur, atque in suis ordinibus dispositi dispersos adorirentur; leviusque casura pila sperabat in loco retentis militibus quam si ipsi immissis telis occurrissent, simul fore, ut duplicato cursu Caesaris milites exanimarentur et lassitudine conficerentur. Quod nobis quidem nulla ratione factum a Pompeio videtur, propterea quod est quaedam animi incitatio atque alacritas naturaliter innata omnibus, quae studio pugnae incenditur. Hanc non reprimere, sed augere imperatores debent; neque frustra antiquitus institutum est, ut signa undique concinerent clamoremque universi tollerent; quibus rebus et hostes terreri et suos incitari existimaverunt.

1 LXXXIII. Sed nostri milites dato signo cum infestis pilis procurrissent atque animadvertissent, non concurri a Pompeianis, usu periti ac superioribus pugnis exercitati sua sponte cursum represserunt et ad medium fere spatium constiterunt, ne consumptis viribus appropinquarent, parvoque intermisso temporis spatio ac rursus renovato cursu pila miserunt celeriterque, ut erat praeceptum a Caesare, gladios strinxerunt. Neque vero Pompeiani huic rei defuerunt. Nam et tela missa exceperunt et impetum legionum tulerunt et ordines conservarunt
2
3 pilisque missis ad gladios redierunt. Eodem tempore equites ab sinistro Pompei cornu, ut erat imperatum, universi procurrunt, omnisque multitudo sagittariorum se profudit. Quorum impetum noster equitatus non tulit, sed paulatim loco motus cessit, equitesque Pompei hoc acrius instare et se turmatim explicare aciemque nostram a latere aperto circumire coeperunt. Quod ubi Caesar animadvertit, quartae aciei, quam instituerat
4
5 sex cohortium, dedit signum. Illi celeriter procurrunt infestisque signis tanta vi in Pompei equites impetum fecerunt, ut eorum nemo consisteret omnesque conversi non solum loco excederent, sed protinus incitati fuga montes altissimi
6
7 mos peterent. Quibus summotis omnes sagittarii funditoresque

destituti inermes sine praesidio interfecti sunt. Eodem impetu 8 cohortes sinistrum cornu pugnantis etiam tum ac resistentibus in acie Pompeianis circumierunt eosque a tergo sunt adortae.

LXXXVIII. Eodem tempore tertiam aciem Caesar, quae 1
quieta fuerat et se ad id tempus loco tenuerat, procurrere iussit.
Ita cum recentes atque integri defessis successissent, alii autem 2
a tergo adorirentur, sustinere Pompeiani non potuerunt atque
universi terga verterunt. Neque vero Caesarem fefellit, quin ab 3
iis cohortibus, quae contra equitatum in quarta acie collocatae
essent, initium victoriae oriretur, ut ipse in cohortandis mili-
tibus pronuntiaverat. Ab his enim primum equitatus est pul- 4
sus, ab isdem factae caedes sagittariorum ac funditorum, ab
isdem acies Pompeiana a sinistra parte [erat] circumita atque
initium fugae factum. Sed Pompeius, ut equitatum suum pulsum 5
vidit atque eam partem, cui maxime confidebat, perterritam
animadvertit, aliis quoque diffusus acie excessit protinusque
se in castra equo contulit et iis centurionibus, quos in statione
ad praetoriam portam posuerat, clare, ut milites exaudirent,
Tuemini, inquit, castra et defendite diligenter, si quid durius
acciderit. Ego reliquas portas circumeo et castrorum praesidia
confirmo. Haec cum dixisset, se in praetorium contulit, sum- 6
mae rei diffidens et tamen eventum expectans.

LXXXV. Caesar Pompeianis ex fuga intra vallum com- 1
pulsis nullum spatium perterritis dare oportere existimans mi-
lites cohortatus est, ut beneficio fortunae uterentur castraque
oppugnarent. Qui, etsi magno aestu (nam ad meridiem res erat 2
perducta), tamen ad omnem laborem animo parati imperio paru-
erunt. Castra a cohortibus, quae ibi praesidio erant relictas, in- 3
dustrie defendebantur, multo etiam acrius a Thracibus barbaris-
que auxiliis. Nam, qui ex acie refugerant milites, et animo per- 4
territi et lassitudine confecti missis plerique armis signisque mi-
litaribus magis de reliqua fuga quam de castrorum defensione
cogitabant. Neque vero diutius, qui in vallo constiterant, mul- 5
titudinem telorum sustinere potuerunt, sed confecti vulneribus

locum reliquerunt, protinusque omnes ducibus usi centurionibus tribunisque militum in altissimos montes, qui ad castra pertinebant, confugerunt.

1 LXXXVI. In castris Pompei videre licuit trichilas structas, magnum argenti pondus expositum, recentibus caespitibus tabernacula constrata, Lucii etiam Lentuli et non nullorum tabernacula protecta edera, multaque praeterea, quae nimiam luxuriam et victoriae fiduciam designarent, ut facile existimari posset, nihil eos de eventu eius diei timuisse, qui non necessarias conquirerent voluptates. At hi miserrimo ac patientissimo exercitu Caesaris luxuriam obiciebant, cui semper omnia ad necessarium usum defuissent. Pompeius, iam cum intra vallum nostri versarentur, equum nactus detractis insignibus imperatoris decumana porta se ex castris eiecit protinusque equo citato
4 Larisam contendit. Neque ibi constitit, sed eadem celeritate paucos suos ex fuga nactus, nocturno itinere non intermisso, comitatu equitum XXX ad mare pervenit navemque frumentariam conscendit, saepe, ut dicebatur, querens, tantum se opinionem fefellisse, ut, a quo genere hominum victoriam sperasset, ab eo initio fugae facto paene proditus videretur.

1 LXXXVII. Caesar castris potitus a militibus contendit, ne in praeda occupati reliqui negotii gerendi facultatem dimitterent. Qua re impetrata montem opere circummunire instituit. Pompeiani, quod is mons erat sine aqua, diffissi ei loco relicto monte universi iugis eius Larisam versus se recipere coeperunt.
3 Qua re animadversa Caesar copias suas divisit partemque legionum in castris Pompei remanere iussit, partem in sua castra remisit, IIII secum legiones duxit commodioreque itinere Pompeianis occurrere coepit et progressus milia passuum VI aciem
4 instruxit. Qua re animadversa Pompeiani in quodam monte constiterunt. Hunc montem flumen sublebat. Caesar milites cohortatus [est], etsi totius diei continenti labore erant confecti noxque iam suberat, tamen munitione flumen a monte seclisit, ne
5 noctu aquari Pompeiani possent. Quo perfecto opere illi de de-

ditione missis legatis agere coeperunt. Pauci ordinis senatorii, qui se cum iis coniunxerant, nocte fuga salutem petiverunt.

LXXXXVIII. Caesar prima luce omnes eos, qui in monte 1
concederant, ex superioribus locis in planiciem descendere atque
arma proicere iussit. Quod ubi sine recusatione fecerunt passis- 2
que palmis proiecti ad terram flentes ab eo salutem petiverunt,
consolatus consurgere iussit et pauca apud eos de lenitate sua
locutus, quo minore essent timore, omnes conservavit, militibus-
que suis commendavit, ne qui eorum violaretur, neu quid sui
desiderarent. Hac adhibita diligentia ex castris sibi legiones alias 3
occurrere et eas, quas secum duxerat, invicem requiescere atque
in castra reverti iussit eodemque die Larisam pervenit.

LXXXXVIII. In eo proelio non amplius CC milites desi- 1
deravit, sed centuriones, fortes viros, circiter XXX amisit. Inter- 2
fectus est etiam fortissime pugnans Crastinus, cuius mentionem
supra fecimus, gladio in os adversum coniecto. Neque id fuit 3
falsum, quod ille in pugnam proficiscens dixerat. Sic enim Caes-
sar existimabat, eo proelio excellentissimam virtutem Crastini
fuisse, optimeque eum de se meritum iudicabat. Ex Pompeiano 4
exercitu circiter milia XV cecidisse videbantur, sed in deditionem
venerunt amplius milia XXIII (namque etiam cohortes, quae
praesidio in castellis fuerant, sese Sullae dederunt), multi prae-
terea in finitimas civitates refugerunt, signaque militaria ex
proelio ad Caesarem sunt relata CLXXX et aquilae VIII. L. Do-
mitius ex castris in montem refugiens, cum vires eum lassitudine
defecissent, ab equitibus est interfectus.

C. Eodem tempore D. Laelius cum classe ad Brundisium 1
venit eademque ratione, qua factum a Libone antea demonstra-
vimus, insulam obiectam portui Brundisino tenuit. Similiter Va- 2
tinius, qui Brundisio praeerat, tectis instructisque scaphis eli-
cuit naves Laelianas atque ex his longius productam unam quin-
queremem et minores duas in angustiis portus cepit, itemque
per equites dispositos aqua prohibere classarios instituit. Sed 3

Laelius tempore anni commodiore usus ad navigandum onerariis navibus Corcyra Dyrrachioque aquam suis supportabat neque a proposito deterrebat, neque ante proelium in Thessalia factum cognitum aut ignominia amissarum navium aut necessariorum rerum inopia ex portu insulaque expelli potuit.

- 1 Cl. Isdem fere temporibus Cassius cum classe Syrorum et Phoenicum et Cilicum in Siciliam venit, et cum esset Caesaris classis divisa in duas partes, dimidiae parti praeesset P. Sulpicius praetor Vibone ad fretum, dimidiae M. Pomponius ad Messanam, prius Cassius ad Messanam navibus advolavit, quam Pomponius de eius adventu cognosceret, perturbatumque eum nactus nullis custodiis neque ordinibus certis, magno vento et secundo completas onerarias naves taeda et pice et stupa reliquisque rebus, quae sunt ad incendia, in Pomponianam classem imisit atque omnes naves incendit XXXV, e quibus erant XX
- 3 constratae. Tantusque eo facto timor incessit, ut, cum esset legio praesidio Messanae, vix oppidum defenderetur, et nisi eo ipso tempore quidam nuntii de Caesaris victoria per dispositos equites essent allati, existimabant plerique futurum fuisse, uti amitteretur. Sed oportunitissime nuntiis allatis oppidum est defensum; Cassiusque ad Sulpicianam inde classem profectus est Vibonem, applicatisque nostris ad terram navibus circiter XL propter eundem timorem pari atque antea ratione [egerunt] secundum nactus ventum onerarias naves praeparatas ad incendium imisit, et flamma ab utroque cornu comprehensa naves sunt com-
- 5 bustae quinque. Cumque ignis magnitudine venti latius serperet, milites, qui ex veteribus legionibus erant relictis praesidio
- 6 navibus ex numero aegrorum, ignominiam non tulerunt, sed sua sponte naves conscenderunt et a terra solverunt, impetuque facto in Cassianam classem quinqueregis duas, in quarum altera erat Cassius, ceperunt, sed Cassius exceptus scapha refugit; praeterea
- 7 duae sunt depressae triremes. Neque multo post de proelio facto in Thessalia cognitum est, ut ipsis Pompeianis fides fieret: nam ante id tempus fingi a legatis amicisque Caesaris arbitrabantur. Quibus rebus cognitis ex his locis Cassius cum classe discessit.

CII. **Caesar** omnibus rebus relictis persequendum sibi Pompeium existimavit, quascumque in partes se ex fuga recepisset, ne rursus copias comparare alias et bellum renovare posset, et, quantumcumque itineris equitatu efficere poterat, cotidie progrediebatur legionemque unam minoribus itineribus subsequi iussit. Erat edictum Pompei nomine Amphipoli propositum, uti omnes 2 eius provinciae iuniores, Graeci civesque Romani, iurandi causa convenirent. Sed, utrum avertendae suspicionis causa Pompeius 3 proposuisset, ut quam diutissime longioris fugae consilium occultaret, an novis delectibus, si nemo premeret, Macedoniam tenere 4 conaretur, existimari non poterat. Ipse ad ancoram una nocte constitit et vocatis ad se Amphipoli hospitibus et pecunia ad necessarios sumptus corrogata cognito Caesaris adventu ex eo loco discessit et Mytilenas paucis diebus venit. Biduum tem- 5 pestate retentus navibusque aliis additis actuariis in Ciliciam atque inde Cyprum pervenit. Ibi cognoscit, consensu omnium 6 Antiochensium civiumque Romanorum, qui illic negotiarentur, arcem captam esse excludendi sui causa nuntiosque dimissos ad eos, qui se ex fuga in finitimas civitates recepisse dicerentur, ne Antiochiam adirent: id si fecissent, magno eorum capitis periculo futurum. Idem hoc L. Lentulo, qui sepeiore anno consul 7 fuerat, et P. Lentulo consulari ac nonnullis aliis acciderat Phodi; qui cum ex fuga Pompeium sequerentur atque in insulam venissent, oppido ac portu recepti non erant missisque ad eos nuntiis, ut ex his locis discederent, contra voluntatem suam naves solverunt. Iamque de Caesaris adventu fama ad civitates perferebatur. 8

CIII. Quibus cognitis rebus Pompeius deposito adeundae 1 Syriae consilio pecunia societatis sublata et a quibusdam privatis sumpta et aeris magno pondere ad militarem usum in naves imposito duobusque milibus hominum armatis, partim quos ex familiis societatum delegerat, partim a negotiatoribus coegerat, quos[que] ex suis quidque ad hanc rem idoneos existimabat, Pelusium pervenit. Ibi casu rex erat Ptolemaeus, puer aetate, magnis copiis cum sorore Cleopatra bellum gerens, quam paucis ante mensibus per suos propinquos atque amicos regno

expulerat ; castraque Cleopatrae non longo spatio ab eius castris
 3 distabant. Ad eum Pompeius misit, ut pro hospitio atque amici-
 tia patris Alexandria reciperetur atque illius opibus in calami-
 4 tate tegeretur. Sed qui ab eo missi erant, confecto legationis of-
 ficio liberius cum militibus regis colloqui coeperunt eosque hor-
 tari, ut suum officium Pompeio praestarent neve eius fortunam
 5 despicerent. In hoc erant numero complures Pompei milites,
 quos ex eius exercitu acceptos in Syria Gabinius Alexandriam
 traduxerat belloque confecto apud Ptolemaeum, patrem pueri,
 reliquerat.

1 CIII. His tunc cognitis rebus amici regis, qui propter aeta-
 tem eius in curatione erant regni, sive timore adducti, ut postea
 praedicabant, sollicitato exercitu regio, ne Pompeius Alexan-
 driam Aegyptumque occuparet, sive despecta eius fortuna, ut
 plerumque in calamitate ex amicis inimici existunt, his qui erant
 ab eo missi, palam liberaliter responderunt eumque ad regem ve-
 2 nire iusserunt ; ipsi clam consilio inito Achillam praefectum re-
 gium, singulari hominem audacia, et L. Septimium tribunum mi-
 3 litum ad interficiendum Pompeium miserunt. Ab his liberaliter
 ipse appellatus et quadam notitia Septimii productus, quod bello
 praedonum apud eum ordinem duxerat, naviculam parvulam con-
 scendit cum paucis suis : ibi ab Achilla et Septimio interficitur.
 Item L. Lentulus comprehenditur ab rege et in custodia necatur.

ΜΕΡΟΣ Β΄

1. Ο ΣΤΡΑΤΟΣ ΤΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ
2. ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ - ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ

1. Ο ΣΤΡΑΤΟΣ ΤΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ

1. **Στρατός.** Ὁ στρατός (*exercitus*) τοῦ Καίσαρος συνέκετο : 1
- I. ἐκ πεζῶν (*pedites*),
 - II. ἐξ ἰππέων (*equites*),
 - III. ἐκ τεχνιτῶν (*fabri*) καὶ
 - IV. ἐξ ἀποσκευῶν (*impedimenta*).

- I. *Pedites*. Οἱ πεζοὶ ἦσαν : 2
- A) *milites legionarii* καὶ
 - B) *milites levis armaturae*.

A. Οἱ *milites legionarii* ἦσαν βωμαῖοι πολῖται τῶν κατωτέρων τάξεων 3 ὑπηρετοῦντες ἐν τῷ στρατῷ ἐπὶ μισθῶ καὶ προαγωγῇ. Οὗτοι κατενέμοντο εἰς λεγεῶνας (*legio*).

Σημείωσις. Κατὰ τοὺς γαλατικοὺς πολέμους ὁ ἐτήσιος μισθὸς ἀνῆρχετο ⁴ περίπου εἰς 128 προπολεμικὰς δραχμὰς, βραδύτερον ὅμως ὁ Καίσαρ ἀνεβίβασεν αὐτὸν εἰς 240 περίπου καταβαλλομένας κατὰ τοιμηρίαν. Ὁ μισθὸς προσηυξάνετο διὰ τῆς διανομῆς τῶν λαφύρων (*praeda* 82, 1. 97, 1*) ἢ διὰ χρημάτων, ἐκ λειῶν προερχομένων. Ἐκτὸς τῶν χρηματικῶν τούτων ἀμοιβῶν ὑπῆρχε καὶ ἠθικὴ, ἥτοι ἔπαινος γινόμενος ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ ἐνώπιον τοῦ στρατοῦ.

Ὁ ἀριθμὸς τῆς δυνάμεως ἐκάστης λεγεῶνος ἀνῆρχετο εἰς 4.000 - 6.000 ⁵ ἄνδρας.

Ἡ λεγεὼν ὑποδιηρεῖτο ὡς ἐξῆς :

1 *legio* = 10 *cohortes* (89, 2. 4. 93, 5. 8. κόρτες, τάγματα).

1 *cohort* (400 περίπου ἄνδρες = 3 *manipuli* (91, 2. σπεῖραι).

1 *manipulus* = 2 *centuriae*
(91, 3. λόχοι) ἢ *ordines* (104, 3)

Σημείωσις. Οἱ ἄνδρες τῆς λεγεῶνος ἐκαλοῦντο *legionarii*, οἱ δὲ τοῦ *manipulus* ἐλέγοντο *manipulares* (91, 2). Οἱ ἄνδρες ἐκάστον *manipulus* παρετάσσοντο κατὰ τὴν ἀκόλουθον σειρὰν : 1) ἀστάτοι (*hastati*), νεώτατοι τὴν ἡλικίαν, 2) πρίγκιπες (*principes*), ἀκμαϊότατοι τὴν ἡλικίαν καὶ 3) τριάρσιοι (*triarii* ἢ *pilani* ἢ *veterani*), οἱ πρεσβύτεροι τῶν στρατιωτῶν, οἱ καὶ λόγῳ τῆς πολεμικῆς αὐτῶν πείρας σπουδαιότατοι.

* Οἱ ἀριθμοὶ παρατέμνουσιν εἰς τὰ κεφάλαια τοῦ κειμένου (σελ. 19 - 30).
π. χ. 82, 1 = κεφ. 82, § 1.

- 6 Συνήθως ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνδρῶν τῆς πρώτης κοόρτης, ὡς καὶ τῶν υποδιαιρέσεων ταύτης, ἦτο πέρα τοῦ κανονικοῦ ἠῤῥημένους, διότι αὐτὴ ἀπετέλει τὰ νεῦρα τῆς λεγεῶνος (91, 3). "Ὄθεν ἡ πρώτη κοόρτης συνέκειτο ἐξ ἀνδρῶν ἀποτελούντων τὸ ἄθος τοῦ στρατοῦ.
- 7 Ἐκτὸς τῶν στρατιωτῶν τούτων ὑπῆρχον ἐν τῇ λεγεῶνι καὶ οἱ λεγόμενοι *evocati* (ἀνάκλητοι 88, 5. 91, 1). Οὗτοι ἦσαν παλαίμαχοι στρατιῶται (*veterani*), ἀφυπηρηθησαντὲς ποτε τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ, οἱ ὅποιοι, εἴτε αὐτεπαγγέλτως (ὅθεν καὶ *voluntarii* ἐκαλοῦντο 91, 3), εἴτε τῇ προσκλήσει τοῦ στρατηγοῦ, προσέφερον ἐκ νέου τὰς ὑπηρεσίας αὐτῶν, ἐφ' ὅσον διήρκει ἡ δι' ἣν ἐκλήθησαν στρατεία. Οἱ τοιοῦτοι ἐτιμῶντο ἐξαιρετικῶς ἐν τῷ στρατῷ ἔχοντες οὐχὶ μόνον ἵππον ἐν τῇ πορείᾳ, ἀλλὰ καὶ βαθμὸν καὶ μισθὸν ἑκατοντάρχου, προσέτι δὲ ἦσαν ἀπηλλαγμένοι τῶν ταπεινοτέρων τοῦ στρατοπέδου ὑπηρεσιῶν.
- 8 Ἀπηλλαγμένοι ὡσαύτως, ἐξ εὐεργετήματος (*beneficio*) στρατηγοῦ ἢ ἄλλου ἀνωτέρου ἀξιωματικοῦ, τῶν ταπεινοτέρων τοῦ στρατοπέδου ὑπηρεσιῶν (πρβλ. τοὺς σημερινοὺς ὑπαξιωματικούς) ἦσαν καὶ οἱ πεζοὶ στρατιῶται, οἱ καλούμενοι *beneficiarii* (88, 5), οἵτινες ἀπετέλουν τὴν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος μνημονευομένην *cohors praetoria*, ἀπολαύουσαν τῆς ἐξαιρετικῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ εὐεργετήσαντος στρατηγοῦ, ὃν καὶ συνώδευον εἰς πᾶσαν στρατιωτικὴν ἐπιχείρησιν.
- 9 Β. Οἱ *milites levis armaturae* (στρατιῶται ἐλαφροῦ ὀπλισμοῦ) δὲν ἦσαν ῥωμαῖοι πολῖται, ἀλλὰ πολῖται συμμάχων πόλεων (*socii*) καὶ ἐκαλοῦντο *auxilia* (95, 3), ἐστρατολογουῦντο δὲ διὰ διατάγματος τοῦ στρατηγοῦ *edictum proponere* (102, 2) καὶ ὑπηρετοῦν ἐπὶ μισθῷ. Οἱ ἀρχηγοὶ ὁμοῦς αὐτῶν ἐκαλοῦντο *praefecti socium* καὶ ἦσαν ῥωμαῖοι. Ὁ ὀπλισμὸς ἀπετελεῖτο κατὰ
- 10 κανόνα ἐκ μικρᾶς ἀσπίδος, ἐλαφροῦ καὶ μικροῦ κράνου, ξιφιδίου καὶ βραγέος ἀκοντίου. Εἰς τούτους ἀνῆκον καὶ οἱ σφενδονῆται (*funditores* 93, 7. 94, 4) καὶ οἱ τοξῆται (*sagittarii* 93, 3. 7. 94, 4. ἰδὲ καὶ ἀρ. 15 α). Τμῆμα τῶν ἐπικουρικῶν ἦσαν καὶ οἱ *alarii* [*ala* = πτέρυξ, κέρας τῆς παρατάξεως] ἐκ ῥωμαϊκῶν ἐπαρχιῶν στρατολογούμενοι, κληθέντες οὕτω διότι πάλαι παρετάσσοντο ἐκατέρωθεν τῆς λεγεῶνος.
- 11 Ἐκαλοῦντο *praefecti regis ἢ regii* (104, 2) οἱ ἐκτὸς τῆς Ῥώμης ἀρχηγοὶ τῶν στρατιωτῶν τοῦ βασιλείως.
- 12 II. *Equites*. Τὸ ἱππικὸν (*equites, equitatus* καὶ σπανιώτατα *Romani equites* 84, 3. 89, 4. 93, 4. 94, 3. 4. 5) ἀπετελεῖτο ἐπὶ Καίσαρος οὐχὶ ἐκ ῥωμαίων ἱππέων (*equites Romani*) οὐδ' ἐκ ῥωμαίων πολιτῶν (*cives Romani*) * ἀλλ' ἐκ πολιτῶν στρατολογουμένων ἐκ τῶν συμμάχων ὑπὸ ἱπάρχους ὁμοῦς ῥωμαῖους (*praefecti equitum*). Οἱ ἱππεῖς κατενέμοντο εἰς 10 ἕλας (*turmae* ἢ συνηθέστερον *turmae equitum* πρβλ. καὶ τὴν φράσιν *turmatim se explicare* 93, 3) ὑπὸ ἰλάρχας καλουμένων *decuriones* (ἢ *qui equitatu praerant*).

* Τὸ πεζικὸν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος καλεῖται καὶ *nostrī* (= οἱ ἡμέτεροι) ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἱππεῖς, οἵτινες ἦσαν ξένοι (*Γαλάται κ. ἄ.*).

Ἐκάστη ἴλη, συγκειμένη ἐκ 30 ἰπέων ὑπὸ 3 ἰλάρχας, διηρεῖτο εἰς 3 ἰλαρχίας ἢ δεκανεῖας (decuriae), πλείονες δὲ τῆς μιᾶς ἴλαι ἀπέτελουν τὴν πτέρυγα (ala τάγμα ἰππικῶν). Οἱ οὐραγοὶ τοῦ ἰππικῶν ἐκαλοῦντο optiones.

Πολλάκις πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἰππικῶν, μάλιστα ἀριθμητικῶς ὑποδεστέρου, 13 ἐγκατεμειγνύοντο πεζοὶ (inter equites proelarii 84, 3), ἄλλα μετὰ ἐλαφροτέρου ὅπλισμοῦ (mutatis armis 84, 3), ἐπίσης δὲ sagittarii καὶ funditores 93, 3. 7. 94, 4. ἰδὲ καὶ ἀρ. 10). Οἱ ἰπποκόμοι (caldnes) ὡς καὶ οἱ ἡμιονηγοὶ (muliōnes, ἰδὲ ἀρ. 15) διὰ κοινοῦ ὀνόματος ἐκαλοῦντο servi. Ὁ ὀπλισμὸς τῶν ἀνδρῶν τοῦ ἰππικῶν ἐξηρητᾶτο ἐκάστοτε ἀπὸ τῆς χώρας τῆς προελεύσεως αὐτῶν.

III. *Fabri*. Οὗτοι ἦσαν τεχνῖται (ὀπλοποιοὶ, χαλκεῖς, σιδηρεῖς, τέ- 14 κτονες) ἐντεταλμένοι τὴν συντήρησιν καὶ τὴν κατασκευὴν τοῦ ὕλικου πολέμου. Ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν ἐκαλεῖτο praefectus fabrum. Ἐπὶ Καίσαρος ὅμως οὗτος μόνον τὸ ὄνομα εἶχε κοινὸν πρὸς τοὺς praefecti, ἐχρησίμευε δὲ ὡς βοηθὸς τοῦ στρατηγοῦ ἔχων ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ τὰς πολεμικὰς μηχανάς. Οἱ fabri ἐπὶ Καίσαρος ἀπετελοῦντο ἐκ στρατιωτῶν ἀνηρόκτων εἰς τὴν λεγεῶνα (legionarii), ἰδιὰ μάλιστα προκειμένου περὶ κατασκευῆς γεφυρῶν καὶ νεῶν.

IV. *Impedimenta*. Διὰ τῆς λέξεως ταύτης ἐδηλοῦντο γενικῶς αἱ 15 βαρεῖαι στρατιωτικαὶ ἀποσκευαί, ἤτοι σκηναί, πολεμικαὶ μηχαναί, μεταφερόμεναι ἐπὶ ζῶων καὶ ἀμαξῶν, ὡς καὶ αἱ sarcinae (ἰδὲ ἀρ. 18). Εἰς τὰ impedimenta συμπεριλαμβάνοντο καὶ οἱ σχετικοὶ ὁδηγοὶ τῶν ζῶων.

Σημείωσις : Αἱ πολεμικαὶ μηχαναὶ ἦσαν :

α') βλητικαί (tormenta). Αἱτα ἐχρησίμευον πρὸς ἄμυναν, ἐπίθεσιν καὶ πολιορκίαν, ὡσαύτως δὲ ἐτοποθετοῦντο καὶ ἐπὶ τῶν καταστροφωμάτων τῶν νεῶν πρὸς ὑποστήριξιν ἀποβιβάσεως στρατοῦ, ἤτοι 1) scorpio βαλλιστρίς, ἐκτοξεύουσα μεγάλη βέλη καὶ βαρεῖς ὑσσούς (pila muralia). 2) fundae libriles σφενδόνα ἐκσφενδονίζουσα λιτριαίους λίθους ἢ καὶ ἄλλους μικροτέρους· 3) catapultae καταπέλται, ἐκτοξεύοντες βέλη καὶ μεγάλους λίθους καὶ 4) ballistae πετροβόλοι.

β') πολιορκητικαί, ἤτοι 1) plutei προπετάσματα, γεροχελῶναν· 2) turris ambulatoria κινήτος πύργος· 3) vinea ἄμπελος· 4) testudo χελώνη· 5) aries κριός· 6) fistuca ἢ festuca ὄργανον, εἶδος κοπάνου, πρὸς ἐμπηξιν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους μεγάλων δοκῶν.

2. Ἐνδυμασία. Αὕτη ἀπέτελετο ἐκ χιτῶνος μαλλίνου (tunica) μετὰ ζώνης 16 (cingulum), ἱματίου (sagum) φθάνοντος μέχρι τῶν γονάτων καὶ ὑποδημάτων (caligae) μέχρι σχεδὸν τοῦ μέσου τοῦ ἀντικνημίου.

3. Ὀπλισμὸς. Οὗτος συνέκειτο ἐξ ὅπλων ἀμυντικῶν (arma 95, 4) καὶ ἐπιθετικῶν (tela 92, 3. 93, 2).

Τὰ ἀμυντικὰ ὅπλα ἦσαν :

1) κράνος (galea). Τὸ κράνος τῶν ἱππέων ἐλέγγοτο cassis, φερόμενον κατὰ τὴν μάχην, ἀναρτώμενον δὲ ἀπὸ τοῦ στήθους κατὰ τὴν πορείαν.

2) θώραξ (lorica).

3) θυρεὸς (scutum, ἀσπίς τετράγωνος 1.25 X 0,78, ἀλλὰ καὶ κυλινδρική, σαμνιτικῆς προελεύσεως) συγκείμενος ἐκ ξύλου, ἐνισχυομένου διὰ σιδηρῶν ἐλασμάτων (ἰδὲ κεφ. 93, 2 : exceperunt).

17 Τὰ ἐπιθετικὰ ὅπλα ἦσαν :

1) pilum, ἀκόντιον, ὕσος (92, 3. 93, 1. 2. 5), ἐτρουσκιτικῆς προελεύσεως μήκους 1.70 - 2 μ. πάχους 25-32 χλμ. καὶ ἠδύνατο νὰ ἐξακοντισθῇ ἀποτελεσματικῶς ἀπὸ ἀποστάσεως 30 - 35 μέτρων.

2) gladius, ξίφος ἀμφίστομον μετὰ αἰχμῆς ὀξυτάτης (93, 1. 2), ἰσπανικῆς προελεύσεως, μήκους ἐν συνόλῳ μέχρις 60 ἐκ. μ. Τοῦτο ἀνηρτάτο δι' ἀορτήρος (baltēus) ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου ἐντὸς κολεοῦ (vagina), ἐκ ξύλου ἐπενδεδυμένου διὰ χαλκοῦ. Οἱ στρατιῶται, ἐξ αἰτίας τῆς ἀπίδος ἦν ἐκράτουν διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς, ἔφερον τὸ ξίφος ἐπὶ τοῦ δεξιῷ ἰσχίῳ, ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ δὲ οἱ ἀξιωματικοί.

18 Ἐκτὸς τῶν ἀμυντικῶν καὶ ἐπιθετικῶν ὄπλων ἕκαστος στρατιώτης ἐκράτει ἐν ταῖς πορείαις ἀποσκευὴν (sarcinae), ἥτοι κοντάριον, ἐφ' οὗ προσεδέοντο ἐντὸς σακκιδίων διάφορα στρατιωτικὰ σκευῆ, χρήσιμα εἰς αὐτόν, καὶ κυρίως ἡ δι' ὠρισμένου χρόνου (ἕως 15 ἡμερῶν) τροφή. Οἱ ἄνευ τοιούτων ἀποσκευῶν καὶ βαρέος ὀπλισμοῦ στρατιῶται ἐλέγοντο ἐλαφροί, ψιλοὶ (expediti 84, 3), τοῦναντίον δὲ οἱ ἄλλοι ἐκαλοῦντο impediti ἢ sub sarcinis.

19 4. Διοικήσις. Οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ πεζικοῦ (καὶ τοῦ ναυτικοῦ) ἦσαν 1) ἀνώτεροι καὶ 2) κατώτεροι. Κατώτεροι ἦσαν οἱ λεγόμενοι centuriones (ἐκατόνταρχοι, 94, 5. 95, 5. 99, 1). Οὗτοι προήγοντο κατ' ἐκλογὴν ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ εἰς τὸν βαθμὸν τοῦτον καὶ μόνον εἰς αὐτόν, μολονότι μεγάλως διὰ τὴν ἀνδρείαν αὐτῶν ἐτιμῶντο καὶ εὐφῆμως ἀνεφέροντο. Ὁ πρῶτος μεταξὺ τῶν ἐκατοντάρχων, ὁ καὶ ἀρχηγὸς τῆς πρώτης centuria τοῦ πρώτου manipulus τῆς πρώτης κοόρτης τῆς λεγεῶνος, ἐκαλεῖτο centurio primi pili (ἢ ordinis) ἢ primus pilus ἢ τέλος primipilus (91,1). Οὗτος ἦτο ὁ φύλαξ τῆς σημαίας τῆς λεγεῶνος, ἴσως δὲ καὶ ὁ σηματοφόρος αὐτῆς, κατὰ προνόμιον δὲ ἐλάμβανε μέρος εἰς τὰ ἐν τῷ στρατοπέδῳ συγκροτούμενα πολεμικὰ συμβούλια (consilium 82, 3. 83, 3. 86, 1. 88, 7. ἰδὲ καὶ ἀρ. 63), οἱ λοιποὶ δὲ centuriones μόνον ἐὰν προσεκαλοῦντο. Σύμβολον τοῦ ἀξιώματος αὐτῶν ἦτο ἀμπελίνη

20 ῥάβδος (vitis). Ἀνώτεροι δὲ ἦσαν : 1) tribuni militum (χιλίαρχοι 95,5. 104,2), τοῦλάχιστον ἐκ τῆς ἱππᾶδος τάξεως. Οὗτοι, ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τούτου ποιοῦντες ἑναρξίν τοῦ πολιτικοῦ αὐτῶν σταδίου, ἦσαν τὸν ἀριθμὸν 6 εἰς ἐκάστην λεγε-

21 ὤνα, διοικοῦντες ἀνὰ δύο ἐκ περιτροπῆς ἐπὶ δύο μῆνας. 2) legati (ὑπαρχοὶ ἢ ἀντιστρατηγοὶ 101, 7) ἐκ τῆς συγκλητικῆς τάξεως, προσκολλώμενοι, ἀνάγκης οὔσης, ὑπὸ τῆς Συγκλήτου τῷ στρατηγῷ. Οὗτοι, οὐχὶ σπανίως, ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς διοικηταὶ σώματος στρατοῦ δρῶντος εἴτε πλησίον εἴτε μακρὰν τοῦ

ἀρχιστρατήγου, ὅστις ἐκαλεῖτο ἀναλόγως consul ἢ dux ἢ καὶ imperator (87,7. 22 91, 2, 3. 92, 5. 96, 3). Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἦτο τιμητικώτατος τίτλος ἀπονεμόμενος ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης εἰς τροπαιούχους καὶ θαυμαστάς στρατηλάτας. 3) quaestor (στρατιωτικὸς ταμίας) ἐκ τῆς συγκλητικῆς τάξεως, ὅστις, ὡς περ καὶ οἱ legati, ἀνελάμβανε καὶ πραγματικὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, ἀντικαθιστῶν ἐνίοτε καὶ αὐτὸν τὸν στρατηγόν.

Σ η μ ε ἰ σ ι ς : Οἱ ἐντεταλμένοι ὑπηρεσίαν τινὰ στρατιωτικὴν καὶ ἐπὶ κεφαλῆς τιθέμενοι στρατιωτῶν ἢ σώματος στρατοῦ ἐλέγοντο, ἀσχέτως πρὸς τὸν βαθμὸν ὃν εἶχον, praefecti ἢ praepositi, ἐπίσης δὲ οἱ πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ἢ ἄλλους μετ' ἐπισήμου ἐντολῆς χάριν διαπραγματεύσεων ἀποστελλόμενοι ἐκαλοῦντο, ἐνίοτε μάλιστα ἀσχέτως πρὸς τὸν βαθμὸν ὃν εἶχον, legati (91, 1. 97, 5. 103, 4).

5. Σύμβολα στρατηγικά (insignia imperatoria 96,3). Ὁ στρατηγὸς ἐν πο- 23 λέμῳ ἐφόρει ἀντὶ τῆς περιπορφύρου τηβέννου (praetexta), ἥτοι ἐσθῆτος λευκῆς μετὰ πορφυροβαφοῦς παρυφῆς (γύρου), ἣν εἶχεν ἐν τῇ πόλει, γλαμύδα (paludamentum), ἥτοι ἐπιβλημα συνήθως πορφυροῦν. Ἐπίσης ἔφερεν ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ἰσχίου ζίφος (rugio) ἀνηρητημένον εἴτε ἐκ τοῦ δεξιοῦ ὤμου εἴτε ἐκ τῆς ζώνης.

Σ η μ ε ἰ σ ι ς : Ὁ ἐπὶ κεφαλῆς στρατηγὸς ἀνελάμβανε οὐχὶ μόνον τὴν διοίκησιν τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων μετ' ἀπολύτου δικαιώματος (δικαιοδοσίας) ἐπὶ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου τῶν στρατιωτῶν, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν διπλωματικὴν διαπραγματεύσιν περὶ συνάψεως ἀνακοχῆς, συνθήκης καὶ ἐν γένει πᾶσαν ἐνέργειαν ἀφορῶσαν εἰς τὰς διοικήσεις τῶν ἐπαρχιῶν διὰ ζητήματα στρατολογικά, οἰκονομικά καὶ φορολογικά. Ἡ διοικητικὴ αὕτη ἐξουσία δι' ἐνὸς ὀνόματος ἐκαλεῖτο imperium (82, 3) καὶ ἔπανε ἰσχύουσα ἅμα τῇ ἐπανόδῳ τοῦ στρατηγοῦ εἰς τὴν Ῥώμην.

6. Ὑγειονομικὴ ὑπηρεσία. Σπουδαία ἐλαμβάνετο ἐν τῷ στρατῷ μέριμνα 24 περὶ τῆς ὑγείας τῶν στρατιωτῶν. Ὁ Καῖσαρ λ. γ. μετεκίνει ἐνίοτε τὸ στρατόπεδον μεταστρατοπεδεύων ἀλλαγῶν, ἵνα οὕτω ἀποφύγῃ τὸ νοσηρὸν τοῦ κλίματος. Παρὰ ταῦτα, ἐκτὸς τῶν τραυματιῶν, ὑπῆρχον καὶ πολλοὶ ἀσθενεῖς (87, 4). Ἐν γένει οἱ πλείστοι τούτων ἀπέθνησκον (87, 3) ἕνεκα τῆς εἰς νηπιώδη κατάστασιν εὐρισκομένης τότε ἰατρικῆς τέχνης. Οἱ τραυματῖαι στρατιῶται μετ' ἐκάστην μάχην μετεφέροντο εἰς τὸ στρατόπεδον ἢ εἰς φιλίαν γειτονικὴν πόλιν ἐφ' ἀμαξῶν ἢ ἐπὶ ζφῶν, οἱ δὲ τραυματῖαι ἀξιωματικοὶ καὶ ἐπὶ φορείων, ἵνα τύχῳσιν ἰατρικῆς περι- 0%λψεως.

7. Σημαῖαι (signa militaria 95,4. 99,4). Στρατιωτικὴ σημαία τῆς λεγεῶ- 25 νος ἦτο, ἥδη ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Μαρίου, ἀετὸς ἐξ ἀργύρου (aquila 99,4) ἐπικαθήμενος μετὰ ἀνοικτῶν πτερύγων ἐπὶ κορυφῆς κονταρίου. Ὁ σημαιοφόρος τῆς λεγεῶνος ἐλέγετο aquilifer.

- 26 Ἡ ἀρχικὴ σημαία τοῦ *manipulus* (ιδ. ἀρ. 5 καὶ 28), ἥτις ἐλέγετο ἀπλῶς *signum*, ἀπετελεῖτο ἐκ κονταρίου ἀπολήγοντος εἰς χεῖρα ἀνοικτήν, ὅφ' ἦν κατὰ σειρὰν ὑπῆρχεν ἀνάλογος πρὸς τὰς ὑπηρεσίας ἐνὸς ἐκάστου *manipulus* ἀριθμὸς δίσκων μεταλλίνων (*phalerae*), ἴσως ἀργυρῶν, καὶ δακτυλίων ἐν εἶδει παρασῆμων. Ἡ σημαία τοῦ πρώτου *manipulus* ἐχρησίμευε καὶ ὡς σημαία τῆς κοόρτης. Ὁ σημαιοφόρος τοῦ *manipulus* ἐκαλεῖτο ἐπίσης *signifer*.

Σημείωσις. Κατὰ τὰς πορείας τὸ *signum manipuli* προηγεῖτο, ἀλλὰ κατὰ τὴν μάχην ἠκολούθει, ἥτοι εὐρίσκετο ὀπισθεν τῶν *principes* (ιδ. ἀρ. 5). Οἱ στρατιῶται ἄρα, οἱ μαχόμενοι πρὸ τῆς σημαίας ταύτης, δηλ. οἱ *hastati* καὶ οἱ *principes* ἐκαλοῦντο *antesignani*. Οὐχ ἦντων ὅμως ἐπὶ Καίσαρος διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου ἐδηλοῦτο σῶμα στρατοῦ ἐπίλεκτον καὶ ψιλὸν (*expediti*), μαχόμενον πρὸ τῆς πρώτης γραμμῆς τῆς παρατάξεως (84, 3), δυνάμενον δὲ νὰ χρησιμεύῃ καὶ ὡς στήριγμα τοῦ ἵππικου.

- 27 Ἡ φράσις *infestis signis impetum facere* (93, 6· πρβλ. καὶ *infestis pilis*, 93, 1) δηλοῖ ἐφορμᾶν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ μετὰ σημαίων ἐστραμμένων πρὸς αὐτὸν, ἐπομένως σημαίνει προσβάλλειν ἐκ τοῦ ἐναντίου, κατὰ μέτωπον.
- 28 Σημαία κυρίως τοῦ ἵππικου ἦτο τὸ *vexillum* (89, 5. 93, 5). Αὕτη συνίστατο ἐκ τετραγώνου τεμαχίου ὀθόνης ἐρυθρᾶς ἢ πορφυρᾶς ἢ καὶ λευκῆς, κροσσωτῆς πρὸς τὰ κάτω, ἥτις ἀνηρτάτο ἐκ τῆς κορυφῆς κονταρίου διὰ διαξύλου (κοινῶς μπρίντα). Διὰ τῆς σημαίας ταύτης ἐδίδοτο καὶ τὸ σημεῖον τῆς μάχης εἰς τὰ μεμονωμένα τμήματα στρατοῦ (89, 5. 93, 5).
- 29 **8. Σήματα.** (*signa*). Ταῦτα ἐδίδοτο ὑπὸ τοῦ κεραταύλου (*cornicen*) ἢ τοῦ σάλπιγκτου (*bucinator*) διὰ κέρατος (*cornu* 92, 5) μετ' ἀργυροῦ ἐπιστομίου ἢ διὰ σάλπιγγος (*tuba* 85, 4. 90, 3. 92, 5. 93, 1), ὡσάκις ἔπρεπε νὰ δοθῇ σημεῖον πρὸς συνάθροισιν, πορείαν (*profectio* 85, 4), προσβολὴν (ιδὲ σημ. κατωτ.) ἢ ὀπισθοχώρησιν (*receptui canere*). Ἐπίσης εἰς τμήματα μικρὰ τὸ πρὸς μάχην σημεῖον ἐδίδοτο καὶ διὰ τοῦ *vexillum* (89, 5), ὅπερ ἐκαλεῖτο καὶ ἀπλῶς *signum* (95, 5· ιδὲ καὶ ἀρ. 28 καὶ 55).

Σημείωσις. Ἡ φράσις *exposcere signum proelii* ἢ *proelii committendi* ἢ ἀπλῶς *exposcere* (90, 3) δηλοῖ ἀπαιτῶ νὰ σημήνῃ τὸ πολεμικόν, ἢ δὲ φράσις *signum dare* (91, 2. 93, 1) ἢ *signa* (= *tubae* ἢ *tubae et cornua*) *conciunt* δηλοῖ σημαίνειν τὸ πολεμικόν, δίδω τὸ σημεῖον τῆς ἐπιθέσεως (92, 5).

- 30 Ἰδιαιτερον σῆμα ἦτο τὸ *classicum* (82, 1), ὅπερ ἐσημαίνετο διὰ τῆς *tuba* ὑπὸ τοῦ *bucinator*, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ στρατηγοῦ, πρὸς συνάθροισιν τοῦ στρατοῦ (82, 1), ἵνα ἀνακοινωθῇ διαταγὴ ἐπιθέσεως ἢ ὀπισθοχωρήσεως ἢ ἵνα ὁ στρατηγὸς ἀγορεύσῃ πρὸς ἐνθάρρυσιν, κυρίως ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ στρατοπέδῳ βήματος (*suggestus*), ἐνώπιον τῶν στρατιωτῶν. Ἐὰν ἐν τῷ στρατῷ διὰ τινὰ λόγον παρίστατο καὶ ἕτερος στρατηγός, πᾶσα διαταγὴ ἐδίδοτο δις διὰ τοῦ αὐτοῦ σαλπίσματος (πρβλ. 82, 1 : *honorem partitur*).

9. Παράταξις (acies 89, 2. 3. 4. 93, 5. 8. 94, 1. 3). Τῆς λεγεῶνος συγ- 31
κειμένης ἐκ 10 κοόρτεων ἡ παράταξις ἐγίνετο ἐν ἀβακκοειδεῖ διατάξει ἢ εἰς δύο
γραμμὰς ἀνά πέντε κοόρτεις (acies duplex) ἢ συνηθέστερον εἰς τρεῖς (acies
triplex 89. καὶ 4). Ἰδ. καὶ ἀρ. 36. καὶ 92, 1 .

Ἐν τῇ τριπλῇ παρατάξει ἡ πρώτη γραμμὴ ἀποτελεῖτο ἐκ 4 κοόρτεων, ἡ δὲ 32
δευτέρα (acies secunda) καὶ ἡ τρίτη (acies tertia 89, 4. 94, 1) ἐκ τριῶν ἐκάστη
κοόρτεων.

Μεταξὺ τῶν ἐχθρικῶν γραμμῶν κατελείποντο διαστήματα (intervalla re- 33
linquere), ὧν ἡ ἀπόστασις ἐκυμαίνετο ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν καὶ τῶν ἐδαφικῶν
συνθηκῶν, πάντως ὅμως ἡ ἀπόστασις δὲν ἦτο μικρότερα τῶν 100 passus (= 150
περίπου μέτρων).

Τὸ ἵππικὸν παρετάσσετο κατὰ κανόνα ἐν τῇ δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ πτέρυγι (ala) 34
τῆς ὅλης παρατάξεως καὶ τοῦτο, ἵνα ἀναπτυσσόμενον ὑπερφαλαγγίζη τὰ κέρατα
τῶν πολεμίων (89, 4. 93, 3. 4. 6), ἐκτὸς ἐὰν ἡ φύσις τοῦ ἐδάφους ἀπήτει τὴν πα-
ρουσίαν ὀλοκλήρου τοῦ ἵππικοῦ ἐν τῷ ἑτέρῳ κέρατι (88, 6).

Acies γενικῶς ἐλέγετο καὶ ὁ παρατεταγμένος στρατός (84, 2. 85, 1. 3. 92,
1 κλπ. ἰδ. Λεξιλόγιον), καθὼς καὶ ἡ μάχη (93, 8. 94, 5. 95, 4).

Τὸ παρατάσσειν τὸν στρατὸν πρὸς μάχην ἐλέγετο aciem instruere (84, 2. 35
88, 1. 97, 3) ἢ legiones (ἢ cohortes) in aciem constituere (89, 2).

Ἐν μεγίστῃ ἀνάγκῃ ἐσχηματίζετο καὶ τετάρτη γραμμὴ (quarta acies 89, 4, 36
93, 5) δι' ἀποσπάσεως ἀνδρῶν ἐκ τῆς παρατάξεως τοῦ κυρίου σώματος (detra-
here 89, 4). Ἰδ. καὶ ἀρ. 31.

Ἡ τετάρτη γραμμὴ ἐχρησίμευεν ὡς ὑποστήριγμα μικρότερου ἀριθμητικῶς 37
ἵππικοῦ (84, 3 : numero multis partibus esse inferiorem) καὶ ἠμπόδιζε τὴν
ὑπερφαλάγγισιν τοῦ κέρατος (89, 4 : cornu a multitudine equitum circumven-
niri) ἢ τῆς παρατάξεως (93, 4 : aciem circumire).

Ἡ θέσις, ἐνθα ἐτάσσετο ἕκαστος στρατιώτης ἢ ἐκάστη ναῦς, ἐλέγετο ordo 38
(92, 2. 93, 2. 101, 2) ὅθεν ἡ φράσις incertis ordinibus ἢ nullis ordinibus certis
δηλοῖ εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις τὴν μὴ ὀρισμένην (καλὴν) τάξιν, τὴν ἀτα-
ξίαν (101, 2).

Τὰ ἄκρα τῆς ὅλης τοῦ στρατοῦ ἢ τοῦ ναυτικοῦ παρατάξεως ἢ καὶ σώματος 39
στρατοῦ ἐκαλοῦντο κέρατα (cornua 104, 4), ἀριστερὸν κέρας (sinistrum cornu
88, 2. 89, 1. 3. 93, 3. 8) καὶ δεξιὸν κέρας (dextrum cornu 89, 1. 3. 4). Τὸ δὲ
κέντρον ἐλέγετο media acies (89, 3).

Ἄλλου εἴδους σχηματισμοὶ ἦσαν : 1) cuneus (σφηνοειδὴς σχηματισμὸς 40
παρατάξεως) · 2) testudo (χελώνη, σκέπη διὰ συμφραττομένων ἀσπίδων) · 3)
orbis (κύκλος στρατιωτῶν ἐχόντων μέτωπον πρὸς τὰ ἔξω, γινόμενος ἐν ἐσχάτῃ
ἀνάγκῃ πρὸς ἀποφυγὴν κυκλώσεως).

10. Τάξις πορείας (agmen legionum, ordo agminis). Ὁ ἐν πορείᾳ στρα- 41
τὸς ἐκαλεῖτο agmen (πρβλ. καὶ 85, 4). Τούτου προηγούντο μεμονωμένοι κατά-
σκοποὶ (speculatores) ἢ ἐφοδεῖαι συνηθέστερον ἐξυπποὶ (exploratores ἢ ante-
cursores ἀνιχνευταί, πρόδρομοι). Ὁ στρατὸς ἐπορεύετο διηρημένος εἰς 3 τμήματα :

- 1) agmen primum ἢ priores (προφυλακὴ) κυρίως ἐξ ἵππέων καὶ ὑποστηρίγματα-
τος ἐπικούρων πεζῶν· 2) agmen ἢ exercitus ἢ agmen legionum (κύριον σῶμα)·
3) agmen extremum ἢ novissimum ἢ ἀπλῶς novissimi (ὀπισθοφυλακὴ, ὀπι-
σθοφύλακες).

Τὸ κύριον σῶμα ἐβάδιζε κατὰ τρεῖς τρόπους : α') κατὰ φάλαγγα, ἐκάστης λεγεῶνος ἐχούσης ὀπισθεν αὐτῆς τὰς ἀποσκευὰς (longissimo agmine), β') κατὰ φάλαγγα, ἀλλὰ τῶν ἀποσκευῶν εὐρισκομένων ἐν τέλει τοῦ ὄλου σώματος καὶ γ') ἢ κατὰ τριπλᾶς φάλαγγας (acie triplici instructā ἢ institutā) ἢ ἐν τετραγώνῳ (agmine quadrato) περικλείοντι τὰς βαρεῖας ἀποσκευὰς. Τὸ ἱππικὸν κατὰ κανόνα προπερφεύετο τοῦ πεζικοῦ.

Σημείωσις. Ὅσάκις παρίστατο ἀνάγκη ταχίστης πορείας, αἱ ἀποσκευαὶ κατελείποντο ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἢ ἐν φιλικῇ πόλει.

- 42 Ἡ κανονικὴ πορεία τῶν στρατιωτῶν (iustum iter ἢ ἀπλῶς iter) ἦτο ἐξά-
ωρος, διανυομένης οὕτω ἀποστάσεως 20 - 25 χλμ. Ἐν ἐκτάκτῳ πορεία (magnum
iter) διηγύοντο ἐπὶ 8 - 9 ὥρας 30 περίπου χλμ., ἀλλὰ καὶ πλείονα (maximum
iter, περ. 45 χλμ. Ὁ Καῖσαρ ἐν ἀνάγκῃ διήγνε καὶ πολὺ περισσότερα). Εἰς τὰς
πορείας ταύτας ὑπήγγοντο καὶ αἱ μικρότεραι πῶς (minora itinera 102, 1). Πο-
ρεία ἐγένετο ἐν ἀνάγκῃ καὶ κατὰ τὴν νύκτα (nocturnum iter 96, 4).
- 43 Τὸ ῥῶμ. μίλλιον (mille passūs [πληθ. ἀριθ.] ἢ ἀπλῶς mille) συνέκειτο
ἐκ 1000 βημάτων (passūs = [διπλοῦν] βῆμα = 5 pedes· ἕκαστος πούς = 0,
2963 μ.) καὶ ἰσοδυναμεί περίπου πρὸς 1 1/2 χλμ., ἦτο ἀκριβέστερον πρὸς 1,481 μ.
50). Ἐπομένως milia passuum VI = περίπου 9 χλμ. (97, 3).
- 44 **11. Στρατόπεδον** (castra 82, 1. 88, 1. 96, 1. 97, 1. 3. 98. 3). Τὸ χειμερι-
νὸν ῥῶμ. στρατόπεδον κατασκευαζόμενον πλησίον πόλεων πρὸς διαρκῆ στρατοπέδευ-
σιν τοῦ στρατοῦ κατὰ τὸν χειμῶνα ἐκαλεῖτο χειμάδια (hiberna) καὶ ἀπῆται ἔργα
ὄχυρώσεως σοβαρὰ πρὸς συνεχῆ διαμονὴν (opus hibernorum). Τὸ διαχειμάζειν
ἐλέγετο hibernare ἢ hiernare καὶ τὸ ὀδηγεῖν τὸν στρατὸν εἰς τὰ χειμάδια ἐδηλοῦτο
διὰ τοῦ exercitum ἢ milites in hiberna deducere (ἢ in hibernis collo-
care), τὸ δὲ ἀντίθετον δὲ διὰ τοῦ legiones ex hibernis educere (ἢ evocare).
Ὁ ῥῶμ. στρατός, ὡσάκις καταλαμβάνετο ὑπὸ τῆς νυκτός, ὤφειλε μετὰ τὴν
πορείαν νὰ στρατοπεδεύῃ (castra facere ἢ ponere). Ὁ τόπος (ὡς καὶ αὐτὴ ἡ
ἡμερησία πορεία) ἐσημαίνετο διὰ τῆς λ. castra. Διὰ νὰ χαραχθῇ καὶ ἐτοιμασθῇ
στρατόπεδον ἔπρεπε πρῶτον νὰ ἐκλεγῇ ὁ τόπος (castris idoneum locum deli-
gere), ὅστις διὰ νὰ θεωρηθῇ κατάλληλος (locus idoneus ἢ oportunus), ἔπρεπε
νὰ κείτῃ ἐπὶ ὑψώματος (in colle 85, 1) κυρίως μὲν διὰ λόγους στρατηγικοῦς ἀλλὰ
καὶ διὰ τὴν εὐκολωτέραν ἀποχέτευσιν τῶν ὑδάτων, προσέτι δὲ καὶ πρὸς ἐπιτευξίν
μεγαλύτερας φθορᾶς τῶν ἐφορμώντων στρατιωτῶν. Τὸ σχῆμα τοῦ στρατοπέδου
ἦτο σχεδὸν τετράγωνον (c. quadrata π. χ. 658 X 655 μ.) ἢ καὶ ὀρθογώνιον (ob-
longa π. χ. 630 X 560 ἢ 680 X 290), ἀναλόγως καὶ τῆς φύσεως τοῦ ἐδάφους καὶ
τοῦ ἀριθμοῦ τῶν στρατιωτῶν, μετὰ γωνιῶν ἐστρογγυλευμένων καὶ τεσσάρων κατ'

ἐλάχιστον ὄρον πυλῶν (portae) ἀνὰ μίαν ἐφ' ἐκάστης πλευρᾶς (85, 5. 94, 5).*

Ἡ πρὸς τὸν ἐχθρὸν ἐστραμμένη πύλη (πλάτους περίπου 12 μ.), δι' ἧς κυ- 45
ρίως, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἐτέρας τῶν πλαγίων πυλῶν (85, 4 : in portis), ἐξήρχετο
ὁ στρατὸς πρὸς ἔφοδον, ἐκαλεῖτο porta praetoria (94, 5), ἡ δ' ἐπὶ τῆς παρα-
λήλου πλευρᾶς, ἧτοι ἡ ἀκριβῶς ἀπέναντι πύλη, ἐκαλεῖτο porta decumana (96, 3)
καὶ ἐχρησίμευε κυρίως πρὸς εἴσοδον, ἔχουσα πλάτος περίπου 9,50 μ.

Τὸ στρατηγεῖον ἦ καὶ ἡ σκηνὴ τοῦ στρατηγοῦ ἐκαλεῖτο praetorium, (82, 46
1. 94, 6) ἐκ τοῦ παλαιοῦ ὀνόματος τοῦ πραίτωρος. Τοῦτο ἔκειτο σχεδὸν ἐν τῷ
κέντρῳ τοῦ στρατοπέδου παρὰ τὸ βῆμα (suggestus, ἰδ. καὶ ἀρ. 30), ὅπουθεν ὁ
στρατηγὸς ἠδύνατο νὰ ἀγορεύῃ πρὸς τοὺς στρατιώτας (82, 1).

Ἐὰν ἐν τῷ στρατοπέδῳ συνυπῆρχον δύο ἰσότημοι στρατηγοί, ἐστήνετο καὶ 47
δευτέρω στρατηγικῇ σκηνῇ (alterum praetorium tendi 82, 1, ἰδὲ καὶ ἀρ. 30).

Τῶν ἐν τῷ στρατοπέδῳ σκηνῶν (tabernacula 85, 4. 96, 1) αἱ μὲν θερμαὶ 48
ἦσαν ἐκ δέρματος χωρητικότητος περίπου 11 ἀνδρῶν, αἱ δὲ χειμεριναὶ (casae)
ἦσαν συνήθως ξύλιναι καὶ ἠδύνατο νὰ περιλάβωσι περισσοτέρους ἄνδρας.

Πρὸς ἀποφυγὴν ὑπερβολικῆς θερμότητος κατεσκευάζον ἐνίοτε οἱ ἀξιωμα- 49
τικοὶ σκιαδᾶς ἐκ κλάδων, εἶδος κρεββατίνης (trichiliae 96, 1).

Αἱ μεταστρατοπεδεύσεις (castra promovere ἢ movere 85, 2) ἔπρεπε νὰ 50
γίνωνται ἐν ἀπολύτῳ σιγῇ καὶ τάξει. Τὸ προχωρεῖν μετὰ τοῦ στρατοῦ πρὸς τὰ
πρόσω τοῦ στρατοπέδου ἐλέγετο a castris progredi (84, 2).

12. Ὅχυρωματικά ἔργα (munitiones, opus, 97, 2). Ταῦτα κατασκευαζό- 51
μενα κυρίως ἐν αὐτῷ τῷ στρατοπέδῳ ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ (88, 5. 94, 4. 97, 2),
συνίσταντο : 1) ἐκ χαρακωμάτων μετὰ σκολόπων ἢ ἄνευ σκολόπων, τὰ ὑποῖα πε-
ριέβαλλον αὐτὸ (vallum 95, 1. 5. 96, 3· πρβλ. circumvallare)· 2) ἐκ τάφρων
(fossae, πλάτους κατ' ἀνώτατον ὄρον 5 μέτρ. καὶ βάθους 2,70 μέτρ.)· 3) ἐκ σω-
ρῶν χώματος κυρίως ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων ὑλῶν (agger)· 4) ἐξ ἐπάλλξεων ἢ θωρα-
κίων (logica) καὶ 5) ἐκ φρουρίων (castella).

Τὰ φρούρια ἠδύνατο νὰ κατασκευασθῶσι καὶ ἐπὶ δεσποζόντων πλησιοχώρων 52
στρατηγικῶν σημείων (propinqua castella 88, 4. 99, 4).

Τόποι ὄχυροὶ καταλαμβάνομενοι καὶ φυλαττόμενοι ὑπὸ στρατιωτικῶν ἀπο- 53
σπασμάτων, ἐλέγοντο praesidia (83, 3).

13. Φρουραὶ. Πρὸ ἐκάστης τῶν πυλῶν τοῦ στρατοπέδου ὑπῆρχεν ἀνάλογον 54
πρὸς τὰς περιστάσεις ἀπόσπασμα ἐκ πεζῶν ἢ καὶ ἐπίππων πρὸς φύλαξιν αὐτῶν.
Ἡ θέσις αὐτῆ, ὡς καὶ οἱ φυλάττοντες, ἐκαλεῖτο statio (94, 5). Οἱ εἰς διάφορα

* Ἐνίοτε διὰ λόγους στρατηγικοῦς, μολονότι ἐπέτρεπε τὸ ἔδαφος, ἠλάττω-
νον τὰς διαστάσεις τοῦ στρατοπέδου (castra contrahere), ὅπερ ἔργον ἦγετο εἰς
πέρας συνήθως ἐντὸς 3 - 4 ὥρῶν, ἀναλόγως τῶν ἀπασχολουμένων πρὸς τοῦτο ἄν-
δρῶν, εἰς οὗς κατεμετρεῖτο ἡ ἀνάλογος ἐργασία (opere dimenso) δαμνώσεων καὶ
ὁδοποιήσεως.

μέρη εὐάριθμοι (3 - 4 ἄνδρες) σκοποὶ σώματος πεζικοῦ ἢ ναυτικοῦ ἐλέγοντο *custodes* ἢ *custodiae* (101, 2).

- 55 **14. Ἔφοδοι.** Ἐὰν πρὸ τῆς μάχης ὁ στρατὸς εὐρίσκητο ἐν τῷ στρατοπέδῳ, συνέβαινον τὰ ἐξῆς κατὰ σειρὰν γεγονότα. Ὁ στρατηγὸς ἤρην ἐπὶ τῆς στρατηγικῆς
- 56 σκηνῆς σημαίαν (*vexillum proponere*, ἰδὲ καὶ ἀρ. 28), ἵνα οἱ ἐντὸς τοῦ στρατοπέδου εὐρίσκόμενοι στρατιῶται δράμωσιν εἰς τὰ ὄπλα (*ad arma concurrere*), εἶτα ἔδιδε διὰ τῆς σάλπιγγος τὸ σημεῖον πρὸς παράταξιν *signum dare* ἢ *signum tubā dare* 85, 4. 91, 2. 92, 5. 93, 1) ἢ πρὸς ἀνάκλησιν τῶν τυχῶν ἐκτὸς τοῦ στρατοπέδου ἀπασχολουμένων εἰς ἔργα ὀχυρωτικῆς, μετὰ ταῦτα δὲ ἐξῆγε τὸν στρατὸν
- 57 (*exercitum* ἢ *copias ex castris* ἢ ἀπλῶς *castris educere* 84, 2. 85, 5) καὶ παρέτασεν αὐτὸν (*aciem instruere* 84, 2. 85, 1. 88, 1. 97, 3)· τέλος δὲ ἔδιδε τὸ πρὸς μάχην σημεῖον διὰ τῆς σάλπιγγος (*dare signum* ἢ *dare signum proelii* ἢ *dare signum proelii committendi* 85, 4. 91, 2. 93, 1) ἢ καὶ διὰ τοῦ *vexillum*, ὅπερ ἀνεπεταννύετο, ὡς ἐλέχθη, (ἰδ. ἀρ. 28, 29, 55), ἄνωθεν τῆς στρατηγικῆς σκηνῆς.
- 58 Πρὸ τῆς μάχης, εἴτε ἐντὸς τοῦ στρατοπέδου εἴτε καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ, ἢ καὶ κατ' αὐτὴν τὴν μάχην ὁ στρατηγὸς ἀνεπτέρωνε τὸ φρόνημα τῶν ἀνδρῶν διὰ προτρεπτικῶν λόγων (*praesidia confirmare* 94, 6. *milites* ἢ *exercitum cohortari* 85, 4. 90, 1. 94, 3. 97, 4). Ἐπηκολούθει τροχάδην καὶ ἀλληλοδιαδόχως (89, 4. 94, 1) ἔφοδος (*procurrere* 93, 1. 6. *excursus* 92, 2. *concurrere* 93, 1) καὶ ἅμα τῇ προσεγγίσει πρὸς τὸν ἐχθρὸν ἐν μέσῳ ἰαχῶν (*clamor* 92, 5) ἐξεσφενδονίζοντο οἱ ὕσσοι, τὰ ἀκόντια (*pila* ἢ *tela immittere* 92, 3. 93, 1. 2) καὶ τέλος κατέφευγον εἰς τὰ ἀγγέμαχα ὄπλα (*gladium educere* ἢ *stringere* ἢ *destringere* 93, 1. *ad gladios redire* 93, 2 καὶ *gladiis* ἢ *gladio cominus rem gerere*).
- 60 Διὰ τῶν σαλπίνγων ἐσημαίνετο ἡ προέλασις (*progressus*), ὁμοῦ δὲ μετὰ τῶν σαλπίνγων, ὅτε τὰ ἀντιμέτωπα στρατεύματα ἦσαν πολὺ πλησίον, συνήχων καὶ τὰ κέρατα (ἰδ. ἀρ. 29).
- 61 Ἡ γενικὴ ἔφοδος ὡς καὶ αἱ ἐπὶ μέρος μικρότεραι τοιαῦται (*excursus* 92, 2) ἐκαλοῦντο *impetus* (92, 2. 95, 3. 6. 101, 6).
- 62 Κατὰ τὸν χρόνον τῆς γενικῆς ἐφόδου κατελείποντο ἐν τῷ στρατοπέδῳ (84, 4) ἢ ἐν ἄλλοις ὀχυροῖς τόποις (*castella* 88, 4. 99, 4) φρουραὶ (*praesidium* 94, 5. 95, 3. 99, 4).
- 63 **15. Πολεμικὰ συμβούλια.** Τὸ πολεμικὸν συμβούλιον (*consilium* 82, 5. 83, 3. 86, 1. 87, 7) συνεκροτεῖτο κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐν ὑπαίθρῳ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἀρχηγοῦ, εἰς δὲ ἐλάμβανον μέρος οἱ *legati*, *tribuni militum*, *centuriones primi ordinis*, ἀλλὰ καὶ οἱ λοιποὶ *centuriones* ἐν ἐξαιρετικαῖς περιστάσεσι. Τὸ πολεμικὸν συμβούλιον παρόντος τοῦ Καίσαρος ἐλαχίστην εἶχε πολεμικὴν σημασίαν καὶ συνεκαλεῖτο ὑπ' αὐτοῦ μόνον πρὸς ἐπιβολὴν ἐπιπλήξεως, πρὸς ἐμφύχωσιν ἢ πρὸς ἀνάπτυξιν στρατηγικοῦ σχεδίου (πρβλ. 86, 1, ἔνθα πρόκειται περὶ τοῦ Πομπηίου).

16. Στόλος (*classis*). Οὗτος περιελάμβανε πολεμικὰς ναῦς, αἵτινες διὰ τὸ 64 μῆκος αὐτῶν (πρβλ. σχέσιν μήκους πρὸς πλάτος 1 : 7, 1 : 8) ἐκαλοῦντο *naves longae* μακραι νῆες κατὰ τὸν τύπον τῆς ἐλληνικῆς τριήρους. Αἱ νῆες αὗται ἀναλόγως πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν σειρῶν τῶν κωπῶν (*remi*) ἦσαν : 1) *biremes* διήρεις ἢ δίκροτοι, ἐν αἷς καταλέγονται καὶ αἱ Λιβυρινίδες νῆες (*Liburnae*), ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ *actuariae* *naves* (101, 6. 102, 5), οὐσαι κατὰ τὸ μήκος μεταξὺ τῶν *naves longae* καὶ *naves onerariae*. Αἱ *naves actuariae* εἶχον μίαν σειρὰν κωπῶν, μεγάλην ταχύτητα καὶ ἦσαν ἀκάλυπτοι (*apertae*) : 2) *triremes*, τριήρεις, (101, 6) : 3) *quadrirēmes* τετρήρεις· καὶ 4) *quinquerēmes* πεντήρεις (100, 2. 101, 6).

Κατὰ τὸν τρόπον τῆς κατασκευῆς διεκρίνοντο αἱ νῆες : 1) εἰς *apertae* (αἵ- 65 τινες ἦσαν ἐσκεπασμένα διὰ καταστρώματος μόνον κατὰ τὸ ἐμπρόσθιον καὶ ὀπίσθιον μέρος πρὸς τοποθέτησιν οὐχὶ μόνον τῶν κωπῶν ἀλλὰ καὶ ὅπως οἱ *classiarii* (ἰδ. ἀρ. 67) ἴστανται ἐπ' αὐτοῦ καὶ 2) εἰς *tectae* ἢ *constratae* (αἵτινες ἦσαν κατάφρακτοι, ἦτοι εἶχον κατάστρωμα πρὸς προφύλαξιν τῶν ἐρετῶν 100, 2). Ἐπίσης ὑπῆρχον ἐν τῷ στόλῳ φορηγίδες νῆες ἢ μεταγωγικαὶ ἄνευ κωπῶν, δυνάμεναι νὰ περιλάβωσι 30 περίπου ἵππους καὶ 100 - 180 ἄνδρας (*naves onerariae* 100, 3. 101, 2. 4., πρβλ. καὶ *naves frumentariae* 96, 4), αἵτινες ἐναυπηγοῦντο πλα- 66 ζύτερα καὶ βραχυτέρα (1 : 3 ἢ 1 : 4· ἰδὲ ἀρ. 64). Αἱ πρόσκοποι νῆες ὠνομάζοντο *specularia navigia*, τὰ δὲ διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν νεῶν ἀκάτια ἐκαλοῦντο *scaphae* (101, 6· ἰδὲ καὶ 100, 2) καὶ *naviculae parvulae* (λεμβίσκοι 104, 3).

17. Πλήρωμα. Τὸ πλήρωμα τῆς νεῶς ἀπετέλουν οἱ καλούμενοι ναυτικοὶ στρα- 67 τιώται (*classiarii* 100, 2 ἢ *defensores* ἢ καὶ *propugnatores*· πρβλ. τοὺς « ἐπιβάτας » τῶν ἀρχαίων), ἐκλεγόμενοι ἐκ τῶν *milites legionarii*, οἱ οἰακισταὶ ἢ πρῶροις (*gubernatores*), οἱ ναῦται (*nautae*, *μοῦτσοι*) καὶ οἱ ἐρέται (*remiges*). Οἱ κωπηλάται ἦσαν δοῦλοι καὶ οἱ ναῦται ἀνήκον εἰς τὸν ἐπικουρικὸν στρατὸν (*socii navales*). Ἄπαν τὸ πλήρωμα ἦτο ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ *magister navis*.

18. Διοίκησις. Οἱ διοικηταὶ τῶν νεῶν τοῦ στόλου ἦσαν ὑπὸ τὴν γενικὴν ἀρ- 68 χηγίαν τοῦ ναυάρχου (*qui classi praerat* 101, 1), ὅστις ἔπρεπε νὰ ἔχη βαλμὸν *legatus*. Διοικητὴς νεῶς ἠδύνατο νὰ γίνῃ καὶ ὁ *centurio*, ὁ *tribunus militum*, ὁ *legatus*, ὁ *quaestor* καὶ ὁ *praefectus*, ἐὰν ὁ τελευταῖος οὗτος ἦτο ἐπὶ κεφαλῆς ἐπικουρικῶν στρατευμάτων, τὰ ὅποια μετεφέροντο χάριν στρατιωτικῆς ἐπιχειρήσεως.

Τὸ ἐξοπλιζέειν ναῦν δι' ὄλων τῶν σκευῶν (*armamenta* τ. ἔ. *rostrum*, *copu- 69 lae*, *falces*, *ancora*, *funus*, *antemnae*, *vela* κ.τ.τ.) ἐλέγετο *naves instruere* (100, 2) ἢ *ancorare*, τὸ δὲ ἀγκυροβολεῖν *ancoram* ἰαεῖρε (περὶ τοῦ *in ancoris* ἢ *ad ancoram* ἢ *ad ancoras* consistere 102, 4 ἰδ. Λεξιλ.). Τὸ ἀπαίρειν ἐδηλοῦτο διὰ τῆς φράσεως *ancoras tollere* ἢ *naves solve* (101, 6. 102, 7), τὸ δὲ ἐπιβαίνειν τῶν νεῶν ἐλέγετο *naves conscendere* (96, 4. 104, 3). Ἐπίσης τὸ ἀνελ-

- κύνει τὰς ναῦς εἰς τὴν ξηρὰν ἐδηλοῦτο διὰ τοῦ *naves subducere* ἢ *naves in aridum subducere*.
- 70 Σπουδαιότατον ἔργον κατὰ τὴν ναυμαχίαν ἦτο : α') ἡ συντριβὴ (*εξαορθλωμα*) τῶν κωπῶν τῆς ἐχθρικής νεῆς (*remos transcurentem detergere*). β') ἡ δι' ἐλιγμῶν ἀποφυγὴ τῶν συγχρούσεων (*eludere = eludendo vitare impetus*)· καὶ γ') ἡ καταβύθισις νεῶς (*naves deprimere* 101, 6).
- 71 **19. Πολιτικάι τάξεις.** Οἱ ῥωμαῖοι πολῖται διεκρίνοντο εἰς τρεῖς τάξεις : τὴν συγκλητικὴν (*ordo senatorius* 97, 5), τὴν ἱππᾶδα (*ordo equester*) καὶ τὴν τῶν λοιπῶν, ἥτις τάξις (καταχρηστικῶς πολλὰκις) καλεῖται *plebs*.
- 72 Ὁ διατελέσας ὕψτος ἐλέγτο *consularis* (82, 3. 102, 7), ὁ δὲ διατελέσας στρατηγὸς ἐκαλεῖτο *praetorius* (82, 3).
- 73 **20. Ἐκλογαί** (*comitia* 82, 5). Κατὰ ταύτας ἐλάμβανε μέρος σύμπας ὁ ῥωμαϊκὸς λαὸς ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ Ἄρεως (*in campo Martio*).
Οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ υποβάλλωσιν ὑποψηφιότητα (*petitio*), ἄνευ κινδύνου ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς αὐτῶν, ἔπρεπε νὰ αἰτήσωσι τοῦτο αὐτοπροσώπως παρὰ τοῦ διοικήσοντος τὰς ἀρχαιρεσίας ἄρχοντος 17 ἡμέρας πρὸ τῶν ἐκλογῶν, ὅστις κατέγραφε τὰ ὀνόματα τῶν υποψηφίων ἐν τινι καταλόγῳ καὶ μόνον τὰς εἰς τούτους διδομένας ψήφους ἐθεώρει ἐγκύρους (*rationem eorum comitiis habere* 82, 5) καὶ τούτων μόνον τὸ ἀποτέλεσμα διὰ τοῦ κήρυκος ἀνεφέρετο.
- 74 Ἡ ἐγκυρος ἐκλογικὴ δὴλωσις καθίστατο ἀδύνατος, ἐὰν ὁ υποψήφιος ἀπεδήμει χάριν δημοσίας τινὸς ὑπηρεσίας (*abesse* 82, 5).
- 75 **21. Δελτία.** Προκειμένου περὶ λήψεως δικαστικῆς ἀποφάσεως ἐλαμβάνοντο τρία δελτία (*tabellae* πινάκια 83, 3). Ταῦτα κατασκευασμένα ἐκ ξύλου πύξου (*πυξάρι, ταμισίρι*) ἔφερον ἐγκεχαγαγμένα εἴτε τὰ γράμματα Α. ἢ L. (*Absolvo = ἀθρῶ, Libero = ἀπολύω*· ὅθεν τὰ δύο ταῦτα γράμματα ἐκαλοῦντο καὶ *litterae salutare*, σωτήρια γράμματα) εἴτε τὰ C. ἢ D. (*Condemno, Damno = καταδικάζω*· ὅθεν τὸ C. ἢ τὸ D. *littera tristis* ἐλέγτο). Ὁ μέγλων νὰ ψηφίσῃ, γυμνὸν ἔχων τὸν βραχίονα (*aperto brachio*), ἔριπτε τὸ δελτίον εἰς τὴν ἐπὶ τούτῳ ὕδριαν (*sitella*). Ἐπὶ ἀμφιβολίας ὁ ψηφίζων ἢ ἀπῆλειψεν ἀμφοτέρω τὰ γράμματα ἢ ἐχρησιμοποιοῦε τρίτον δελτίον, ἐφ' οὗ ἐφέροντο τὰ γράμματα N. L. (*Non Liqueet =* δὲν εἶναι σαφές· ἦτοι ἀμφιβάλλω, δίδω λευκὴν ψῆφον).

2. ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

82. Ὁ Πομπήιος ἀφικόμενος εἰς Θεσσαλίαν ἐνοῦται μετὰ τοῦ Σκιπίωνος.

paucis post diebus μετ' ὀλίγας ἡμέρας. **in Thessaliam***. Ὁ 1
Καῖσαρ ἤδη ἀπὸ τῆς 29 Ἰουλίου ἐστρατοπέδευσε παρὰ τὸν ποτ. Ἐνιπέα
(νῦν Τσιναρλῆ) πλησίον τῆς Φαρσάλου. **ut velint** νὰ θελήσωσι (νὰ
λάβωσι τὴν καλωσύνην). Ἐν τούτῳ καὶ τῷ ἐπομένῳ κεφαλαίῳ ὡς καὶ ἐν
κεφ. 96 παριστᾷ ὁ Καῖσαρ τὴν ἀμετρον ἔπαρσιν τῶν ἀντιπάλων. **suis**
(ἐνν. militibus). **Scipionis milites** ἐπιμερισμὸς εἰς τὸ cunctum.
victoria ὁ Καῖσαρ ἠττήθη παρὰ τὸ Δυρράχιον. **praedae** ἀρ. 4**
castra ἀρ. 44. **honorem — classicum** ἀρ. 30 **praetorium**
ἀρ. 46 κ. 47.

auctis - coniunctis κυρίως πρῶτον coniunctis καὶ ἔπειτα auctis. 2
omnium συναψὸν πρὸς τὸ opinio. **quicquid intercederet tem-**
poris ὁ παρεμπίπτων, ὁ παρεμβαλλόμενος χρόνος.

tardius - consideratius ὑπον. β' ὄρος συγκρ. necessario ἢ quam 3
necesse esset = τοῦ ἀναγκαίου. **unius diei** ὑπον. ὑποκειμ. id, ὅπερ
συγκεφαλαιοῖ τὴν προηγουμένην πρότασιν. **delectari** ὁ Πομπήιος
διὰ τὴν ὑπεροψίαν ἀπεκαλεῖτο « Ἀγαμέμνων καὶ βασιλεὺς βασιλέων »
numero = loco = ἐν μοίρᾳ, ἐν θέσει. **dicerent** ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ
adeo ut ὥστε νὰ λέγωσι.

in annos (ἐκ τῶν προτέρων καὶ) ἐπὶ ἔτη. **alii** ἄλλοι (ἐκ τῶν λο- 4
γομαχούντων).

in consilio ἐν τῷ (ἐν τῷ στρατοπέδῳ συγκροτηθέντι) συμβουλίῳ 5
ἀρ. 63 **oportere** ἂν ἔπρεπε. **absentis** (καίπερ) ἀπόντος.
rationem haberi ἀρ. 73. **necessarii** οἱ φίλοι. **praestarent**
ἐξάρτησον ἐκ τοῦ fidem implorarent διὰ τοῦ ὑπον. ut. **recepisset**
τὸ πλήρες θὰ ἦτο = (ei) proficiscenti recepisset (in se). **reliqui**
κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ necessarii. Σύνταξις : controversia... fuit...

* Πάσας τὰς ἱστορικὰς καὶ γεωγραφικὰς λέξεις ἰδὲ εἰς Πίνακα ἱστορικὸν καὶ
γεωγραφικὸν μετὰ τὰς Ἑρμηνευτικὰς Σημειώσεις (σελ. 69 ἐπ.).

**Τὰς παραπομπὰς ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ 1 — 75 ἰδὲ εἰς σελ. 33 — 44.

cum... necessarii... implorarent (ut)... praestaret quod... (cum) reliqui... recusarent... ne antecederet. **in labore-periculo** = καίπερ ὁμοίων ὄντων τῶν μόχθων — τῶν κινδύνων (ἢ ἐπειδὴ... ἦσαν) **unus** — **omnes** ἀντίθεσις = εἷς μόνος — πάντας.

83. Οἱ Πομπηϊανοὶ φιλονικοῦσι περὶ τῆς διανομῆς τῶν περιουσιῶν τῶν ὀπαδῶν τοῦ Καίσαρος.

- 1 **iam** ἤδη, πρὸς τούτοις, ἐπὶ πλέον. **sacerdotio** πρόκειται περὶ τοῦ pontificatus maximus. Ὁ Καῖσαρ διετέλει ἀπὸ τοῦ 63 π. Χ. ὁ μέγιστος τῶν ἱεροφαντῶν (pontifex maximus). **cotidianis contentionibus** (ἀφαιρ. τῆς αἰτίας) = cum cotidie contenderent. **verborum** περιωρίσθησαν μόνον εἰς ἀντεγκλήσεις, ἄλλως θὰ ἔλεγε rerum ἀντὶ verborum.
- 2 **postulavit** τοῦτο ἐγένετο ἵνα παρεμποδισθῇ ἢ ἐκ δευτέρου ἐκλογὴ αὐτοῦ ὡς ὑπάτου. **exercitus** γεν. ἀντικειμενικὴ εἰς τὸ proditionis. **quod** ἐνν. facinus (= proditionem). **diceret** ... = dicebat ἢ quod, ut dicebat, gestum esset.
- 3 **consilio** ἀρ. 63. **sibi** ἑαυτῷ (τῷ Δομ.)· σὺναψον τῷ placere. **confecto** μτγ. ἀπόλυτος χρον. **ternas tabellas** ἀρ. 75. **dari-ferrent** ἀλλαγὴ συντάξεως = dari-ferre. **ad iudicandum** ἀπολύτως = πρὸς ψήφισιν, πρὸς ἀπόφασιν. **iis qui... essent... interfuisent** = εἰς τοὺς ὄντας καὶ λαβόντας μέρος. **sententiasque ferrent** καὶ (ἐπειτα, τοῦ πολέμου πλέον περατωθέντος) νά. . . **Romae** = ἐν Ῥώμῃ. **inter praesidia** ἐν τοῖς ὄχυροῖς μέρεσι τοῖς κατεχομένοις ὑπὸ φρουρᾶς τοῦ Πομπηίου (ἐν τῇ δικαιοδοσίᾳ τοῦ Πομπ.) ἀρ. 53. **neque praestitissent** = neque dedissent. Μετάφρ.: χωρὶς νὰ δώσωσιν ἐνεργὸν βοήθειαν.
- 4 **qui** (eorum) qui. **liberandos** δηλοῦ τὸν σκοπὸν. **pecunia** ἐνταῦθα προτείνει ὁ Δομίτιος ἀντὶ τῆς λευκῆς, οὕτως εἰπεῖν, ψήφου τὸ χρηματικὸν πρόστιμον.
- 5 **postremo** = denique, τέλος. **de praemiis pecuniae** = de praemiis rei pecuniariae περὶ χρηματικῶν ἀμοιβῶν. **de persequendis inimicitiiis** (γερουδιακῆ ἔλξις) = de persequendo inimicitias (ἀντὶ inimicos). Σύνταξις : nec cogitabat quibus... possent (ἠδύναντο), sed quem ad modum deberent (ὄφειλον) uti victoriā (ἀφ.). **superare** ἀπολύτως = vincere. **uti** ἀπαρμφ. τοῦ ἀποθετικοῦ ῥ. utor.

84. Ὁ Καίσαρ πρὸς ἐξιχνίασιν τῶν προθέσεων τοῦ Πομπηίου, παρατάσσει πολλάκις τοὺς στρατιώτας εἰς τάξιν μάχης.

praeparata ἐτέθη ἢ πρόθεσις prae ἀντὶ τῆς cum (com —) διὰ τὸ 1 ἐπόμενον cum τοῦ confirmatis militibus (militibus κυρίως = animis militum). Τὸ ἀντίθετον τοῦ confirmare εἶναι τὸ debilitare. **satis longo** = tam longo. Εἶχε παρέλθει περίπου μῆν. **satis perspectum habere** ἐντονώτερον τοῦ satis perspexisse. Τὸ satis ἐπιτείνει ἔτι μᾶλλον τὸ perspectum habere animum. Ἔπρεπε νὰ τεθῆ animos, διότι πρόκειται περὶ πολλῶν = τὰ πνεύματα, τὸ φρόνημα. **quo — videretur... = ut eo** (δηλ. longo spatio) videretur sibi καθ' ὃ ἐνόμιζε... **temptandum** ἐνν. esse. **haberet** πλαγία ἐρώτ. **ad** ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ propositi καὶ voluntatis. Ἡ ad δηλοῖ τὸν σκοπὸν. **eduxit** τὴν 6 Αὐγ. ἰδ. ἀρ. 56. **instruxit** ἀρ. 56. **primo** = κατ' 2 ἀρχάς· ἀντιτίθεται πρὸς τὸ continentibus. **suis locis** = oportunis locis εἰς μέρη προνομιούχα. **pauloque a castris longius** τὸ στρατόπεδον τοῦ Πομπηίου ἀπεῖχε τοῦ στρατοπέδου τοῦ Καίσαρος 30 σταδίου, ἤτοι 5 1/2 χλμ. **continentibus... diebus** (sequentibus, ἢ continuis d.) τ.ἔ. τὴν 7 καὶ 8 Αὐγ. **ut progredereetur** = ita instruxit ut progredereetur ἀρ. 50. **collibus** (δοτ.) **Pompeianis** δηλ. ἐννοοῦνται οἱ λόφοι, τοὺς ὁποίους ὁ Πομπ. ὀχυρώσας εἶχε καταλάβει. **aciem** ἀρ. 34. **quae res** = quod ὅπερ. **confirmatiorem** διότι 3 ἐνόμιζεν ὁ στρατὸς τοῦ Καίσαρος ὅτι οἱ Πομπηϊανοὶ δὲν ἐτόλμων νὰ πολεμήσωσι. **superius** = pristinum. τ.ἔ. τὴν συνήθη τάξιν μάχης. **ut** σύν. τῷ iuberet. **multis partibus** = multo = πολλῶ, κατὰ πολὺ. ἰδ. ἀρ. 37. **esset** ὑποκ. τὸ equitatus, ὅπερ νοεῖται ἐκ τοῦ προηγούμενου equitibus. Ἡ ὑποτακτικὴ δηλοῖ τὸ ὑποκειμενικὸν αἴτιον. **expeditos** ἀρ. 11. **antesignanis** ἰδὲ σημ. ἀρ. 26. **in** ὡς πρὸς· **mutatis** ἀρ. 21. **proeliari** = pugnare ἀρ. 21. **consuetudine** ἀφαιρετ. τοῦ αἰτίου. **eius generis proeliorum** ἀντὶ pr. eius quoque generis. **his rebus** = quibus... rebus διὰ τούτων δέ, οὕτω δέ. **mille** οὐσ. χιλιάς. 4 **etiam** καί. **neque... terreterentur** καὶ νὰ μὴ... (= χωρὶς νά...). **namque** = παραδείγματος χάριν. **per eos dies** κατὰ τὰς ἡμέρας αὐτάς. 5

85. Ὁ Καίσαρ ἀπὸ σκοποῦ συχνάκις μεταστρατοπεδεύει.

in colle ἐπὶ τινος λόφου τῶν διακλαδώσεων τοῦ ὄρους τοῦ νῦν καλουμένου *Καρατζᾶ-Ἀχμέτ* ἰδ. ἀρ. 44. **instruebat** ἀρ. 44. **iniquis locis**

- (δοτ.) = εἰς τόπους χαμηλοτέρους (διαφόρου ὑψομέτρου)· ἐπομένως ὑπὸ δυσμενεῖς διὰ τὸν Καίσαρα τοπικὰς συνθήκας· *ιδ. ἀρ. 50. se*
- 2 *εαυτὸν. existimans* τὴν παραμονὴν τῆς μάχης τῆς Φαρσάλου. **belli rationem** = bellandi rationem τρόπον (σχέδιον) τοῦ μάχεσθαι (τῆς μάχης). **ut...moveret...esset** ἐπέξεγγησις τοῦ belli rationem. **moveret** *ἀρ. 50. in itineribus* ἐν διαρκεῖ πορείᾳ.
- 3 **haec spectans ut** = eo consilio... ut. **movendis castris** (γερονδ. ἔλξις) = movendo castra (πρβλ. 83,5)· *ιδ. ἀρ. 50. in itinere* ἢ πρὸθ. in δηλοῖ τὸ αἴτιον.
- 4 **rebus** μέτρων. **signo dato** *ἀρ. 55. profectionis* δηλ. πρὸς τὴν πόλιν Σικοτοῦσ(σ)αν παρὰ τὸ χωρίον Σουπλι (μετονομασθὲν νῦν Ἀγία Τριάδα)· *ιδ. ἀρ. 29. tabernaculis* *ἀρ. 48. detensis* πρὸς περαιτέρω πορείαν. **paulo ante** πρὸ μικροῦ, ὀλίγον δηλ. πρὸ τῆς διαλύσεως τῶν σκηρῶν. **extra** = praeter. **esse...progressam** progredi = loco se movere. **non iniquo loco** οὐχὶ ὑπὸ ἀνίσους ἐδαφικὰς συνθήκας. **dimicari** (ἀπροσώπως) = νὰ γίνῃ μάχη.
- 5 **apud suos** σύναψον πρὸς τὸ inquit· *ιδ. ἀρ. 53. agmen* *ἀρ. 41. in portis* = in ipsis prope portis *ἀρ. 44* καὶ *45. in praesentia* τό γε νῦν. **nobis** εἶναι τὸ λογικὸν ὑποκείμεν. τοῦ differendum καὶ cogitandum. **sicut** ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ quod (δηλ. proelium). **animo** ἀφαιρ. Ἡδύνατο νὰ τεθῆ καὶ ἀφαιρ. πληθ. animis (*ιδ. 84, 1*). **ad dimicandum**. Ἐντονώτερον τοῦ dimicare. **confestimque**. Τὸ que συνδέει τὸ educit μετὰ τοῦ inquit. **expeditas** δηλ. ἀφοῦ ἀπέβαλον τὰς sarcinas (*ιδ. ἀρ. 11*). **educit** *ἀρ. 56.*

86. Ὁ Πομπήιος ἐνθαρρύνει τὸν στρατὸν πρὸς μάχην.

- 1 **ut** καθὼς. **suorum** γεν. ὑποκειμ. εἰς τὸ hortatu (= hortantibus suis). **proelio** (ἀφαιρ. ὄργαν.). **decertare** ἐνν. cum hoste. **consilio** *ἀρ. 63. dixerat*. Ἡ σύνταξις: dixerat fore uti prius quam (πρὶν ἢ)... acies (πληθυντ.) concurrerent exercitus Caesaris pelleretur. **fore uti... pelleretur**. Περιφρασις τοῦ ἀπαρεμφάτου τοῦ
- 2 παθητικοῦ μέλλοντος. **cum essent. admirati** = ἐπειδὴ τὸ εὖρον παράξενον (ἀλλόκοτον), παρεξενεύθησαν. **rationem** = τὴν δικαιολογίαν. **consilii** = τοῦ (πολεμικοῦ) σχεδίου. **accipite** = ἀκούσαντες μάθετε. Τὸ ῥῆμα accipio δηλοῖ κατανοῶ ὅ,τι ἀκούω, ἀναγινώσκω ἢ

βλέπω. Ἐνταῦθα ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ cognoscere, discere. **quo... prodeatis** quo (σύνδ. = ut eo) prodeatis ἴνα βαδίσητε. **equitibus** (δοτ.). **mihi** σύναψον πρὸς τὸ confirmaverunt = pol- 3 liciti sunt. **facturos** ἐνν. se (ἢ sese) esse. **ut—agred. et pel- lerent.** Τὸ ut ἐξαρτ. ἐκ τοῦ persuasi. **cum propius sit acces- sum** = ὅταν πλησιέστερον γένωνται, ὅταν πλησιάσωσι περισσότερον. **ab latere aperto** ἀπὸ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς. Τὸ ἀριστερὸν τοῦ Καί- 4 σαρος ἐστηρίζετο ἐπὶ τοῦ Ἐνιπέως, ἀλλὰ τὸ δεξιὸν παρέμενεν ἀκάλυ- πτον, δηλ. οὔτε διὰ τοῦ Ἀπιδανοῦ (νῦν Φερσαλίτικου) προησιάζετο οὔτε διὰ τῶν μακρὰν πρὸς νότον ὑψουμένων λόφων. **acie** ὑποκειμ. τοῦ circumventa. **prius...quam...iaceretur** πρὶν... ἢ... βληθῆ. **telum** = pilum. **in** (ἐπὶ ἐχθρικῆς ἐννοίας) = ἐναντίον. **legionum** τῶν λεγεῶνων, διὰ τὰς λεγεῶνας. **paene** τὸ ἐπίρ. 4 κολάζει τὴν ἔνοιαν τοῦ sine vulnere. **sine vulnere** = sine vul- neribus ἀναιμωτί, ἀναιμακτί. **cum** ἐπειδὴ (ἀφοῦ). **equitatu** ἀφαιρ. τοῦ κατὰ τι (ἰδὲ κεφ. 83, 3 : multis partibus). **denuntiavit ut...** ἔδωκε τὸ παράγγελμα νά... Τὸ ῥ. τοῦτο ἰσοδυναμεῖ 5 μὲν πρὸς τὸ impero (= κελεύω), ἀλλ' εἶναι ἐπισημότερον τούτου. Ἡ σύνταξις denuntiavit ut essent... et ne... fallerent. **parati** δηλ. ad dimicandum. **quoniam fieret** ἐπειδὴ παρουσιάζετο, προσεφέ- 6 ρετο. **ut—cogitavissent** = sicut — cog. = ὡς εἶχον σκεφθῆ· ἰδὲ κεφ. 84, 4 : sicut... depoposcimus. **reliquorum** γενικὴ ὑποκειμε- νικὴ εἰς τὸ opinionem = τῶν λοιπῶν (οἵτινες δὲν παρευρίσκοντο ἐν τῷ συμβουλίῳ).

87. Ἡ μάχη ἀποφασίζεται διὰ τῶν παροτρύνσεων τοῦ Λαβιηνοῦ.

excepit (δηλ. oratione). **cum** ἐν ῥ. **consilium** = τὸ (πολεμι- 1 κὸν) σχέδιον. **hunc** τόνδε, τοῦτον ἔδω. **qui...devicerit** = ὁ νικῆσας. **Galliam Germaniamque** τοῦτο ἐλέχθη μετὰ σκοπίμου ὑπερβο- 2 λῆς, καθότι ἅπασαν μὲν τὴν Γαλατίαν δὲν ἐνίκησε, τῆς δὲ Γερμανίας μόνον ἐλάχιστον μέρος ὑπέταξε. Τὸ que = καὶ αὐτήν. Ἡ ἔννοια : Δὲν πρέπει νὰ φοβησθε, διότι ὁ στρατὸς αὐτὸς δὲν εἶναι ὁ νικῆσας... **omnibus interfui proeliis** (δοτ.). Τοῦτο ἐλέχθη μετὰ σκοπίμου 3 ὑπερβολῆς, ὅπως οἱ λόγοι αὐτοῦ προσλάβωσι τὸ πρέπον κῦρος καὶ τὴν ἀνάλογον ἐπισημότητα. **illius** (ἐν σχέσει πρὸς τὸ hunc § 1) ἐκείνου (τοῦ στρατοῦ).

- 4 **an non** ἢ δέν. Ἐτέθη τὸ an non χωρὶς νὰ προηγήται ἐρώτησις. **ex iis, qui...remanserunt** τοῦτο εἶναι συμπλήρωμα τοῦ esse...factas ὅπερ ἀπρμρ. ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ audistis. **valetudinis** = morbi. ἀρ. 24. **copiae...quas videtis** τοῦτο δὲν εἶναι ἀληθές, διότι, ὡς γνωστόν, ἐν Φαρσάλῳ ἐπολέμησαν σχεδὸν μόνον veterani τοῦ Καίσαρος. **horum annorum** τῶν δύο τούτων τελευταίων ἐτῶν. **in citeriore Gallia**. Τοῦτο ἀληθεύει ἐν μέρει, καθότι ἐστρατολογήθησαν καὶ ἐξ ἄλλων μερῶν. **plerique** ἐνν. milites harum copiarum. **ex coloniis** τὰς ἀποικίας ταύτας (coloniae civium Romanorum) φικίζεν αὐτὴ ἢ τῶν Ῥωμαίων πόλεις ἐξ ἰδίων πολιτῶν. **Transpadanis** τ.ἐ. ἐκ τῶν πόλεων τῆς Gallia Transpadana. **ac tamen** τὸ tamen ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐν τῇ δευτερευούσῃ προτάσει ἐνυπάρχουσαν ἔννοιαν : καὶ εἶχεν ἀκόμη ἐπίλεκτον στρατόν, ἀλλ' ὅμως... **quod...roboris quantum... roboris**. Εἶναι ὑποκείμεν. τοῦ interiit. **se** ὑποκ. τοῦ non reversurum.
- 5 **nisi** εἰμή. **ut** ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ hortatus est.
- 6 **hoc laudans** τοῦτο ἐπαινῶν. **vero** τῇ ἀληθείᾳ, ἀληθῶς. **nec vero —qui...dubitaret** = καὶ οὐδεὶς ὑπῆρξε πράγματι — ὁ διστάζων.
- 7 **cum** ἀφοῦ. **in consilio** ἀρ. 63. **omnium** πάντων τῶν παρόντων, γενικῶς. **praecipiebant** ἕνεκα τῶν λόγων τοῦ Πομπηίου καὶ τοῦ Λαβηνοῦ. **quod...videbatur** (ἐδόκει αὐτοῖς) = διότι ἐνόμιζον ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν... **de re tanta** περὶ τόσον σπουδαίας ὑποθέσεως. **imperatore** ἀρ. 15.

88. Ἡ Πομπηϊανὴ παράταξις.

- 1 **castris** (δοτ.) = ad castra ἀρ. 44. Ὁ Πομπηϊός δὲν εἶχε πολὺ ἀπομακρυνθῆ τοῦ στρατοπέδου του. **ad hunc modum** = hoc modo. **instructam** ἐνν. esse ἀρ. 56.
- 2 **cornu** ἀρ. 39. **duae**. Ἡ Σύγκλητος ὑπὸ τὸ πρόσχημα ἀνανεώσεως τοῦ Παρθικοῦ πολέμου ἀφῆρεσεν ἀπὸ τοῦ Καίσαρος δύο λεγεῶνας (κυρίως μίαν, διότι ἡ ἑτέρα εἶχε δοθῆ τῷ Καίσαρι ὑπὸ τοῦ Πομπηίου τῷ 55 π. Χ.), ἀς ὅμως αὐτὴ διετήρησεν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ ἀντιπάλου του Πομπηίου. **ex** ἕνεκα, ἐξ αἰτίας. **prima — tertia**. Ἡ πρώτη λεγεὼν τοῦ Πομπηίου ἦτο ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Καίσαρος ἡ legio VI. καὶ ἡ τρίτη λεγεὼν ἡ legio XV. **in eo loco**. Ὁ Πομπηϊός εἶχεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ τὸν Δομίτιον Ἀγηόβαρβον

mediam aciem ἀρ. 39. **legio** — **erant collocatae** σύνταξις 3
κατὰ σύνεσιν (ιδ. κατωτ.). **traductas** ένν. esse. **in dextro cornu**
ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Λέντλου. **collocatae** ὑποκείμε. = Ciliciensis
legio et cohortes Hispanae (Ciliciensis legio coniuncta cum co-
hortibus). **has** τὰς ἐν § 1 καὶ 2. **firmissimas** (= fidelissimas, 4
certissimas), ὡς τὰς ἀρίστας (καθὸ ἐξ ἐπιλέκτων ἀποτελουμένας) ἐν
ἀντιθέσει πρὸς τὰς reliquas, αἵτινες συνέκειντο ἐκ νεοσυλλέκτων. **nu-
meroque** καὶ τὸν ἀριθμὸν, καὶ ἐν συνόλῳ. **cohortes**. Ὁ Πομπή-
γιος εἶχεν 9 λεγεῶνας καὶ ὁ Σκιπίων 2 (ιδ. 82, 1), ἔνδεκα ἄρα ἐν συνό-
λῳ (110 κοόρτεις). Ἐὰν ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν αἱ κοόρτεις τοῦ Ἀντωνίου
καὶ αἱ ἐλθοῦσαι (7;) ὑπὸ τὸν Ἀφράνιον, συμποσοῦνται ἐν ὄλῳ
εἰς 132. Ἐκ τούτων παρευρίσκοντο ἐν μὲν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης
110, ἐν δὲ τῷ στρατοπέδῳ καὶ τοῖς μεμονωμένοις φρουρίοις 7, ἐν δὲ
τῷ Δυρραχίῳ ὑπὸ τὸν Κάτωνα 15. Ἐπομένως ὁ ὅλος ἀριθμὸς τῶν
στρατιωτῶν τοῦ Πομπηίου ἀνήρχετο εἰς 45,000 ἄνδρας. Ἐπὶ πλεόν
δὲ πρέπει νὰ ὑπολογισθῶσι 2000 ἀνάκλητοι καὶ ἀριθμὸς τις τοξοτῶν,
σφενδονητῶν καὶ ἄλλων ἐπικουρικῶν. **CX** = centum et decem.
XLV = quadraginta quinque. **evocatorum** ἀρ. 7. **beneficiariis** 5
ἀρ. 8. **superiorum exercituum** = suorum superiorum exerci-
tuum. **tota acie** ἀφαιρ. πρὸς δήλωσιν τοῦ τόπου. Διότι ἤθελε νὰ
χρησιμεύωσιν ὡς παράδειγμα τῶν νεωτέρων στρατιωτῶν. **in castris**
ἀρ. 62. **castellis** ἀρ. 52. **praesidio** (δοτ. τοῦ σκοποῦ). ιδ. καὶ
ἀρ. 62. **rivus quidam** ιδ. 86, 3. Ὁ Καῖσαρ οὔτε ἀναφέρει ὄνομαστι- 6
κῶς τὸν τόπον τῆς μάχης οὔτε τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος ποταμὸν. Πρό-
κειται ἐνταῦθα, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, περὶ τοῦ ποτ. Ἐνιπέως (σῆ-
μερον Τσιναρλῆ)· ιδ. 82, 1. **impeditis ripis** (ἀφαιρ. τῆς ιδιότη-
τος). Τὸ impeditus ἐνταῦθα ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ difficilis, διότι τὸ
ὑψος τῶν ὄχθων τοῦ ποταμοῦ τούτου δὲν ὑπερέβαινε τὰ 6 μέτρα.
cunctum (= coniunctum. ιδ. 82, 1). Ἐν τούτοις ἰστορεῖται ὅτι
εἶχε 500 ἢ 600 ἵππεῖς ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ κέρατος· ἀρ. 34. **sagittarios**
funditoresque ἀρ. 18.

89 Ἡ τοῦ Καίσαρος παράταξις.

superius institutum ιδ. 84, 3. Ἐν Δυρραχίῳ ἡ X. λεγεὼν ἦτο 1
παρατεταγμένη ἐν τῷ δεξιῷ ὠσαύτως κέρατι, ἡ δὲ IX. ἐν τῷ ἀρι-
στερῷ· ἀρ. 39. **legionem** ἀρ. 5. **attenuata** = numero militum

- deminuta = ἡλαττωμένη κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν στρατιωτῶν (*ιδ.* 93, 5 : sex cohortium).
- 2 **cohortes**. Ὁ στρατὸς τοῦ Καίσαρος, ὁ κατὰ τὴν μάχην παραταχθεὶς, συνέκειτο ἐξ 8 λεγεώνων (80 κοόρτεων, ἐκάστης τούτων ἀριθμοῦσης 275 περίπου ἀνδρας), ἦτοι ἐξ 22,000 ἀνδρῶν, μὴ συνυπολογιζομένων τῶν ἐπικουρικῶν. **in acie** ἐν τῇ παρατάξει. **constitutas habebat** ὄχι constituerat. Ἡ περίφρασις αὕτη δηλοῖ τὴν διάρκειαν. *ἀρ.* 35. **quae summa**=quorum summa (ἔλξις τῆς ἀναφορ. ἀντωνυμίας πρὸς τὴν ἐπομένην λέξιν). **XXII** = viginti duorum. **praesidio** *ιδ.* 88, 5.
- 3 **cornu** (πτώσεως δοτικῆς = cornui) *ιδ.* 96, 2 : exercitu. **acie** = **in acie**. *ἀρ.* 39. **praeposuerat** = praefecerat. **contra Pompeium**. Ἐν τῷ δεξιῷ κέρατι μετὰ τῆς δεδοκιμασμένης κατὰ τοὺς γαλατικούς πολέμους X. λεγεῶνος.
- 4 **simul** σύναψον πρὸς τὸ detraxit. **demonstravimus** *ιδ.* 86, 3 : persuasi...**circumveniretur** *ἀρ.* 34. **ex tertia acie** *ἀρ.* 32. **singulas cohortes** ἐν ὅλῳ ἐξ (*ιδ.* 93, 5) · *ιδ.* *ἀρ.* 52. **detraxit** *ἀρ.* 36. **quartam** ἐν. aciem *ἀρ.* 36. Ταύτην ἔταξεν ὀπισθεν τῆς X. λεγεῶνος, ἣτις εἶχεν ἀπέναντι τὸ ἵππικὸν τοῦ Πομπηίου. **instituit** = effecit ἐσχημάτισε. **equitatu** τῷ (ἐχθρικῷ) ἵππικῷ. *ἀρ.* 37. **quid fieri vellet ostendit** (πρkm.) = ostendit (= edocuit) ei (= aciei) ἢ iis (= cohortibus) quid... = ἔδωκε τὴν δέουσαν διαταγὴν (καθώρισε τὰς δεούσας ὁδηγίας). Ἡ διαταγὴ αὕτη ἦτο νὰ μὴ ῥίπτωσι τοὺς ὕσους ἀπὸ μακρὰν ἀλλά, ἀφοῦ πλησιάσωσι, νὰ βάλλωσι τὸν ἐχθρὸν εἰς τὸ πρόσωπον καὶ οὐχὶ εἰς τοὺς μηρούς καὶ τὰς κνήμας (*Πλουτ.* β. *Καίσαρ.* 45, β. *Πομπ.* 69). **monuitque** = σὺν τῇ ὑπομνήσει ὅτι... **constare in** = consistere κεῖσθαι, ἐξαρτᾶσθαι ἐκ...
- 5 **tertia aciei** κυρίως καὶ εἰδικῶς διέταξε τὴν τρίτην γραμμὴν. *ιδ.* *ἀρ.* 36. **totique**. Τὸ que = καὶ γενικῶς (ἀνεκοίνωσε). **suo** (Caesaris). **concurreret** *ἀρ.* 59 (*ιδ.* 86, 1). **se** σύναψον πρὸς τὸ datum (esse). **id fieri** = concurrere. **vexillo** *ἀρ.* 28, 29 κ. 57. Ἐνταῦθα ἐνοεῖται ὅτι ὁ Καίσαρ εἶχε πλησίον αὐτοῦ vexillum.

90. Ὁ Καίσαρ ἐνθαρρύνων τοὺς στρατιώτας διατάσσει τὴν ἑναρξιν τῆς μάχης.

- 1 **cum** σύνδ. χρόν. **militari more** *ἀρ.* 58. **in** = erga πρὸς. **perpetui temporis** = omnium temporum. **officia** = (ὑπουργίας), ἐν-

δείξεις εὐνοίας, εὐμενείας. **imprimis** ἐν πρώτοις. **se** ὑποκείμενον τοῦ ἀπαρεμφ. **posse** καὶ **uti**, ὅπερ τελευταῖον ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ **posse militibus** (ἀφαιρ.). Ἀντικείμενον τοῦ ἀπρμφ. **uti. testibus** (ἀφαιρ.) κατηγορ. **petisset** εἶχεν ἐπιζητήσει. **de mittendis legatis** (γερουδιακὴ ἔλξις) = de mittendo legatos. *ιδ.* 83, 3: de persequendis. Οὗτοι θὰ ἐπέμποντο πρὸς τὸν Πομπήιον. *ιδ.* ἀρ. 15. **se** ὑποκ. τοῦ **voluisse**, ἐξ οὗ ἐξαρτᾶται τὸ **abūti** καὶ τὸ **privare**. 2 **exposcentibus** (ἐνν. **signum**) μετχ. αἰτιολ. τιθεμένη ἀπολύτως. 3 *Σημ.* ἀρ. 29. **ardentibus** μετχ. ἀπόλ. αἰτιολ. **studio** (= cupiditate) ἀφαιρ. ὄργαν. δηλοῦσα τὴν αἰτίαν. **pugnae** (= pugnandi) γεν. ἀντικειμενική. **tuba** ἀφαιρ. τοῦ ὄργάνου. **signum dedit** ἀρ. 29 καὶ *Σημ.* ἀρ. 29. Τὴν 9 Αὐγ. τοῦ 48 π. X.

91. Τὸ παράδειγμα τοῦ Κραστίνου ἀναπτέρωνει τὸ ἠθικὸν τῶν στρατιωτῶν τοῦ Καίσαρος.

evocatus ἀρ. 7. **primum pilum duxerat** = **primi pili centurio** (ἢ **primipilus**) fuerat. ἀρ. 12. **singulari virtute** (ἀφαιρ. τῆς ἰδιότ.). μεταφράζεται διὰ γενικῆς. **signo** *Σημ.* ἀρ. 29 καὶ ἀρ. 55. **sequimini...et date** (προστακτ.). 2 **manipulares** (οὐσ.) ἀρ. 5 καὶ *Σημ.* ἀρ. 5. **imperator** ἀρ. 15. **constituistis** ἐνν. **dare. unum... hoc** μία... αὐτῆ, μόνον... αὐτῆ. **ille... nos** μετ' ἐμφάσεως καὶ ἀντιδιαστολῆς. **ille** (Caesar) ἐνν. **recuperabit. nostram libertatem** τὴν ἡμετέραν ἐλευθερίαν (τ. ἔ. ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῆς στρατιωτικῆς ὑποχρεώσεως μετὰ τὴν ἐπιτυχῆ λήξιν τῆς στρατείας). **faciam... ut** = **efficiam** (ἢ **impetrabo**) **ut. cum dixisset** = 3 ἀφοῦ εἶπεν, εἰπὼν. **primus** (μεταξὺ τῶν πρώτων) πρῶτος. **electi... voluntarii**. Ἐπιθετικοὶ προσδιορισμοὶ τοῦ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν κειμένου οὐσιαστικοῦ. Ἐλέγοντο **electi** ἅτε ἀνήκοντες εἰς τοὺς **evocati** καὶ σχηματίζοντες μίαν **voluntaria centuria**. *ιδ.* ἀρ. 7. **CXX** = **centum viginti**.

92. Ὁ Πομπήιος διατάσσει τὴν ἐπίθεσιν.

inter duas acies = ἐν τῷ μεταίχμιφ. ἀρ. 31. **spatii** ἀρ. 33. **sat** 1 **is** ἱκανὸν (οὔτε πολὺ οὔτε ὀλίγον). **concursum** ἀρ. 59. **utriusque** δηλ. τοῦ Καίσαρος καὶ τοῦ Πομπηίου. **exercitus** (πτώσεως ἐνικῆς γενικῆς).

- 2 **ut exciperent neve...se loco moverent** (ἔξαρτ. ἐκ τοῦ praedixerat) = νὰ ἀναμείνωσιν (ἐν στάσει ἀμύνης) καὶ νὰ μὴ (= χωρὶς νὰ) μετακινήθωσι. Τὸ neve...moverent παρέχει ἀνάπτυξιν τοῦ exciperent. **impetum** ἀρ. 61. **distrahi** = distendi (ὁ ἰδὲ κατωτέρω). **paterentur**. Τὸ ρ. ἔξαρτᾶται ἐκ τοῦ ut ὡς β' μέλος ἐπακολουθεῖ δὲ ὡς τρίτον μέλος τὸ atque adorirentur. Τὰ ἀπὸ τοῦ idque admonitu μέχρι τοῦ distenderetur (= distraheretur ἰδ. ἀνωτέρω) λεγόμενα εἶναι ὡς παρένθετα. **admonitu** = hortātu. **excursus visque** = ἡ σφοδρὰ σύγκρουσις, ἡ ὀξύτης τῆς συγκρούσεως. ἀρ. 38. **militum** ἔνν. Caesaris. **in suis ordinibus** = ἐν πυκνῇ τάξει. ἀρ. 38. **dispositi** δηλ. οἱ τοῦ Πομπηίου. **dispersos** (= distractos ἢ aciem distentam) δηλ. τοὺς στρατιώτας τοῦ Καίσαρος ἐν διεσπασμένῃ τάξει. **adorirentur** ἔνν. eos (δηλ. adversarios).
- 3 **levius... quam si...** = ἐλαφρότερον (μετ' ὀλιγωτέρας φορᾶς καὶ ἐπομένως μετὰ μικροτέρας ζημίας) ἢ ἐάν... **casura** ἔνν. esse. **pila** ὑποκ. τοῦ casura. ἀρ. 10. **retentis** μτχ. ὑποθ. = ἐὰν διετηροῦντο. **immissis telis** (δοτ.) = εἰς τὰς πρώτας ἐξακοντίσεις τῶν ὕσσων. ἀρ. 59. **tela** = pila ἀρ. 59. **fore ut exanimarentur et conficerentur** ἰδ. 86, 1. **duplicato cursu**. Διότι οὕτω εἶχον νὰ διατρέξωσι μόνοι ὅλην τὴν ἀπόστασιν τοῦ ἐν τῷ μεταξύ διαστήματος (τοῦ μεταίχιμου). **lassitudine** ἰδ. 90, 3 : studio.
- 4 **quidem** = « γε ». **factum** ἔνν. esse. **nulla ratione** (sine prudentiā, inconsulte) ἀπερισκέπτως, ἄνευ ὀρθοῦ ὑπολογισμοῦ (χωρὶς δηλ. νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν). **incitatio atque alacritas** = « ἐνθουσιασμός καὶ φορὰ », ἐνθουσιασμός καὶ ὄρμη (προθυμία). **naturaliter** = naturā φύσει. **naturaliter innata**. Τὸ naturaliter κατὰ πλεονασμόν. **studio pugnae** ἰδ. 90, 3.
- 5 **imperatores** ἀρ. 15. **imperatores debent** = ἴδιον τῶν imperatorum εἶναι. **frusta** ἰδ. 87, 7. **ut** ἵνα δηλ. **signa** (ὀνομαστ.) : ἀρ. 29 καὶ Σημ. **clamorem** ἀρ. 59. **rebus** ἀφαιρ. ὀργαν. **incitari** = inflammari (πρβλ. § 4 : incitatio). **existimaverunt**. Ὡς ὑποκείμεν. θὰ ὑπονοηθῇ ἡ λ. antiqui ἐκ τοῦ προσηγουμένου antiquitus.

93. Ἡ σύγκρουσις ἄρχεται μετὰ μεγάλης ἐντάσεως.

- 1 **signo** Σημ. ἀρ. 29 κ. ἀρ. 55. **cum** σύνδ. χρόν. ὅτε. **infestis pi-**

lis ἀρ. 27. **procucurrissent - concurrī** ἀρ. 59. **usu periti** (= usu docti) ἐκ πείρας διδαχθέντες, ἐμπειρότατοι. **pugnis** (ἀφαιρ.). **sua sponte** χωρὶς δηλ. νὰ ἀναμείνωσι τὴν διαταγὴν τοῦ Καίσαρος. **cursum** ἐνν. suum· ἰδ. ἀρ. 52. **ne** συναφον πρὸς τὸ appropinquarent. **consumptis** ἰδ. 92, 3: exanimarentur. **strinxerunt** (συνηθέστερον λέγεται destrinxerunt) ἀρ. 59.

vero. Ἔχει ἐνταῦθα βεβαιωτικὴν καὶ οὐχὶ ἀντιθετικὴν σημασίαν. **ne-2 que defuerunt** = καὶ ἔκαμαν τὸ χρέος των. **tela** = pila· ἀρ. 59.

ordines ἰδ. 92, 2 καὶ ἀρ. 38. **exceperunt** ἐνν. obtecti armis (= scutis) προφυλαττόμενοι διὰ τῶν ἀσπίδων. **redierunt** ἀρ. 59.

equites. ἀρ. 20. **cornu** ἀρ. 39. **universi** ἀπαξάπαντες, ὁμοθυμα- 3 δόν. Οὔτοι ἦσαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Λαβιηνοῦ. **procucurrerunt** ἀρ. 34 κ. 59. **sagittariorum** ἀρ. 18 καὶ 21. **se profudit** διεξε- 4 χύθη.

quorum δηλ. ἰππέων καὶ τοξοτῶν. **paulatim** κατὰ μικρόν, οὕτως 4 ὥστε νὰ δυνηθῇ νὰ ἐπιπέσῃ ἡ τετάρτη γραμμὴ ἢ ὅπισθεν τοῦ ἰππικοῦ τεταγμένη· ἰδ. 89, 4. **loco** (ἀφαιρ.). Ἡ λέξις αὕτη ἀνήκει εἰς τὸ motus. **hoc** (= eo) ἀφαιρ. τοῦ αἰτίου. **se turmatim explicare** ἀρ. 20. **a latere aperto** ἐκ δεξιῶν· ἰδ. 86, 3. **circumire** ἀρ. 37.

quartae ἰδ. 89, 4. **aciei** (δοτ.). **sex cohortium** (γεν. τῆς ἰδιό- 5 τητος). Φαίνεται ὅτι ὁ Καῖσαρ δὲν ἠθέλησε νὰ ἀποσπάσῃ ἄνδρας ἐκ τῆς IX. καὶ VIII. λεγεῶνος, δι' οὓς λόγους ἀναφέρει ἐν 89, 1. **signum** ἀρ. 29. **illi** = milites cohortium. **procucurrerunt** ἀρ. 59. 6

infestis signis ἀρ. 27. **conversi** τραπέντες εἰς (φυγὴν). **loco** ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. **incitati fuga** = incitati cursū διὰ κατ- 7 εσπευσμένης πορείας (φυγῆς). **montes altissimos.** Τὸ ὕψος τοῦ ὄρους Καρατζᾶ Ἀχμετ εἶναι περίπου 338 μ. (ἰδ. 95, 5). Ἄλλοι ἄλλα ὑψώματα νοοῦσι.

funditoresque ἰδ. 18 κ. 21. **inermes** (ἐπακολούθημα τοῦ desti- 7 tuti) = μὴ ἔχοντες πλέον ὄπλα ἐπιθετικὰ ἀλλ' οὔτε καὶ ἀμυντικὰ (διότι εἶχον ἀφροθῆ' ἄς τὰ κράα τοῦ λουτροῦ = destituti). **sine praesidio** (ὡς ἐπιθ. προσδιορ.) = « ὄντες » ἄνευ δυνατότητος προστασίας καὶ στηρίγματος. Τοῦτο ἦτο ἐπακολούθημα τοῦ inermes καὶ τοῦ destituti.

eodem impetu = eodem cursū, χωρὶς δηλ. νὰ σταματήσωσι. **co-**

hortes. Αἱ 6 τῆς δ' γραμμῆς (ιδὲ § 5). **cornu** (τοῦ Πομπηίου) ἀρ. 39. **in acie** ἐν τῇ παρατάξει. **eosque** δηλ. Pompeianos.

94. Ὁ Πομπηῖος μετὰ τὴν ὀπισθοχώρησιν καὶ διασπορὰν τοῦ ἱππικοῦ ὑποχωρεῖ εἰς τὸ στρατόπεδον.

- 1 **eodem tempore** τῆς κυκλώσεως δηλ. τοῦ πεζικοῦ. **tertiam** ἀρ. 32. Πότε καὶ πῶς διετάχθη νὰ προσέλθῃ ἡ δευτέρα γραμμὴ δὲν μνημονεύεται. **quieta** ἰδ. 89, 4. **loco** ἀφαιρ. **tenuerat** ἀντίθ. **moverat.** **procurrere.** Δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐπέλθῃ σύγχυσις, διότι κατελείπετο μεταξύ τῶν γραμμῶν ἀνάλογον διάστημα· ἀρ. 32 καὶ 59.
- 2 **recentes atque intergri** μὴ λαβόντες μέρος καὶ (ἐπομένως) ἄθικτοι (ἀκέραιοι), ἄνευ δηλ. τραυμάτων. **defessis** (δοτ.) δηλ. τὴν πρώτην (καὶ τὴν δευτέραν) γραμμὴν. **alii** αἱ 6 κόρυτεις τῆς δ' γραμμῆς (ιδ. 93, 5 κ. 89, 1). **sustinere** ἀπολύτως ἄνευ τῆς λέξεως **impetum** = ἀντέχω, βαστῶ. **atque** (= sed, διότι προσηγεῖται πρότασις ἀρνητικῆ). **neque fefellit... quin** (ἀπροσώπως) = καὶ δὲν ἔλαθεν (καὶ δὲν ἠπατήθη) ὅτι..., καὶ δὲν ἔμεινεν αὐτῷ οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ὅτι... Ἐτέθη τὸ **quin**, διότι ἡ κυρία πρότασις εἶναι ἀρνητικῆ. **vero** τῇ ἀληθείᾳ. **essent** ὑποτακτ. καθ' ἑλξιν πρὸς τὸ **oriretur.** **initium oriretur** (συνηθέστ. **oreretur**) πλεονασμός. **in cohortandis militibus** (γερονδιακῆ ἑλξίς) = **in cohortando milites**· ἰδ. καὶ ἀρ. 58. **ut... pronuntiaverat** ἰδ. 89, 4: **ut=sicut.** **his** = **cohortibus.** **isdem** ἀφαιρ. (ἐκ συναίρ. τοῦ **isdem**). **a sinistra parte** ὡς πρὸς τὴν παράταξιν δηλαδὴ τοῦ Πομπηίου. **initium fugae** (γεν.) = **initium fugandi.** **factum** δηλ. Pompeianis. Τὸ δὲ **factum** ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ **effectum** (= **effectum est, ut fugerent Pompeiani**).
- 5 **pulsum** — **perterritam** ἐνν. **esse.** **atque** καὶ ἔνεκα τούτου. **partem** δηλ. **exercitūs** (τοὺς ἱππεῖς δηλονότι). **cui** δηλ. **parti.** Ἐτέθη δοτ. (ἀντὶ ἀφαιρ.), διότι τὸ **cui** ἀναφέρεται πράγματι εἰς πρόσωπα. **vidit** — **animadvertit** πλεονασμός. **aliis** συμπλ. **partibus exercitūs.** **diffisus** μετοχ. πρῆμ. μετὰ σημασίας ἐνεστ. = **δυσπιστῶν, οὐδὲν (γενναῖον) ἀναμένων.** **acie** = **proelio, pugnā** ἰδ. ἀρ. 34. **centurionibus** ἀρ. 12. **in statione** ἀρ. 54. **praetoriam** ἀρ. 45. **castra** κοινὸν ἀντικείμεν. τῶν ῥ. **tuemini** καὶ **defendite.** **si quid durius acciderit** (εὐφημισμός) = ἐν περιπτώσει μείζονος κινδύνου (τ.ἔ. ἤττης). **durius** ἐνν. **solito** (= τοῦ συνήθους) ὡς β' ὄρος τῆς συγκρίσεως.

reliquas portas ἀρ. 44. **circumeo** ἐνεστώδως ἀντὶ μέλλοντος, πρὸς ζῶηροτέραν δῆλωσιν τῆς ἀμέσου ἐκτελέσεως. **praesidia** τὰς κούρτεις (ιδ. 88, 5 καὶ ἀρ. 53 καὶ 62). **cum dixisset** εἰπὼν· ιδ. 91, 3. **praetorium** « ἐπὶ τὴν σκηνὴν » ἀρ. 46. **summae rei diffidens** (ὄνομαστ. summa res) = μὴ ἐλπίζων ὅτι τὸ πρᾶγμα, ὅπερ ἤδη εὕρισκετο ἐν κρίσει σήμερον, θὰ ἐλάμβανε καλὴν τροπὴν, (δυσπιστῶν εἰς τὴν αἰσίαν ἔκβασιν). **eventum** = exitum τὴν ἔκβασιν, « τὸ μέλλον » **expectans** = (ἀνυπομένως) ἀναμένων, « καρδοκῶν ».

95. Ὁ Καῖσαρ κυριεύει τὸ στρατόπεδον τοῦ Πομπηίου.

ex fuga μετὰ τὴν φυγὴν. **vallum** ἀρ. 51. **spatium** ἐνν. temporis 1 (τὸ spatium εἶναι ἀντικείμενον τοῦ dare, ὅπερ πάλιν εἶναι ὑποκείμενον τοῦ oportere) διάστημα χρόνου, ἀνάπαυσιν, ἀναπνοήν. **beneficio** (ἀφαιρ.). Εἶναι ἀντικείμενον τοῦ uteretur.

etsi magno aestu (δηλ. solis) = καίπερ μεγάλου καύσωνος (ὄν- 2 τος). Ἦτο ἡ 9 Αὐγ. (κατὰ τὸ προϋουλιανὸν ἢ ἡ 29 Ἰουν. κατὰ τὸ Ἰουλιανὸν ἡμερολ.). τοῦ 48 π. X. Ἐν τῇ λατινικῇ γλώσσῃ δὲν τίθεται ἡ ἐλλείπουσα μετοχὴ τοῦ sum. **ad meridiem** = usque ad meridiem. Ἡ μάχη ἤρχισεν ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου. **res** = pugna. **erat perducta** (= extensa) εἶχε παραταθῆ, εἶχε διαρκέσει. **imperio** (δοτ.). **erant relictæ**· ιδὲ 84, 4 καὶ ἀρ. 62. **industrie** = cum industriā. 3 **barbarisque** = et aliis ἢ reliquis barbaris καὶ ἄλλων βαρβάρων (διότι οἱ Θρᾶκες ἦσαν καὶ αὐτοὶ barbara auxilia).

qui... milites οἱ στρατιῶται, οἵτινες... **ex acie** = ex pugnā, ex 4 proelio. **animo perterriti et lassitudine confecti** = ἐν ἡθικῇ καταπτώσει καὶ σωματικῇ ἐξαντλήσει. **lassitudine**· ιδὲ 92, 3. **missis** (= abiectis) = ἀπορρίψαντες· **plerique** (δηλ. eorum qui ex acie refugerant) = οἱ πλείστοι, ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον (= plerumque). **armis** ἀρ. 9. **signisque militaribus** ἀρ. 25 καὶ 26. **de reliqua fuga** (ιδὲ § 1 : ex fuga) = περὶ ἐξακολουθήσεως τῆς φυγῆς.

in vallo (ιδ. § 1). **locum** = vallum. **usi**. Ἡ σύνταξις : omnes usi 5 centurionibus tribunisque militum (ἀντικείμενα τοῦ usi)· ἀρ. 12 καὶ 13. **ducibus** κατηγορ. = ὡς ἀρχηγούς (ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν...). **montes** ιδ. 93, 6. **pertinebant** ἐξετείνοντο, ἦσαν γειτονικά.

96. Πολυτέλεια τοῦ Πομπηιανοῦ στρατοπέδου. Φυγὴ τοῦ Πομπηίου.

castris ἀρ. 44. **licuit** = potuit ἡδυνήθη τις (= κατέστη δυνατὸν). **tri-** 1

- chilas** ἀρ. 49. **magnum** μέγαν ἀριθμὸν. **argenti pondus** βαρῦ-
τίμων ἀργυρῶν (ἐπιτραπεζίων σκευῶν). **expositum**. Ὡσεὶ ἐπρόκειτο
περὶ ἐκθέσεως τοιούτων σκευῶν ἐν ταῖς οἰκίαις τῶν πλουσίων εἰς ἡμέ-
ρας ἑορτῆς καὶ ὑποδοχῆς. Τοῦτο φανερώνει πόσον οἱ Πομπηϊανοὶ ἤλ-
πιζον εἰς τὴν νίκην (ιδ. 82, 1). **recentibus caespitibus** (ἀφαιρ.)
διὰ νεοδρεποῦς γλόης, «στρωμαῖς ἀνθινῶν», μὲ πρασινάδα. **taber-
nacula** ἀρ. 48. **etiam** μάλιστα. **nonnullorum** ἄλλων τινῶν.
protecta πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ ἡλιακοῦ καύσωνος. **edera** (ἀφαιρ.).
quae... designarent (ἀναφορ. συμπερασματ. πρότ. ἀπαιτοῦσα
ὑποτακτ.) = δηλωτικὰ τῆς... **ut** = talia ut ἢ ita ut. **existimari**
(ἀπροσώπως) = intellegi. **nihil** αἰτιατ. ἐπιρρηματική. **nihil de
eventu timuisse** = non timuisse eventum. **qui...conquirerent**
(ἀναφορική αἰτιολογική πρότασις ἀπαιτοῦσα ὑποτακτ.) = διότι (ἀφοῦ)
οὗτοι ἐπέδιδικον. Τὸ **conquirere** ἐνταῦθα = **requirere**. **non necessa-
rias** μὴ ἀναγκαιούσας, ὑπερβολικὰς.
- 2 **hi... αὐτοὶ...** (οἱ ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῦ Πομπηίου). **misserrimo ac
patientissimo** (δοτ.). Ταῦτα λέγων ὁ Καῖσαρ θὰ εἶχεν ἴσως ὑπ'
ὄψιν τὰ πρόσφατα παρὰ τὸ Δυρράχιον ἀτυχή γεγενότα. **exercitu** =
exercitui. **obiciebant**. Ἡρέσκοντο οἱ Πομπηϊανοὶ νὰ ἐπιρρίπτωσι
μομφὴν διὰ... **cui defuissent** (ἀναφορική ἐναντιωματική πρότασις
ἀπαιτοῦσα ὑποτακτικὴν) = cum ei defuissent, ἐνῶ ἀπ' αὐτοῦ εἶχον
λείψει... **semper**. Εἶναι ὑπερβολή· ὅθεν ἐνταῦθα τὸ **semper** λαμβά-
νει τὴν σημασίαν τοῦ **saepe** (= πολλάκις). **ad necessarium usum**
πρὸς τὰς πρώτας ἀνάγκας τ. ἔ. πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἀναποφεύκτων
- 3 ἀναγκῶν. **iam cum** ἐνῶ ἤδη. **nostri** οἱ ἡμέτεροι (δηλ. οἱ τοῦ Καί-
σαρος...). **vallum** ἀρ. 51. **nactus**. Τὸ ῥ. **nanciscor** δηλοῖ ἐνταῦθα
ὅτι ὁ Πομπηῖος ἔπλευσεν ἐπὶ τοῦ πρώτου τυχόντος ἵππου. **insigni-
bus** δηλ. τὸ paludamentum, τὴν tunica (ἀρ. 16) καὶ τὴν toga.
decumana ἀρ. 45 καὶ 44. **porta** (ἀφαιρετ. ὀργανική δηλοῦσα τὴν
ἀφετηρίαν) = a porta. **equo citato** ἐν καλπασμῷ (= admissis
equis): **admitto equum** = «ἀνίημι τὸν ἵππον, ἐῶ τρέχειν». **Larisam**
εἰς Λάρισαν. Ἡ ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου ἀπόστασις ἦτο περίπου 40 χιλιο-
μέτρων.
- 4 **neque ibi sed ne ibi quidem** = ἀλλ' οὐδ' ἐκεῖ (ἐν Λαρ.).
eadem celeritate σύναψον πρὸς τὸ pervēnit. **paucos suos...
nactus** = paucos suorum (γεν. διαίρ.) **nactus** (μτχ. χρον.). **ex**

fuga ἐκ τῆς φυγῆς δηλ. φεύγοντας, φυγάδας, **nocturno**. Ἡ καὶ ἐν καιρῷ νυκτὸς ἐξακολούθησις τῆς ἐφίππου πορείας τοῦ Πομπ. δηλοῖ τὴν σπουδὴν τούτου, ὅπως φθάσῃ τὸ ταχύτερον εἰς τὴν θάλασσαν. *ιδ. ἀρ. 42.* **non intermisso** = μὴ διακοπείσης, χωρὶς νὰ διακόψῃ. **comitatu equitum XXX** (ἀφαιρ. ὄργαν. δηλοῦσα συνοδείαν) = cum equitibus triginta. Ἡ ἐξ ἱππέων ἀκολουθία φαίνεται ὅτι ἀνῆκεν εἰς τὴν ἐν Λαρίσῃ φρουράν. **ad mare**. Εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Πηνειοῦ, εἰς τὰ Τέμπη. Ἡ ἀπὸ Λαρίσης ἀπόστασις, νοσημένη κατ' εὐθεΐαν γραμμὴν, εἶναι περίπου 40 γλμ. **frumentariam** εἶδος navis oneraria: *ἀρ. 65.* **consendit** *ἀρ. 69.* **ut dicebatur** δηλ. postea (= μετὰ ταῦτα). **tantum** (αἰτ. ἐπιρρηματικῆ) = τοσοῦτον πολὺ. **opinionem** (ὑποκ. τοῦ fefellisse) ἐνν. suam (δηλαδὴ τοῦ Πομπηίου) de equitibus: *ιδ. κεφ. 94, 5.* **se** (ἀντικείμεν. τοῦ fefellisse) = τὸν Πομπήιον. **ut... videretur** ὥστε... ἐφάνετο. Τὸ videretur δύναται νὰ μεταφρασθῇ καὶ ἐνεργητικῶς = ὥστε ἐνόμιζεν. **a quo genere hominum** = ἀφ' ἧς τάξεως ἀνθρώπων. **ab eo** (ἐνν. genere). Σύναψον πρὸς τὸ paene proditus (ἐνν. esse). Ἐννοεῖ τὸ ἱππικὸν (*ιδ. κεφ. 94, 5*). **initio** (ὑποκείμενον τοῦ facto) = ἀρχῆς γενομένης, δοθέντος τοῦ σημείου (τῆς ἐνάρεξως) τῆς φυγῆς.

97. Ὁ Καῖσαρ καταδιώκει τοὺς Πομπηιανούς.

castris (ἀφαιρ.). Σύναψον πρὸς τὸ potitus. **in praeda** ἐνν. facienda = in praedando (τοῦ β. praedor) *ιδ. ἀρ. 4.* Ἡ πρόθεσις in ἀναγκαία ἐνταῦθα, διότι δηλοῖ τὸν κύκλον τῆς ἐνεργείας ἐντὸς τοῦ ὁποίου τὸ ὑποκείμενον δρᾷ. **ne... dimitterent** ἵνα μὴ... (ἀπολέσωσι). **reliqui negotii gerendi** (γερουνδ. ἕλξις) = gerendi reliquum negotium. **facultatem** (ἀντικείμενον) = occasionem. **qua re impetrata** = τούτου δὲ τοῦ πράγματος ἐπιτευχθέντος (δηλ. 2 τῆς παρορμήσεως πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ ἔργου τῆς ἐντελοῦς κατατροπώσεως τῶν Πομπηιανῶν). **opere** *ἀρ. 51.* (= operibus). **mons** τὸ ὄρος Καρατζᾶ - Ἀχμέτ (*ιδ. 93, 5*). **sine aqua** ἀνευ ὕδατος. **ei loco** (δοτ.). **iugis** (ἀφαιρ. ὄργαν.) = per iuga ἀπὸ ῥάχεως εἰς ῥάχιν. **qua re animadversa** (ἀφαιρ. ἀπόλ.) = quod ubi conspexit (ὁ 3 Καῖσαρ). **partemque... partem** καὶ (διέταξεν) ἐν μέρει... ἄλλο μέρος. **III** (= quattuor). **legiones** τὸ ὑπόλοιπον μέρος, δηλαδὴ τὸ

ἡμισυ τοῦ στρατοῦ· *ιδ.* 89, 2 : cohortes. **duxit** ὠδήγησε τούτους ἔχων πρὸς τὰ ἀριστερὰ τὴν ὄχθην τοῦ Ἐνιπέως (9 περίπου χιλμτρ., ὡς λέγει, ἀνὰ τὸν ῥοῦν, ἵνα παρεμποδίσῃ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ ἐχθροῦ εἰς Λάρισαν). **commodiore** ἀνερχόμενος τὴν κοιλάδα τοῦ Ἐνιπέως ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν πορείαν τῶν Πομπηανῶν, οἵτινες ὑπεχώρουν διὰ τῶν ὑψωμάτων τοῦ ὄρους (*ιδ.* § 2). **milia passuum IV ἀρ. 43.** Ἡ ἀπόστασις αὕτη τῶν 9 περίπου χιλμτρ. δὲν εἶναι τόσον ἀκριβής. **instruxit ἀρ. 35.**

- 4 **qua re animadversa** (ἀφαιρ. ἀπόλ. *ιδ.* § 3) = quod ubi conspexerunt (οἱ Πομπηανοί). **flumen.** Ἐν τοῖς προηγούμενοις (κεφ. 88, 5) ὁ ποταμὸς (Ἐνιπεὺς) λέγεται ὑπὸ τοῦ συγγραφέως rivus ἐξ αἰτίας, φαίνεται, τῆς ἐλλείψεως ὕδατος κατὰ τὸ θέρος, ἤδη δὲ λέγεται flumen κατὰ γενικὴν ἴσως ἔκφρασιν ὑπονοῦσαν ῥοῦν ὕδατος ὅποιον ἐπόθουν οἱ Πομπηανοί. **in quodam monte** = in quodam cacumine (ἢ vertice ἢ capite) montis = ἐπὶ τινος τῶν κορυφῶν τοῦ ὄρους Καρατζᾶ - Ἀχμέτ. **aquari** *ιδ.* § 2 : sine aqua.
- 5 **quo perfecto... opere** (ἀφαιρ. ἀπόλ.) = τοῦτου δέ... τοῦ ἔργου. **opere** = munitione (§ 4 καὶ 2) ἀρ. 51. **de deditioe** σύναψον πρὸς τὸ agere. **missis legatis** (ἀφαιρ. ἀπόλ.) = πεμφθέντων πρέσβειων, πέμψαντες πρέσβεις (= per legatos) ἀρ. 15. **ordinis senatorii ἀρ. 17. fuga** (ἀφαιρ. ὀργανική).

98. Οἱ Πομπηανοί ἐξαναγκάζονται εἰς παράδοσιν.

- 1 **prima luce** τὴν χαραυγὴν τῆς 10 Αὐγούστου. **omnes** (κεῖται κατηγορηματικῶς) = γενικῶς πάντας. **eos** τοὺς Πομπηανούς. **planiciem** δηλ. τοῦ ποταμοῦ (Ἐνιπέως).
- 2 **quod** τοῦτο δέ. **ubi** ὡς. **passisque palmis** (ἀφαιρ. ἀπόλ.) = patentibus et extensis palmis, ἤτοι ἔχοντες τὰς χεῖρας ἀνοικτὰς καὶ διατεταμένας. Ἡ τοιαύτη στάσις τῶν χειρῶν ἐδήλου σημεῖον ὑποταγῆς. Ἡ λέξις palma (παλάμη) ἐτέθη κατὰ τὸ σχῆμα ἐκεῖνο, ὅπερ λέγεται τὸ μέρος ἀντὶ τοῦ ὅλου (pars pro toto). = **proiecti** ῥίψαντες ἑαυτούς. **ad terram** εἰς τὴν γῆν. **consolatus...locutus** παραμυθήσας... διαλεχθεῖς. **consolatus...iussit** ἔνευ ἀντικειμ. **quo** σύνδ. (*ιδ.* Λεξιλόγιον). **quo minore essent timore** (= quo minus timērent). **minore... timore...** (ἀφαιρ. τῆς ιδιότη.) ἐλάσσονος φόβου (πρὸς μεγαλύτεραν αὐτῶν ἡσυχίαν). **commendavit** ἠπιώτερον τοῦ

imperavit. **ne.. neu** ἵνα μή... μηδέ. **qui** τίς (άντων. άόρ.). **sui** (γεν. διαίρ.) τών έαυτών πραγμάτων = quod suum esset, όπερ άνήκεν εις αυτόύς. **desiderarent** (ένν. Pompeiani) ποθήσωσι, στερηθώσι.

adhibita άφαιρ. άπόλ. χρον. **sibi** (= Caesari). Σύναψον πρός τό 3
occurrere. **secum** ιδ. 97, 3. **in vicem** (ιδ. Λεξιλόγιον λ. vicis) =
έν τώ μέρει, καί αὐτὰί (μετὴν σειράν των). **atque** καί έπο-
μένως. **eodemque die** καί αύθημερόν.

99. Ἀπώλειαι καί λάφυρα.

amplius CC = amplius ducentos (άλλά καί ducentis [άφαιρ. 1
συγκρ.] ἢ quam ducentos). **centuriones** άρ. 12. **XXX** = triginta.
supra ιδ. 91, 1. **gladio in os adversum** (= in os Crastini 2
versum ad hostes). **coniecto** (άφαιρ. άπόλ.), ἤτοι πληγεις διά
ζίφους άκριβώς εις τό πρόσωπον.

neque id fuit falsum (λιτότης) = καί έπηλήθευσεν έκεινο. **quod... 3**
dixerat ιδ. 91, 3. **sic**. Τό sic προαναγγέλλει τό περιεχόμενον τών
δύο άπαρεμφατικών προτάσεων. Δέν ειναί άνάγκη νά μεταφρασθῆ τó
sic εις τήν έλληνικήν. **existimabat** = ώφειλε νά άνομολογήσῃ.
meritum ένν. esse. **iudicabat**. Τό ρῆμα τούτο δύναται νά παρα-
λειφθῆ έν τῇ μεταφράσει.

milia XV = milia quindecim. ἴσως ειναί ύπερβολή. Τούς φονευ- 4
θέντας ό μετασχών τῆς μάχης ταύτης Ἀσίνιος Πολλίων, όπαδός του
Καίσαρος, άνεβίβαζεν εις 6000 άνδρας, 10 συγκλητικούς καί 40 έν τῆς
ίπάδος τάξεως. **videbantur**. Τό ρῆμα τούτο έμφαίνον τήν πρόχει-
ρον έξακρίβωσιν του άριθμού τών πεσόντων κολάζει πως τó milia XV.
sed άλλ' ειναί βέβαιον ότι... Ἡ πρότασις αύτη, δηλούσα τó βέβαιον,
κείται έν άντιθέσει πρός τó videbantur. **XXIII** = viginti quattuor.
castellis άρ. 51, 52 κ. 62. **cohortes** = eae cohortes. **praesi-
dio**. ιδ. 88, 4 καί 94, 5. **signaque militaria** άρ. 25, 26, καί 28.
CLXXX = centum octoginta. **aquiliae** άρ. 25.

VIII = IX (novem). **cum... defecissent** άφοϋ (έπειδή) άπέλι- 5
πον αυτόν... **vires** αί (σωματικαί) δυνάμεις. **lassitudine** άφαιρ.
τῆς αίτίας. **ab equitibus** (ποιητικόν αίτιον) = ύπό τών ίππέων.

100. Ὁ Λαίλιος ἀποκλείει τὸ Βρινδήσιον.

- 1 **ad Brundisium**. Ἡ πρόθεσις *ad* δηλοῖ τὰ πρὸ τοῦ λιμένος τοῦ Βρινδήσιου, διότι εἰς τὸν λιμένα τῆς πόλεως δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ πλεύσῃ. **qua** δι' ἣν. **factum** ἔνν. **esse**. **antea** προηγουμένων. Σύναψον πρὸς τὸ *demonstravimus*. **obiectam portui** = *quae contra portum est*. **tenuit** = *occupavit*.
- 2 **similiter** ὡς δηλ. τότε ὁ Ἀντώνιος (Καίσαρος *b. c. 3, 24*). **Vatinius**. Οὗτος εἶχε σταλῆ εἰς Βρινδήσιον (*d. c. 3, 19, 4-6*), ἵνα παραλάβῃ τὸ ὑπόλοιπον τοῦ στρατοῦ. **Brundisio** (δοτ.) = *Brundisio oppido*. **tectis** (ἐπιθετικῶς) = *constratis* ἄρ. 65. **instructis** διὰ τῶν *armamenta* ἰδ. ἄρ. 69. **scaphis** (ἀφαιρ. ὄργαν.) ἄρ. 66. **naves** ἄρ. 64 κ. 65. **quinqueremem** ἄρ. 64. **in angustiis** = *in faucibus*. **portus** (πτῶσ. γενικῆς). **per equites dispositos** = *equitibus dispositis* ἐπὶ διαφόρων παραλίων σημείων. **classarios** ἔνν. *milites*. ἄρ. 67. **aqua** (ἀφαιρ.) ἰδ. 97, 4: *aquari*.
- 3 **tempore** ἀντικείμεν. τῆς μετοχ. *usus*. **ad navigandum** σύναψον πρὸς τὸ *commodiore* (= εὐνοϊκώτερον). **onerariis** ἄρ. 65. **Corcyra-Dyrrachio** ἀφαιρετικαὶ δηλοῦσαι τὸ πτόθεν. **a proposito** ἀπὸ τῆς (ληφθείσης) ἀποφάσεως, ἀπὸ τοῦ σχεδίου. **supportabat neque deterrebat** (ἀμφότερα ἀποτελοῦσι μίαν ἔννοιαν) = ἐκόμιζε χωρὶς νὰ ἀφίσταται ἐκ φόβου. **neque... potuit** καὶ δὲν κατέστη δυνατὸν. Διὰ τοῦ *neque*, μὴ ἀνταποκρινομένου πρὸς τὸ προηγούμενον *neque... deterrebat*, εἰσάγεται τι νέον. **ante proelium cognitum** πρὸ τῆς εἰδήσεως (ἀγγελίας) τῆς (γενομένης) μάχης (τῆς Φαρσάλου). Ἐνταῦθα ἡ μετχ. *factum*, οὕσα ὡς προσδιορισμὸς τοῦ *proelium*, δὲν θεωρεῖται ἐν τῇ μεταφράσει ἀπαραίτητος. **ignominia** (ἀφαιρ. αἰτίας). **amissarum navium** (γεν. προσδιοριστικῆ) = τῆς ἀπωλείας τῶν πλοίων (*ιδ. § 2*).

101. Ὁ Κάσιος πυρπολεῖ ἐν Μεσσηνίᾳ καὶ Ἰππωνίᾳ τὰς ναῦς τοῦ στόλου τοῦ Καίσαρος.

- 1 **isdem** ἰδ. 94, 4. **Caesaris classis**. Φαίνεται ἐκ τῶν συμφραζομένων (§ 2 ἐξ.) ὅτι ὁ στόλος τοῦ Καίσαρος ἀπετελεῖτο ἐξ 75 νεῶν. **ad fretum** (ἔνν. *Siciliae*) σύναψον πρὸς τὸ *praeesset* (δηλ. πρὸς βορρᾶν τοῦ Σικελικοῦ στενοῦ, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀπέχει ἡ *Vibo* περὶ τὰ 60 χλμ.). **ad Messanam** περὶ τῆς προθέσεως *ad* ἰδ. 100, 1: *ad Brun-*

disium. **prius... quam... cognosceret** (ἔχει ἐνταῦθα ἐναρκτικὴν σημασίαν) = πρὶν... ἢ... ἀρχίσῃ νὰ λάβῃ γνώσιν.

nullis custodiis neque ordinibus certis ἐνν. navium (ἀφαιρ. 2 ἀπόλ. χρησιμεύουσαι ὡς αἰτιολογία τοῦ perturbatum nactus = cum nullae custodiae... neque... essent). Περὶ τοῦ custodiae *ιδ. ἀρ. 54* καὶ περὶ τοῦ ordines *ἀρ. 38*. Ἡ τοποθέτησις φρουρῶν καὶ ἡ τάξις τῶν πλοίων ἐχρησίμευε πρὸς ἀπόκρουσιν αἰφνιδιαστικοῦ ἐπίπλου.

magno vento et secundo (ἀφαιρ. ἀπόλυτος ὑπονουμένης τῆς ἐν ἀχρηστία μετοχῆς τοῦ sum). Τὸ et = καὶ μάλιστα. **taeda — pice — stupa — rebus** σύναψον πρὸς τὸ completas. **ad incendia** (ἐνν. facienda) = aptae ad incendia. Ἡ ad δηλοῖ τὸν σκοπὸν. **omnes** *ιδ. 98, 1. XXXV* = triginta quinque. **XX** = viginti. **constratae** = tectae *ἀρ. 65*. **incessit** ἐπέδραμε (τὰς ψυχὰς πάντων). Ἡ 3 σύνταξις : tantus... incessit (τὸ β. ἐτέθη ἀπολύτως) ut... vix... defenderetur, et... existimabant futurum fuisse, uti amitteretur. **cum** εἰ καί, μολονότι. **praesidio** (δοτ. τοῦ σκοποῦ). **Messanae** (δοτ.). **quidam nuntii** ἀγγελίαι τινές (ἀνεξακριβῶται). **per dispositos equites** διὰ μέσου τῶν ἀγγάρων (σταθμῶν) τῶν ἰππέων, διὰ μέσου τῶν ταχυδρόμων ἰππέων *ιδ. 100, 2*. **futurum fuisse** ἀπαρέμφ. τῆς περιφραστ. συζυγίας. **futurum fuisse uti amitteretur** (= amitti potuisse). Γνωστὴ περίφρασις ἀντὶ τοῦ παθητ. ὑπερσυντ. τῆς ὑποτακτ. ἐν τῷ πλαγίῳ λόγῳ πρὸς δῆλωσιν τοῦ ἀπραγματοποιήτου. Ἐν τῷ εὐθεῖ λόγῳ θὰ ἦτο : oppidum amissum esset ἢ amitti potuisset ut plerique existimabant.

oportunissime = oportunissimo tempore. **nuntiis allatis** 4 ἀφαιρ. τῆς αἰτίας. **ad** = adversus, ἐναντίον. **Vibonem** (αἰτιατ. δηλοῦσα τὴν εἰς τόπον κίνησιν). Σύναψον πρὸς τὸ profectus est. **nostris... navibus** (ἀφαιρ. ὑποκείμε. τοῦ applicatis) = τῶν ἡμετέρων νεῶν (τῶν ἀνηκουσῶν εἰς τὸν Καίσαρα). **applicatis... ad terram** = appulsis ad terram προσωρμισμένων πλησίον τῆς ξηρᾶς. **XL** = quadraginta. **propter eundem timorem**. Κατεπτοήθη ὡς τὸ ἐν Μεσσήνῃ πλήρωμα. Εἶχεν ἄρα διαδοθῆ τὸ κατόρθωμα τοῦ Κασίου. **atque καί, ὡς. secundum nactus ventum** (= idoneam nactus tempestatem) = οὐρίου τυχὸν ἀνέμου, οὐρίας τυχῶν. **ad incendium** πρὸς πυρπόλησιν (*ιδ. § 2*). **flamma comprehensa** (ἀφαιρ. ἀπόλ. αἰτιολ.) = τοῦ πυρὸς μεταδοθέντος. (Ἡ ἐνεργητ. σύνταξις : utrum-

- que cornu [αἰτιατ. πτώσις] flamma [ὄνομαστ. πτώσις] comprehēdit ἐπιλαμβάνει). **cornu** ἄρ. 39 **veteribus** = veteranis. **praesidio** ἰδ. § 3. **navibus** (δοτ.). **aegrorum** ἰδ. 87, 3.
- 6 **conscenderunt** ἄρ. 69. **a terra solverunt** ἔνν. naves (περβλ. 102, 7) = ἀπεμακρύνθησαν ἀπὸ τῆς ξηρᾶς. (Ἰδ. ἄνωτ. § 4: applicatis...). **impetu** ἄρ. 61. **quinq̄ueremis** (αἰτ. πληθ. quinq̄ueremes) ἄρ. 64. **exceptus scapha** ἀφαιρ. ὄργαν. **refūgit** περκμ. **depressae** ἄρ. 70. **triremes** ἄρ. 64.
- 7 **in Thessalia** σύναψον πρὸς τὸ factum. **ut ipsis Pompeianis** (δοτ.) **fides fieret** = ut ipsi (ἀκόμη καὶ) Pompeiani hoc crederent. **fingi** ὡς ὑποκείμε. χρῆσιμεύει ἢ προσηγουμένη περίοδος: ὅλα αὐτὰ ἦσαν ἐπινόησις τῶν... **arbitrabantur** οἱ Πομπηϊανοί. **ex his locis** ἐκ τῶν ἀκτῶν αὐτῶν.

102. Ὁ Καῖσαρ καταδιώκει τὸν Πομπήϊον.

- 1 **relictis** (μτχ. ἀπόλ.) = posthabitis, neglectis. **sibi** (Caesari). **se** (Pompeium). **ex fuga** ἰδ. 96, 4. **rursus... alias** (ἄλλας νέας): πλεονασμός. **itineris** (γεν. διαίρ. εἰς τὸ quantumcumque). **equitatu** μετὰ τοῦ ἵππικοῦ. **efficere** = perficere. **unam** μόνον μίαν (ἴσως τὴν θῆν λεγεῶνα). **minoribus** ἄρ. 42.
- 2 **edictum** (οὐσ.) ἄρ. 17 καὶ 16. **Amphipoli** (ἀφαιρ. τῆς ἐν τόπῳ στάσεως. Κατωτ. ἐν § 4 εἶναι ἀφαιρ. τῆς ἀπὸ τόπου κινήσεως). **uti** = ut. **iuniores** δηλ. οἱ ἔχοντες ἡλικίαν μετὰξὺ τῶν 17 καὶ 46 ἐτῶν. **Graeci** Ἡτο δυνατόν νὰ σχηματίζωνται λεγεῶνες καλούμεναι legiones vernaculae, δηλ. ἐκ πολιτῶν πόλεων ὑποτεταγμένων. Οἱ τοιοῦτοι πολῖται ἐγίνοντο ῥωμαῖοι πολῖται ἀλλὰ sine suffragio, ἦτοι δὲν μετεῖχον τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων τῶν ῥωμ. πολιτῶν. **iurandi causa** = ἵνα ὁμώσωσι (τὸν ὄρκον τοῦ στρατιώτου).
- 3 **utrum**. Πλαγία ἐρώτησις. Ἡ σύνταξις: non poterat existimari (= iudicari, discerni νὰ διαγνωσθῆ), utrum... proposuisset an... conaretur tenere... **avertendae suspicionis causa** (γερονδ. ἔλξις) = suspicionem avertendi causa. Ἡ ὑπόψια ἀναπτύσσεται διὰ τοῦ ἀκολουθοῦντος ut. Πρόκειται βεβαίως νὰ ἀπατηθῶσιν ἐκεῖνοι, οὓς εἶχεν ὑπ' ὄψιν ὁ Πομπήϊος διὰ τῆς φράσεως si nemo premeret (= instaret). **proposuisset** ἔνν. edictum. **quam diutissime** ὡς (ὅσον τὸ δυνατόν) πλεῖστον χρόνον. **longioris** = longin-

quioris (ἢ longinque) μακρινωτέρας (φυγῆς, φ. εἰς μακρινωτέραν χώραν). **ad ancoram**. Ὁ Πομπήσιος οὐδὲ ἀνὰ ἐτόλμησε νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὴν 4
 ξηράν. **constitit** ἰδ. Λεξιλόγ. §. consisto. **Amphipoli** ἰδ. ἀνωτ. § 2.
pecunia... corrogata (ἀφαιρ. ἀπόλ.). **cognito** ἰδ. 101, 1. Ἡ
 εἰς Ἀμφίπολιν ἀφίξις τοῦ Καίσαρος ὑπολογίζεται ὅτι ἠδύνατο νὰ συν-
 τελεσθῆ μέχρι τῆς 18 Αὐγ. καὶ ἡ τῆς 6ης λεγεῶνος (ἰδ. § 1) μέχρι
 τῆς 20 τοῦ αὐτοῦ μηνός, τοῦ διαστήματος ἀπὸ Λαρίσης μέχρι Ἀμφι-
 πόλεως ὄντος περίπου 300 χλμτρ. **Mytilenas** (ὁ ἐνικὸς Mytilēnē
 δὲν ἀπαντᾷ εἰς τὸν Καίσαρα). Ἐκεῖθεν παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ τὴν
 σύζυγον Κορνηλίαν καὶ τὸν νεώτερον υἱὸν Σέξτον, οὓς εἶχε πέμψει ἐκεῖ
 ἀρχομένου τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. **paucis diebus venit** μετ' ὀλίγας
 ἡμέρας, **vēnit** (πρkm.).

additis (ἀφαιρ. ἀπόλ. προστεθεισῶν) = ἀφοῦ συμπαρέλαβεν. **actua**· 5
riis ἀρ. 64. **Cyprum** (αἰτ. τῆς εἰς τόπον κινήσ.) = εἰς Κ. (τὴν 23 Σεπτ.)
illic. Ἰσοδυναμεῖ μετὰ τὸ προηγούμενον *ibi*, ἀλλ' ἐτέθη ἐνταῦθα τὸ *illic* 6
 κατ' ἀνάγκην, διότι ὁ λόγος εἶναι πλάγιος· διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐτέ-
 θησαν καθ' ὑποτακτικὴν τὸ *negotiantur* (εἶχον ὑποθέσεις ἐμπορικᾶς,
 ἔκαναν δ ο υ λ ε ι ε ς) καὶ τὸ *dicerentur*. Ἐν Ἀντιοχείᾳ εὐρίσκοντο ἐγ-
 καταστημένοι πολλοὶ ἐμπορευόμενοι (*negotiatores*) βρωμαῖοι πολῖται
 χάριν ἐξαγωγῆς δημητριακῶν εἰς Ρώμην ἀλλὰ καὶ χάριν τοκισμοῦ τῶν
 χρημάτων των. **qui...dicerentur** α πρὸς αὐτοὺς) οὔτινες ἐλέγοντο...,
 (πρὸς αὐτοὺς οὔτινες ἐ λ ε γ ε τ ο ὅτι κατέφυγον (= *se recepisse*)... **sui**
 δηλ. τοῦ Πομπηίου. **dimissos** ἐν. esse. **ad eos** δηλ. τοὺς Πομπη-
 ιανούς. **periculo** (ἀφαιρ.) = *cum periculo*. — **futurum** ἐνν. esse
consulari ἀρ. 72. **Rhodi** = ἐν Ῥόδῳ **ex fuga** ἰδ. 96 4. **oppido** 7
ac portu (ἀφαιρ. ἰδ. 101, 6) σύναφον πρὸς τὸ *recepti non erant* =
 εἶχον ἀποκλεισθῆ ἀπό... **ut**. Διὰ τοῦ *ut* δηλοῦται τὸ περιεχόμενον
 τῆς ἐντολῆς. **contra voluntatem suam** = *inviti naves solve-*
runt ἀρ. 69.
civitates ἰδ. ἀνωτ. § 6.

103. Ὁ Πομπήσιος καταφεύγει πρὸς τὸν Πτολεμαῖον
 βασιλέα τῆς Αἰγύπτου.

quibus cognitis rebus—deposito...consilio pecunia sub- 1
lata...sumpta ἀφαιρετικαὶ ἀπόλυτοι. **adeundae Syriae** (γερον-
 διακῆ ἔλιξις) = *adeundi Syriam*. **societatis**. Τὸ κράτος παρεχώρει

- ἐργολαβικῶς εἰς ἰδιώτας (publicani) ἢ ἑταιρείαν (societas publicanorum) ἐκ τῆς ἱπάδος τάξεως ἀντὶ ὠρισμένου ἐφάπαξ μισθώματος τὴν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις εἰσπραξίν φόρων, οὔτινες γενικῶ ὀνόματι ἐκαλοῦντο vectigalia. **sublata** (ἀφαιρ. μτχ. β. tollo) ὄχι διὰ τὰ οἰκειοποιηθῆ, ἀλλὰ διὰ τὰς στρατιωτικὰς ἀνάγκας. **a...privatis** ποιητικὸν αἴτιον=ὑπὸ τῶν... **sumpta** (ἀφαιρ. μτχ.) Παρὰ τὴν θέλησίν των. **aeris** χαλκοῦ (οὐχὶ χρημάτων). **pondere...imposito**=(εἰσβιβασθέντος, φορτωθέντος), φορτώσας βάρους (ποσότητα). **milibus** ἐνν. **impositis. ex familiis** = ex servis, famulis. Αἱ κεφαλαιοῦχοι αὗται ἑταιρεῖαι, ὡς καὶ οἱ μεγαλέμποροι, εἶχον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν των ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δούλους. **ex suis** ἰδ. ἀνωτ. λ. **familiis. ad hanc rem** = ad arma ferenda, πρὸς στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν. **existimabat** ἀντὶ existimaverat. **pervēnit** (πρkm.). Τοῦτο ἐγένε τῇ συμβουλῇ, ἥτις ἔσχε κακὰ ἐπακλόουθα, τοῦ εὐνοουμένου αὐτοῦ Θεοφάνους ἐκ Μυτιλήνης, ἐνῶ ἄλλοι μὲν συνεβούλευσαν νὰ καταφύγη ὁ Πομπήιος εἰς τὴν χώραν τῶν Πάρθων, ἄλλοι δὲ εἰς τὴν Νουμιδιάν, ἥς χώρας ὁ βασιλεὺς Ἰόβας εἶχεν ἐξολοθρεύσει (τῶ 49 π. X.) τὰς λεγεῶνας τοῦ ἀπεσταλμένου τοῦ Καίσαρος Κουρίωνος.
- 2 **ibi** αὐτοῦ. Κυρίως ἀνατολικῶς τοῦ Πηλουσίου, ἔνθα ἦτο ἐστρατοπεδευμένος ὁ Πτολεμαῖος μετὰ τοῦ στρατοῦ του. **casu** σύναψον πρὸς τὸ **ibi erat** (= διέτριβεν, εὕρισκετο). **puer aetate**. ἤτο τότε (τῶ 48 π. X.) 13 ἐτῶν. **magnis copiis** (ἀφαιρ. ὄργαν.). **cum sorore** ἐναντίον τῆς ἀδελφῆς... **paucis ante mensibus** ὀλίγους μῆνας πρότερον. **per propinquos atque amicos** Οὗτοι ἦσαν κυρίως ὁ procurator regni Ποθεινός, ἀνὴρ φιλόδοξος καὶ πλεονέκτης, ὁ ἀρχηγὸς τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων Ἀχιλλᾶς καὶ ὁ ἐκ Χίου (ἢ Σάμου) σοφιστῆς Θεόδοτος, διδάσκαλος τοῦ νεαροῦ βασιλέως. **spatio** (ἀφαιρ.). **eius** τοῦ Πτολεμαίου.
- 3 **pro hospitio atque amicitia patris**. Ὁ Πτολεμαῖος ἦτο « φιλίας καὶ χάριτος πατρός ὑπόχρεως » ἰδ. Πίνακα ἱστορικῶν καὶ γεωγραφ. λ. Aulus Gabinius. **illius** τοῦ Πτολεμαίου. **opibus** = exercitu. **Alexandria** (ἀφαιρ.) ἰδ. 101, 6 exceptus scaphā καὶ 102, 7 : oppido ac portu recepti non erant.
- 4 **qui ab eo missi erant**. Ἡ ἀναφορικὴ αὐτῇ πρότασις ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ οὐσιαστικὸν = legati. (πρβλ. κατωτ. legationis· ἰδ. καὶ Σημ. 15). **suum officium** τὸ (ἐξ ἠθικῆς ὑποχρέωσεως πηγάζον) καθήκον

των, τὰς (ὀφειλομένας) ὑπηρεσίας των, τὴν ὑποστήριξίν των (νὰ τεθῶσι δηλ. εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ Πομπηίου). **neve** καὶ νὰ μὴ. **fortunam** (δηλ. adversam) τὴν κρίσιμον θέσιν (του), τὴν δυστυχίαν, (του).

in hoc numero = in numero eorum. **acceptos**. Ἡ μετοχὴ αὕτη 5 δύναται νὰ παραλειφθῇ ἐν τῇ μεταφράσει. **traduxerat** τῷ 55 π.Χ.

104. Ὁ Πομπήιος φρονεῖται διὰ δόλου.

his cognitis rebus (ἀφαιρ. ἀπόλ.) = γνωσθεισῶν τῶν συνομιλιῶν 1 αὐτῶν, μαθόντες τὰς συνδιαλέξεις (τῶν ἀπεσταλμένων μετὰ τῶν στρατιωτῶν). **amici regis** *ιδ.* 103, 2. **propter aetatem** διὰ τὴν (νεαρὰν) ἡλικίαν. **timore adducti** ἐκ φόβου παρακινηθέντες ἢ ἀπλῶς ἐκ φόβου. **ut** ὥσπερ. **sollicitato...** Ἡ σύνταξις : **timore adducti ne sollicitato exercitu regio... occuparet**. Ἡ ἔννοια : ἐφοβοῦντο μήπως ὁ Πομπήιος ἐξωθήσῃ εἰς στάσιν τὸν στρατὸν τοῦ βασιλέως καὶ οὕτω καταλάβῃ... **fortuna** *ιδ.* 103, 4. **ut** ὥσπερ (ἐν αἰτιολ. ἐννοίᾳ). *ιδ.* Λεξιλ. 1. **ut qui erant... missi** *ιδ.* 103, 3. **ab eo** (Pompeio). **iusserunt** (ἐκέλευσαν, ὅπερ ἔχει ἐδῶ τὴν σημασίαν τοῦ) παρεκάλεσαν. **consilio inito** μετοχὴ ἀπόλυτος. **praefectum regium** *ἀρ.* 19 **singulari...** **audacia** (*ιδ.* 91, 1 : singulari virtute), δηλ. ἀνὴρ ὅστις πρὸ οὐδενὸς ὑπεχώρει. **tribunum militum** *ἀρ.* 13. **ad interficiendum Pompeium** (γερουνδ. ἔλξις). Ἡ πρόθ. **ad** δηλοῖ σκοπόν.

notitia (ἀφαιρ. τοῦ αἰτίου). Ὁ Σεπτίμιος εἶχε χρηματίσει ἑκατόν-3 ταραχος τοῦ Πομπηίου ἐν τῷ πειρατικῷ πολέμῳ (πρβλ. κατωτέρω **bello praedonum**), ὃν οὗτος ἤγαγεν εἰς πέρας τῷ 67π.Χ. **productus** ὀδηγηθεὶς ἔξω τοῦ πλοίου του, ἀφήσας τὸν ἑαυτὸν του νὰ παραπλανηθῇ ὑπ' αὐτῶν, οἵτινες ἔλεγον ὅτι πρέπει νὰ ἐπιβῇ ὁ Πομπήιος πολὺ μικροῦ ἀκατίου, ἐπειδὴ ἡ θάλασσα ἦτο κατ' αὐτοὺς τεναγώδης καὶ ἀβαθής... **ordinem duxerat** (ille, δηλ. ὁ Σεπτίμιος)· *ιδ.* *ἀρ.* 12 κ. 5. **naviculam parvulam** *ἀρ.* 66 **conscondit** *ἀρ.* 69. **cum paucis suis** *ἀρ.* 96, 4 : paucos suos. **ibi** αὐτοῦ. Κυρίως τὴν στιγμήν τῆς ἐπιβιβάσεως εἰς τὸ ἀκάτιον. **interficitur** τὴν 28 Σεπτεμβρίου τοῦ 48 π. Χ. εἰς ἡλικίαν 58 ἐτῶν. Ὁ δολοφόνος τὴν μὲν κεφαλὴν ἀπέσπασεν ἀπὸ τοῦ σώματος, τὸν δὲ κορμὸν ἔρριψεν εἰς τὴν παραλίαν. Ἀλλ' ἀπελεύθερός τις τοῦ Πομπηίου μετ' ἄλλου τινὸς ἔθεσεν ἐν

τῇ ἐρήμῳ ἀκτῇ τὸ ἀκέφαλον σῶμα τοῦ μεγάλου στρατηγοῦ ἐπὶ πυρᾶς καὶ ἔκαυσεν. Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν φρικτὴν ταύτην τραγωδίαν ὁ Καῖσαρ ἔφθασεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Εὐθὺς προσῆλθε πρὸς αὐτὸν ὁ Θεόδοτος (ιδ. ἀνωτ. 103 § 2) — κατ' ἄλλους ὁ Ἀχιλλᾶς — κομίζων μεθ' ἑαυτοῦ ὡς δῶρα τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν δακτύλιον τοῦ Πομπηίου. Ἀλλ' ὁ Καῖσαρ γενναιοφρόνως φερόμενος ἐδέχθη μόνον τὸν δακτύλιον καὶ καύσας τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀτυχοῦς ἀνήγειρεν ἐν τῇ θέσει ἐκείνῃ βωμὸν εἰς τὴν Νέμεσιν. Καὶ εἶχε μὲν ἔλθει ὡς διώκτης τοῦ Πομπηίου, ἀλλ' ἡ τύχη προσώρισεν αὐτὸν νὰ γίνῃ ὁ τιμωρὸς τοῦ θανάτου αὐτοῦ! **Lentulus** ιδ. Πίνακα ἱστορικὸν καὶ γεωγραφικόν: P. Cornelius **Lentulus** Spinther. Οὗτος εἶχεν ἔλθει ἐκ Κύπρου εἰς Αἴγυπτον τὴν ἐπομένην τοῦ φόνου τοῦ Πομπηίου. **ab rege** (ποιητικὸν αἴτιον) = ὑπὸ τοῦ βασιλέως, κατ' ἐντολὴν τοῦ βασιλέως. **in custodia** = ἐν τῇ εἰρηκτῇ.

3. ΠΙΝΑΞ ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΚΑΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΣ

- Achillas, ae, 'Αχιλλᾶς. 'Αρχηγός τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τοῦ βασιλέως Πτολεμαίου XIII. Εἷς τῶν φονέων τοῦ Πομπηίου (104, 2, 3)
- Acutius Rufus, 'Ακούτιος 'Ροῦφος, ὄπαδός τοῦ Πομπηίου. Κατηγόρησεν ἐνώπιον τοῦ Πομπηίου τὸν Λεύκιον 'Αφράνιον ἐπὶ προδοσίᾳ τοῦ ἐν 'Ισπανίᾳ στρατοῦ (83, 2), ἵνα ἀποκλείσῃ αὐτὸν τῆς δευτέρας ὑπατείας.
- Aegyptus, i, θ. Αἴγυπτος (104, 1). Αὕτη ἦτο τότε ἀκόμη βασιλείον ὑπὸ τοὺς Πτολεμαίους, πράγματι ὅμως φόρου ὑποτελῆς εἰς τοὺς 'Ρωμαίους.
- L(ucius) **Afranĭus** (83, 2. 88, 3). 'Αντιστράτηγος τοῦ Πομπηίου ἐν 'Ισπανίᾳ. Πολεμήσας κατὰ τοῦ Καίσαρος παρὰ τὴν 'Πιέρδην (νῦν Lerida) τῆς 'Ισπανίας παρεδόθη εἰς αὐτὸν καὶ κατόπιν ἀφέθη ἐλεύθερος. Ὁδήγησε κούρτες τινὰς ἐκ τῆς 'Ισπανίας εἰς τὴν Θεσσαλίαν (Φάρσαλον).
- Alexandriā, ae, θ. Ἀλεξάνδρεια (103, 3. 5. 104, 1). Πρωτεύουσα τῆς Αἰγύπτου μετὰ 300,000 περίπου κατοίκων. Διηρεῖτο εἰς δύο μέρη, εἰς τὸ Βρούχειον καὶ τὴν 'Ρακώτιδα.
- Allōbrox, ὄgis. Ὁ εἷς ἐκ τῶν δύο υἱῶν τοῦ 'Αδβουκίλλου ὀνομαζόμενος Raucillus (84, 5) ἀδελφός τοῦ Egus, φονευθεὶς ἐν ἵππομαχίᾳ. Οἱ δύο οὗτοι ἀδελφοὶ πολλὰς παρέσχον ὑπηρεσίας τῷ Καίσαρι, ὅστις τὰ μέγιστα ἐξέτιμα αὐτούς, ἀλλὰ γενόμενοι καταχρασταὶ χρημάτων ἐκ μισθοδοσίας, κατέφυγον πρὸς τὸν Πομπηίον.
- Amphipōlis, is, θ. (102, 2. 4). 'Αμφίπολις, πόλις τῆς Μακεδονίας ἄλλοτε ἀποικία τῶν 'Αθηναίων, κειμένη μεταξὺ τῆς λίμνης Πρασιάδος καὶ τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου (παρὰ τὸ νῦν χωρίον Νεοχωρι [τουρκ. Γενίτσιο]). Ἡ 'Αμφίπολις ὑπετάγη εἰς τοὺς 'Ρωμαίους τῷ 163 π. X. καὶ ἐγένετο πρωτεύουσα τῆς περὶ ταύτην ῥωμαϊκῆς ἐπαρχίας (provincia).
- Antiochiā, ae, θ. (102, 6) 'Αντιόχεια, πρωτεύουσα τῆς Συρίας οὐχὶ μακρὰν τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποτ. Ὀρόντου (νῦν τουρκ. 'Αντάκια). Ὅτε

- ἡ Συρία ἐγένετο ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία, ὁ Πομπήιος ἀφῆκε (τῷ 63 π. X.) εἰς τοὺς Ἄντιοχεῖς αὐτοτελεῖ τὴν πολιτικὴν σύνταξιν.
 Antiochenses, ium, Ἄντιοχεῖς (102, 6).
- M(arcus) **Antonius**, Μᾶρκος Ἀντώνιος. Ὁ σπουδαιότερος ὀπαδὸς καὶ συγγενὴς ἐκ μητρὸς τοῦ Καίσαρος. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ Γαλατικοῦ πολέμου διετέλεσεν ἀντιστράτηγος τούτου. Κατὰ τὴν μάχην παρὰ τὴν Φάρσαλον διηύθυνε τὸ ἀριστερόν κέρασ (89, 3).
- T(itus) At(t)ius **Labiēnus** (87, 1 - 6). Ὁ Λαβιηνός, καίτοι διετέλεσε σπουδαιότατος ἀντιστράτηγος τοῦ Καίσαρος ἐν Γαλατία, μετέστη κατὰ τὴν ἐκρηξίν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου πρὸς τὸν Πομπήιον.
- Brundisium, ii, οὐ. (86, 4. 100, 1.2) Βρεντέσιον, Βρινδήσιον (νῦν Brindisi Πρίντζι). Πόλις εὐλίμενος ἐν Καλαβρία τῆς Ἰταλίας. Brundisinus portus (100, 1) ὁ λιμὴν τοῦ Βρινδησίου.
- Q(uintus) Caecilius Metellus Pius **Scipio** (82, 1. 83, 1. 88, 3. 90, 1). Κόντος Καικίλιος Μέτελλος Πίος Σκιπίων, πατὴρ τῆς Κορνηλίας τῆς συζευχθείσης (τῷ 54 π. X.) τὸν Πομπήιον, ὑπὲρ οὗ ἐσχημάτισε στρατὸν ἐν Συρία, σπεύσας εἰς τὴν Θεσσαλίαν μικρὸν πρὸ τῆς παρὰ τὴν Φάρσαλον μάχης.
- C. (πρόφερε Gaius) **Cassius** Longinus (101, 1. 4 καὶ 6-7). Ὁ Γάιος Κάσσιος Λογγίνος ἦτο ἐκ τῶν σπουδαιότερων κατὰ τοῦ Καίσαρος συνωμοτῶν καὶ φονεὺς αὐτοῦ. Cassiana classis (101, 6).
- Cilices, um, Κίλικες. Οἱ κάτοικοι τῆς Κιλικίας (101, 1).
- Cilicia, ae, θ. Κιλικία (102, 5). Ἡ νοτιοανατολικωτάτη χώρα τῆς Μ. Ἀσίας μεταξὺ τῶν ὀρέων τοῦ Ταύρου πρὸς Β., τοῦ Ἀμανοῦ (Τζε-βέλ Βαρεκέτ) πρὸς Α. καὶ τῆς Μεσογείου θαλάσσης. Ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Πομπηίου ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία. Ciliciensis legio (88, 3).
- Cleopatra, ae, θ. (103, 2). Πρωτότοκος θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαίου XII. τοῦ Αὐλήτοῦ (80 - 51 π. X.), ἀδελφὴ τοῦ Πτολεμαίου XIII. Διονύσου. Ἐκβληθεῖσα ὑπὸ τούτου τῆς ἀρχῆς πολεμεῖ πρὸς αὐτὸν καὶ στρατοπεδεύει οὐχὶ μακρὰν τοῦ Πηλουσίου. Ἰδ. Ptolemaeus.
- A(ulus) **Clodius** (90, 1) Ἀῦλος Κλώδιος. Οὗτος κοινὸς ἄν φίλος τοῦ Σκιπίωνος καὶ τοῦ Καίσαρος στέλλεται παρὰ τούτου πρὸς ἐκεῖνον, ὅπως διαπραγματευθῇ τοὺς ὄρους τῆς εἰρήνης (48 π. X.) ἔνευ ὁμῶς ἀποτελέσματος.

Coreŷra, ae, θ. (100, 3). Ἡ νῆσος Κέρκυρα (ἄλλος τύπος Κόρκυρα) ἐχρησίμευεν ὡς στρατηγεῖον τοῦ Πομπηιανοῦ στόλου.

L(ucius) Cornelius **Lentulus Crūs** (96, 1. 102, 7. 104, 3). Ὁ Λεύκιος Κορνήλιος Λέντλος ἦτο σφοδρὸς ἀντίπαλος τοῦ Καίσαρος. Διετέλεσεν ὑπατος τῷ 49 π. X.

P(ublīus) Cornelius **Lentulus Spinther** ἢ Spinther Lentulus (83, 1. 102, 7). Ὁπαδὸς τοῦ Πομπηίου. Συλληφθεὶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ πολέμου αἰχμάλωτος ἐλευθεροῦται ὑπὸ τοῦ Καίσαρος. Ἐφονεύθη κατὰ τὴν παρά τὴν Φάρσαλον μάχην.

P(ublīus) Cornelius **Sulla** (89, 3. 99, 4). Ἀνεψιὸς τοῦ δικτάτωρος Σύλλα. Διετέλεσεν ἀντιστράτηγος τοῦ Καίσαρος.

C. (πρόφερε Gaius) Crastīnus. Ἀνὴρ γενναῖος, ἀνάκλητος ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Καίσαρος (91, 1. 99, 2. 3).

Cyprus, i, θ. (102, 5). Ἡ Κύπρος ἠνωμένη μετὰ τῆς Κιλικίας ἦτο ἀπὸ τοῦ 57 π. X. ἐπαρχία βωμαϊκῆ.

L(ucius) **Domitius** Ahēnobarbus (83, 1. 99, 5). Λεύκιος Δομίτιος Ἀηνόβαρβος. Ἦτο δεινὸς ἀντίπαλος τοῦ Καίσαρος.

Cn. (πρόφερε Gnaeus) **Domitius** Calvinus (89, 3). Γναῖος Δομίτιος Καλβίνος, ὀπαδὸς τοῦ Καίσαρος. Στέλλεται ὑπὸ τούτου μετὰ δύο λεγεῶνων ἐναντίον τοῦ Σικιπίωνος εἰς Μακεδονίαν. Ἐνοῦται μετὰ τοῦ Καίσαρος μικρὸν πρὸ τῆς παρά τὴν Φάρσαλον μάχης.

Dyrrachium, ii, οὐ. Δυρράχιον (νῦν Durrazo, ἢ πρῶην Ἐπίδαμνος), σπουδαιότατος λιμὴν τῆς Ἰλλυρίας (100, 3). Ἀπὸ τοῦ 229 π. X. διετέλει ὑπὸ τὴν βωμαϊκὴν κυριαρχίαν. Dyrrachina proelia (84, 1. 87, 4. 89, 1).

Fretum Siciliāe [ἢ fretum Siculum ἢ fretum Siciliense καὶ ἀπλῶς fretum] (101, 1), ὁ Σικελικὸς πορθμὸς (νῦν Faro di Messina).

A(ulus) **Gabinus**. Ἀνθύπατος ὦν (57 π. X.) τῆς Συρίας ἤλθεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν καὶ ἀποκατέστησεν εἰς τὸ βασιλείον (τῷ 55 π. X.) τῇ προτάσει τοῦ Πομπηίου τὸν ἐκδιωχθέντα (ἀπὸ τοῦ 57 π. X.) Πτολεμαῖον τὸν Αὐλῆτῆν. Μέρος τοῦ Πομπηιανοῦ στρατοῦ, ἐκ Γαλατῶν καὶ Γερμανῶν, φρουρᾶς ἕνεκα κατέλιπεν ἐκεῖ ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Πτολεμαίου (103, 3. 5).

Gallia, ae, θ. Γαλατία. Αὕτη διηγεῖτο 1) εἰς τὴν Gallia citerior ἢ cispāna (ἢ togāta) τ. ἔ. τὴν ἐντὸς τῶν Ἑλλήνων Γαλατίας (87, 4) ἐπὶ τῆς κοιλάδος τοῦ Πάδου (νῦν Po), ἥτις ἀπὸ τοῦ 222 π. X. ὑπῆρξε ῥώμ. ἐπαρχία· αὕτη ὑποδιηγεῖτο διὰ τοῦ Πάδου εἰς τὴν Gallia cispadāna (ἐντεῦθεν τοῦ Πάδου), καὶ τὴν Gallia transpadāna (ἐκείθεν τοῦ Πάδου), καὶ 2) εἰς τὴν Gallia ulterior ἢ transalpina τ. ἔ. τὴν πέραν τῶν Ἑλλήνων Γαλατίας (87, 2).

Germania, ae, θ. (87, 1). Κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἀντίληψιν ἡ μεταξὺ τῶν ποτ. Ῥήνου, Δουνάβεως, Βιστούλα καὶ τοῦ Ὠκεανοῦ χώρα.

Graeci, drum (102, 2). Ἑλληνες ἐν στενωτέρᾳ σημασίᾳ = Macedones.

Hispanae cohortes (88, 3). Αὗται, σχεδὸν 7 τὸν ἀριθμὸν, διεβιβάσθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀφρανίου (ἰδ. ἀνωτ. L. Afranius) ἐκ τῆς Ἰσπανίας εἰς τὰ περὶ τὴν Φάρσαλον μέρη.

Hispania, ae, θ. Ἰσπανία (ἢ Πυρρηναϊκὴ χερσόνησος 83, 2) ἀπὸ τοῦ 205 π. X. ῥωμαϊκῆ κτῆσις. Διηγεῖτο εἰς τὴν Hispania citerior (μετὰ πρωτεύουσος τῆς Nova Karthāgo, νῦν Karthagena) καὶ εἰς τὴν Hispania ulterior. Ἡ τελευταία αὕτη μετὰ τὴν ὀλοσχερῆ κατὰκτησιν τῆς Ἰσπανίας ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου ὑποδιηρέθη εἰς τὴν Baetica (νῦν Ἀνδαλουσίαν) μετὰ πρωτ. τῆς πόλεως Corduba, καὶ εἰς τὴν Lusitania (νῦν Πορτογαλίαν) μετὰ πρωτ. τῆς πόλεως Augusta Emerita (νῦν Merida).

T. Labienus, ἰδ. Titus At(t)ius Labienus.

D(e)cimus **Laelius** (100, 1. 3). Δέκιμος Λαίλιος. Διόκει κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον τὸν Πομπηϊανὸν στόλον ἐπὶ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης. Laelianae naves (100, 2).

Larisa, ae, θ. Λάρισα, πόλις τῆς Θεσσαλίας (96, 3. 97, 2. 98, 3).

Libo, ἰδ. Scribonius.

C. (πρόφερε Gaius) **Lucilius Hirrus** (82, 5). Γάιος Λουκίλιος Ἴρρος. Ἐστάλη ὑπὸ τοῦ Πομπηίου πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Πάρθων Ὀρώδην, ἵνα ζητήσῃ βοήθειαν, ἀλλὰ μὴ δεχθεὶς τοὺς ὄρους τοῦ βασιλέως ἀπαιτοῦντος τὴν παραχώρησιν τῆς Συρίας ἐφυλακίσθη ὑπ' αὐτοῦ.

Macedonia, ae, θ. Ἡ πρὸς Α. καὶ ΝΑ τῆς Λυχνίτιδος (νῦν Ἀχρίδος) λίμνης πρὸς Β. τῆς Θεσσαλίας μέχρι τοῦ ποταμοῦ Νέστου χώρα ἀπὸ τοῦ 168 π. X. ῥωμαϊκῆ ἐπαρχία (102, 3).

Messāna, ae, θ. (δωρ. Μεσσάνα) Μεσσήνη (νῦν Messina), πόλις καὶ λιμὴν ἐπὶ τῆς ΒΑ. ἀκτῆς τῆς νήσου Σικελίας παρὰ τὸν πορθμὸν τῆς Μεσσήνης (101, 1, 3).

Mytilēnae, ārum, θ. Μυτιλήνη (102, 5), πόλις καὶ κύριος λιμὴν τῆς Λέσβου.

Oricum, i, οὐ. (90, 1). Ὀρικός καὶ Ὀρικός καὶ Ὀρικόν (νῦν Erico), πόλις καὶ λιμὴν τῆς Β. Ἠπείρου εἰς τὸν μυχὸν τοῦ διὰ τῶν Κεραιῶν ὁρέων σχηματιζομένου κόλπου τοῦ Αὐλῶνος (νῦν Valona).

Parthi, ōrum (82, 4). Πάρθοι, ἔθνος βάρβαρον σκυθικόν, οἰκοῦν τὰ ΝΑ καὶ ΝΔ τῆς Κασπίας θαλάσσης (τὸ νῦν Ἰράν). Ἦσαν οἱ διάδοχοι τῶν Περσῶν.

Pelusium, ii, οὐ. (103, 1). Πηλούσιον (νῦν Tineg, Τινέ), πόλις ὄχρωτάτη τῆς κάτω Αἰγύπτου, οὐχὶ μακρὰν τῆς Μεσογείου θαλάσσης, εἰς τὸ ΒΑ. ἄκρον τοῦ Δέλτα τοῦ Νείλου, πλησίον τοῦ σημερινοῦ Port Said. Ἐνεκα τῆς στρατηγικῆς θέσεως αὐτοῦ ἀπετέλει τὸ Πηλούσιον τὰς κλεῖδας τῆς Αἰγύπτου.

Phoenīces, um, Φοίνικες (101, 1), οἱ κάτοικοι τῆς Φοινίκης, χώρας τῆς Συρίας, ἐχούσης πρωτεύουσαν τὴν Τύρον.

Pompeianus, Πομπηϊανός. Pompeiana acies (94, 4). Pompeiani colles (94, 2). Pompeianus exercitus (99, 4). Οὐσ. Pompeiani, ōrum, οἱ Πομπηϊανοὶ (84, 4, 93, 1. 2. 8. 94, 2. 95, 1. 97, 2. 3. 4. 101, 7)

M(arcus) **Pomponius**, Μᾶρκος Πομπώνιος (101, 1). Διοικητὴς μοίρας τοῦ στόλου τοῦ Καίσαρος παρὰ τὴν Μεσσήνην, ἐξ οὗ Pomponiana classis (101, 2).

Pothīnus Ποθεινός (103, 2).

Ptolēmaeus XII. Auletes (103, 3. 5). Πτολεμαῖος (ἢ Πτολομαῖος), πατὴρ τῆς Κλεοπάτρας καὶ τοῦ Πτολεμαίου.

Ptolemaeus XIII. (103, 2). Υἱὸς Πτολεμαίου XII.

Rhodus, i, θ. Ῥόδος (102, 7). Αὕτη ἦτο σύμμαχος τῶν Ῥωμαίων. Τῷ 43 π. Χ. ἐγένετο ῥωμαϊκὴ κτῆσις.

Roma, ae, θ. Ῥώμη (83, 3).

Romāni cives (101, 2. 6).

Scipio, id. Q. Caecilius Metellus Pius Scipio (σελ. 70).

- L(ucīus) Scriboniūs **Libo** (90, 1. 100, 1). Λεύκιος Σκριβώνιος Λίβων, ὄπαδός καὶ συγγενὴς τοῦ Πομπηίου.
- L(ucīus) **Septimius** (104,2.3). Λεύκιος Σεπτίμιος. Οὗτος ἀφοῦ ἠκολούθησε τὸν Πομπήιον εἰς τὸν κατὰ τῶν πειρατῶν πόλεμον, κατελείφθη εἶτα ἐν Αἰγύπτῳ πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ Πτολεμαίου XII. τοῦ Αὐλητοῦ (ἰδ. καὶ A. Gabinius).
- Sicilia, ae, θ. (101, 1 καὶ ἐξ.). Σικελία μεγίστη καὶ εὐφορωτάτη νήσος. Ταύτην κατέκρινον κατ' ἀρχὰς οἱ Σικανοὶ ἢ Σικελοί, λαὸς Κελτικὸς, ἔπειτα οἱ Φοίνικες, μετὰ ταῦτα οἱ Ἕλληνες (Χαλκιδεῖς, Μεγαρεῖς καὶ Δωριεῖς), πρὸς οὓς ἤριζον περὶ τῆς κατοχῆς οἱ Καρχηδόνιοι. Ὑπήχθη ὑπὸ τοὺς Ῥωμαίους τὸ μὲν Δ. μέρος τῆς νήσου τῷ 241 π. X., τὸ δὲ Α. τῷ 212 - 210 π. X. Αἱ Συράκουσαι (Συρακοῦσαι) ἦσαν ἡ πρωτεύουσα τῆς Σικελίας.
- (Sicūlum) fretum, ἰδ. fretum
- Sulla, ἰδ. P. Cornelius Sulla.
- P(ublīus) **Sulpicius** Rufus (101, 1). Πόπλιος Σουλπίκιος (Σολπίκιος) Ῥοῦφος, ἀντιστράτηγος τοῦ Καίσαρος ἐν Γαλατία καὶ Ἰσπανία, εἶτα διοικητὴς τοῦ στόλου. Sulpiciāna classis (101, 4).
- Syri, ōrum, Σύροι, οἱ κάτοικοι τῆς Συρίας. Classis Syrōrum (101, 1).
- Syriā, ae, θ. Συρία (103, 1). Αὕτη περιελάμβανε τὴν πρὸς Ν. τῆς Καππαδοκίας καὶ Μεσοποταμίας καὶ πρὸς Β. τῆς Παλαιστίνης καὶ Ἀραβίας χώραν (ἰδ. καὶ Antiochia).
- Syriācae legiones (88, 3).
- Theodōtus Θεόδοτος (103, 2).
- Thessaliā, ae, θ. Θεσσαλία (82, 1. 100, 3. 101, 7).
- Thrāces, um, (ἐν. Thrax, eis), Θρᾶκες (95, 3), οἱ κάτοικοι τῆς Θράκης, χώρας κειμένης μεταξὺ τοῦ Δουνάβεως, τῆς Μαύρης Θαλάσσης, τῆς Προποντίδος, τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ τῆς Μακεδονίας.
- Transpadānae coloniae (87, 4), ἰδ. Gallia 1.
- C. (πρόφερε Gaius) **Triarius**, ἰδ. Valerius.
- C. (πρόφερε Gaius) Valerius **Triarius** (92, 2). Γάιος Οὐαλέριος Τριάριος, ἀνὴρ μεγάλης ἀξίας φίλος τοῦ Κικέρωνος. Διέφυγε τμημα τοῦ ἀσιατικοῦ στόλου τοῦ Πομπηίου. Πιστεύεται ὅτι ἐφρονεῖτο κατὰ τὴν παρὰ τὴν Φάρσαλον μάχην.

P(ublius) **Vatinius** (90. 1. 100, 2). Πόπλιος Ουατίνιος (Βατίνιος), ὀπαδὸς καὶ στρατηγὸς τοῦ Καίσαρος.
Vibo, ōnis, θ. (101, 1. 4.). Οὐιβῶν (πάλαι Hippo, Ἴππώνιον, νῦν Bivona). Πόλις κειμένη ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Βρεττίας (νῦν Calabria ulteriore), ἔπου νῦν ὁ κόλπος τῆς Ἀγ. Εὐφημίας, ἤδη ἀπὸ τοῦ 293 π. Χ. ῥωμαϊκὴ ἀποικία ὑπὸ τὸ ὄνομα Vibo Valentia. Ἐρείπια τῆς Vibo, ἀποικίας τῶν Ἐπιζεφυρίων Λοκρῶν, σφύζονται παρὰ τὴν πόλιν Monteleone.

4. ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ*

A

ā, ἤ āb, πρόθ. μετ' ἀφαιρ. ἀπό, παρά, ὑπό.

absens, ntis (μτχ. τοῦ absūm, affūi, abesse), ἀπόν·ιδ. καὶ habeo.

abūti, ἀπαρέμφ. τοῦ abutor.

abū-tor, 3. ἀποθ. (καταχρῶμαι). sanguine militum ἀνωφελῶς καταναλίσκω (κατασπαταλῶ, χύνω) τὸ αἷμα τῶν στρατιωτῶν. ac, ιδ. atque.

ac-cēdo, 3. (προσέρχομαι, πλησιάζω). acceditur πρόσδοδος (πλησιασμός) γίνεται, πλησιάζουσι. acceptus, ιδ. accipio.

ac-cīdo (ad-cādo), īdi,—,3. (συμβαίνω), accidit συμβαίνει. ac-cipīo (ad-cāpio), cēpi, ceptum, 3. ἀκούω καὶ κατανοῶ, ἀκούων κατανοῶ, μανθάνω 86,2. rationem consilii mei accipite τὸν λόγον τοῦ (πολεμικοῦ) σχεδίου μου ἀκούσατε.

acīes,ēi (τάξις μάχης), παράταξις μέρους τοῦ ὅλου στρατοῦ 88,3. 89,2.3.4. 93,5. 94,1.3.2) ὀλόκληρος ὁ στρατὸς 84,2. 85,1.3. 86,1.3. 88,1.4. 89,2. 92,1.2. 93,3. 94,4. 97,3. 3) μάχη 93,8. 94,5. 95, 4.

acrius, ἐπίρρ. συγρ. (θετ. acriter, ὑπερθ. acerrime) σφοδρότερον. (Τὸ ἐπίθετον θετικοῦ βαθμοῦ εἶναι acer, acris, acre).

actuarius (ἐκ τοῦ actus ἔλασις [ὁ ἐκ τοῦ ago] ὄθεν: εὐάγγελτος, ταχύς, ἀκτῶάριος). actuaria navis ταχυναυτοῦσα, ἰστιόκωπος, ἐπακτρὶς, ταχεῖα ναῦς.

ad πρόθ. μετ' αἰτιατ. πρὸς, παρὰ +αἰτιατ. 94, 6. μέχρι 94,2. 95,2. 95,5. πλησίον, πρὸς τὰ μέρη τινός 100,1. ἐναντίον 101,4. Πρὸς δῆλωσιν σκοποῦ (=πρὸς) 101,2. Ἄντὶ τῆς in 101,4.

additus, ιδ. addo.

* Τὰ οὐσιαστικά, ὧν δὲν σημειοῦται τὸ γένος, εἶναι θηλυκά. Τῶν εἰς -us-a-um ἐπιθέτων ἐσημειώθη μόνον ὁ τύπος τοῦ ἀρσενικοῦ. Οἱ ἀναγραφόμενοι μεθ' ἑκάστου ῥήμα ἀριθμοὶ δηλοῦσι τὰς συζυγίας. Οἱ ἀρχικοὶ χρόνοι πολλῶν συνθέτων ῥημάτων ἐσημειώθησαν ἐν τοῖς ἀπλοῖς. Τῶν ῥημάτων τῆς 1ης συζυγίας ἐσημειώθη μόνον ὁ ἐνεστώς. Ἐκάστης λέξεως ἡ πρώτη σημασία ἐτέθη ἐντὸς παρενθέσεως, ἐκτὸς ἂν ἡ λέξις ἀπαντᾷ ἐν τῷ κειμένῳ μετὰ τῆς σημασίας ταύτης. Τὰ μακρὰ καὶ βραχέα φωνήεντα δὲν ἐσημειώθησαν πανταχοῦ, ἀλλὰ μόνον ἐνθα ἐθεωρήθη ἀναγκαῖον χάριν τοῦ ὀρθοῦ τονισμοῦ.

ad-do, dīdi (ἀντί addēdi), dītum (ἀντί addātum), dere, 3. (προσ-τίθημι), προσθέτω, προσλαμβάνω, συμπαραλαμβάνω 102, 5.

ad-dūco, 3. ἄγω, παρακινῶ.

adductus, ἰδ. adduco.

1. ad-ēo, adīi, adītum, adīre. lo-cos μεταβαίνω εἰς τόπους.

2. adēo, ἐπίρρ. τόσον, τοσοῦτον.

adessem, πρτ. ὑποτ. τοῦ adsum.

adeundus, ἰδ. ῥ. ad-eo.

ad-hībēo (ad-hābeo), būi, bī-tum, 2. λαμβάνω 98, 3.

adhibītus, ἰδ. adhibeo.

adiungo, nxi, nctum, 3. συνενῶ.

adiunxi, ἰδ. adiungo.

ad-mīror, 1. ἀποθ. aliquid, εὐ-ρίσκω τι παράδοξον (παραξε-νεύομαι διά τι, φαίνεται μοί τι παράδοξον).

(admonītus, ūs), ἄ. Μόνον κατ' ἄφαιρ. admonītū (μετὰ γενι-κῆς) τῇ παραινέσει (παρορμή-σει, προτροπῇ) τινος.

ad-orīor adortus sum, adorīri, 4. ἀποθ. προσβάλλω (β' ἐν. ado-rīris).

ad-sum, affūi (καὶ adfūi), ades-se, εἶμαι παρών, παρίσταμαι.

adulescens, ntis (καὶ adolescens), ἄ. ὁ νέος ἀνὴρ (ἀπὸ 17 - 30 ἐτῶν καὶ ἐνίοτε μέχρι 42).

adventus, ūs, ἄ. προσέγγισις, ἄφιξις.

adversus, (μτχ. τοῦ adverto), ἐ-στραμμένος· ἰδ. conicio.

ad-vōlo, 1. σπεύδω (διὰ ξηρᾶς ἧ

θαλάσσης) ἀναφαίνομαι, προσέρ-χομαι (πλέω) ἐν τάχει.

aeger, aegra, aegrum, ἀσθενής· οὐσ. aeger, gri, ὁ ἀσθενής, ὁ ἄρρωστος.

aes, aeris, οὐ. ὁ χαλκός, (ἀφαιρ. aere) 103, 1.

aestus, ūs, ἄ. καύσων· magnus aestus (ἐνν. solis), ὁ πνιγηρὸς καύσων (τοῦ ἡλίου), ἡ μεγάλη ζέστη.

aetas, ātis, (χρόνος βίου). honor aetatis ἡ ἐκ τῆς ἡλικίας τιμή, ἡ ὀφειλομένη τῇ ἡλικίᾳ τιμή. puer aetate παῖς τὴν ἡλικίαν. prop-ter aetatem διὰ τὴν (παιδικὴν) ἡλικίαν.

af-fēro (ad-fēro), attūli, allā-tum, afferre, (προσφέρω) δια-βιβάζω. nuntius affertur ἀγγε-λία (εἰδησις) διαβιβάζεται.

affinītas, ātis, ἀγγιστεία, συγγένεια.

ag-grēdiōr, aggressus sum, ag-grēdi, 3. ἀποθ. προσβάλλω.

agmen, īnis, οὐ. πορεία στρατοῦ, στρατός.

āgo, ēgi, actum, 3. ἄγω. ago gra-tias χάριτας ὁμολογῶ, εὐχαρι-στῶ. — συζητῶ, διαπραγματεύο-μαι 83, 5. 90, 1. 97, 5.

alacritas, ātis, προθυμία, ζῆλος. pugnandi τὸ φιλοπόλεμον.

alīquis, alīqua, alīquod, τίς, τί.

alius, ἄλλος (γεν. alterīus, δοτ.

allātus, ἰδ. affero [alīi].

alter, altēra, altērum, (ἕτερος, ὁ

- ἕτερος), δεύτερος.
 alterūter, ūtra, ūtrum (γεν. alte-
 rīus utrīus, δοτ. alterūtri), ὁ
 εἷς ἐκ τῶν δύο, ὁ ἕτερος.
 altus, ὑψηλός.
 amicitīa, ae, φιλία.
 amissus, ιδ. amitto.
 a-mitto, 3. (ἀποπέμπω). 2) ἀπο-
 βάλλω (χάνω).
 ampliūs, συγκρ. ἐπίρρ. πλέον.
 ān, μόρ. ἔρωτ., ἥ (εἰσάγει τὸ β' μέ-
 λος πλαγίως ἔρωτήσεως), utrum
 an πότερον... ἥ. 2) an non (=
 nonne) ἥ (μὴ πως) δὲν 87,4
 (ἡ ἀπάντησις εἶναι καταφατική).
 ancōra, ae, ἄγκυρα, ιδ. consisto.
 angustīae, ārum, πληθ. τὰ στενά,
 στόμιον (λιμένος) 100, 2.
 animadversus, ιδ. animadverto.
 animadverto (ἡ animus adver-
 to), rti, rsum, 3. παρατηρῶ.
 animus, i, ἀ. (ψυχὴ), 2) πνεῦμα,
 θάρρος, φρόνημα animus (ἡ
 animi [πληθ.]) militum τὸ
 πνεῦμα ἢ τὰ πνεύματα τῶν στρα-
 τιωτῶν, οἱ στρατιῶται.
 annus, i, ἀ. ἔτος.
 ante, ἐπίρρ. (πρόσθεν). paucis
 ante mensibus (ἀφαίρ.) ὀλίγους
 μῆνας πρότερον, πρὸ ὀλίγων μη-
 νῶν. paulo (ἀφαίρ.) ante ὀλίγον
 πρότερον, πρὸ μικροῦ. 2) πρῶθ.
 μετ' αἰτίατ. ante proelium cog-
 nitum πρὸ τῆς εἰδήσεως (ἀγγε-
 λίας) τῆς μάχης 100, 4. 101, 7.
 antēā, ἐπίρρ. (ante + ἀφαίρ. eā),
 πρόσθεν, προηγουμένως.
 ante-cēdo, 3. (προβαίνω). 2) προ-
 πορεύομαι, προτιμῶμαι, ὑπερτε-
 ρῶ.
 antesignāni, ōrum, ἀ. οἱ πρόμα-
 χοι.
 antiquūtus, ἐπίρρ. ἀρχαιόθεν, πα-
 λαιόθεν.
 ap-pello, 1. καλῶ 88 1. προσαγο-
 ρεῖω 104, 3.
 apertus, ἀναπεπταμένος. locus a-
 pertior τόπος (μᾶλλον) ἀνοι-
 κτός, τόπος πεδινός.
 applicātus, ιδ. applico.
 ap-plīco, 1. naves ad terram ἔλκω
 τὰς ναῦς εἰς τὴν ξηράν, νεωλκῶ.
 ap-propinquo, 1. (μετὰ δοτ.)
 πλησιάζω, προσπελάζω.
 apud, πρῶθ. αἰτ. = παρά τι, ἐνώπιον.
 aqua, ae, ὕδωρ. sine aqua ἄνευ
 ὕδατος, ἄνυδρος.
 aquīla, ae, (ἀετός), σημαία τῆς
 λεγεῶνος.
 aquor, 1. ἀποθ. ὑδρεύομαι.
 arbitror, 1. ἀποθ. νομίζω.
 ardeo, arsi, arsum, 2. φλέγομαι,
 ἐκκαίομαι.
 argentum, i, οὐ. (ἄργυρος). 2) ἀρ-
 γυρᾶ (κυρίως ἐπιτραπέζια) σκεύη.
 arma, ōrum, οὐ. πληθ. ὅπλα.
 armātus (μετχ. τοῦ armo) ἔνοπλος.
 arx, arcis, ἀκρόπολις.
 at, σύνδ. ἀλλά, καὶ ὁμως.
 atque ἢ ac, καί, καί (ἐπίσης) καί
 (ἐπιόμενος). Μετὰ ἀρνητικὴν
 ὁμως πρότασιν τὸ ac ἔχει σχεδὸν

τὴν σημασίαν τοῦ ἀλλὰ 94,2.
at-tenūo, 1. ἐλαττωῶ (κατ' ἀριθ-
μόν), ἐξασθενῶ (-όω).

auctoritas, ātis, αὐθεντία, λόγος,
περιωπή, ἀξία, ἐπιρροή.

auctus, id. augeo

audacia, ae, θρασύτης, αὐθάδεια.

audēo, ausus sum, 2. (ἡμιαποθε-
τικὸν ῥῆμα), τολμῶ.

audīo, īvi, ītum, 4 ἀκούω.

audistis = audivistis: id. audio.

augēo, āuxi, āuctum, 2. αὐξάνω.

ausus, id. audeo.

aut, σύνδ. ἤ.

autem, σύνδ. δέ.

autumnus, i, ἀ. φθινόπωρον.

auxilia, ōrum, οὐ. πληθ. στρατὸς
ἐπικουρικός, βοήθεια.

ā-vertō, 3. ἀποτρέπω, ἀποδιώκω,
ἀπομακρύνω.

B

barbārus (βάρβαρος). 2) ἐξωτε-
ρικός, ξενικός, ξένος.

bellum, i, οὐ. (ἐκ τοῦ duellum,
dvellum, κυρ. μονομαχία), πόλε-
μος.

bene, ἐπίρρ. εὖ, καλῶς: συγκρ.
melius ἄμεινον: ὑπερθ. optime
ἄριστα: id. mereor.

beneficiarius, ii, ἀ. (εὐργετού-
μενος), ὁ εὐργετούμενος (**βενε-
φικιάλιος, βενεφικιαῖρος**).

beneficium, ii, οὐ. (εὐργεσία).
2) εὐνοία. fortunae εὐνοία τῆς
τύχης 95,1.

bidūum, i, οὐ. (bis καὶ dies) χρο-

νικὸν διάστημα δύο ἡμερῶν, διή-
μερον. bidūum (αἰτ.) ἐπὶ δύο
ἡμέρας.

bonus (ἀγαθός). Οὐσιαστ. bona,
ōrum, οὐ. πληθ. τὰ ἀγαθὰ.

(Συγκρ. ἐπιθ. εἶναι melior, me-
lius, γεν. iōris, ἀμείνων, βελτίων.
Ὑπερθ. optimus ἄριστος).

C

cado, cecidi, cāsum, 3. πίπτω
(ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης), φο-
νεύομαι 99,4. ἐπιπίπτω 92,3.

caedes, is, σφαγή, φόνος.

caespes, itis, ἀ. (ἐκ τοῦ caedo),
χορτόπλινθος [πάντοτε ἐν χρήσει
κατὰ πληθ. ἀριθμόν]. recentes
caespites νεόδρεπτος (νεωστὶ κο-
πεῖσα) χλόη (πρασινάδα).

calamitas, ātis, συμφορά, ἀτύχημα.
cani, ἀπρμφ. παθ. τοῦ cano.

cano (πρβλ. κ α ν-άζω = ἡχῶ, καν-
αχή), cecini, [cantum καὶ] can-
tatum, 3. (ἄδω). classicum can-
ni (παθ. ἀπρμφ.) iubet διατάσσει
νὰ σαλπισθῆ (νὰ δοθῆ διὰ σάλπιγγος)
διαταγή, νὰ ἠχήσῃ ἡ σάλπιγγις.

cāpio, cēpi, captum, capere. 3.
(λαμβάνω), συλλαμβάνω, αἰχ-
μαλωτίζω 100,2. 101,6. κατα-
λαμβάνω 102,6.

capitis γενικ. τοῦ caput.

caput, capitis, οὐ κεφαλή: id.
damno καὶ sum.

castellum, i, οὐ. φρούριον (κ α -
σ τ ε λ λ ο).

castra, ōrum, οὐ πληθ. στρατόπεδον. una castra ἓν στρατόπεδον.
 casū, ἐπίρρ. (κυρίως ἀφαιρ. τοῦ casus, ūs, ἀ.) κατὰ τύχην.
 causa, ae, αἰτία. per causam [= simulationem] valetudinis ὑπὸ τὴν πρόφασιν (ὑπὸ τὸ πρόσχημα) ἀσθενείας.
 cecidisse, ἰδ. cado.
 cēdo, cessi, cessum, 3. ὑποχωρῶ, ἀπολείπω τὴν τάξιν, « ἔξαναχωρῶ » 93,4.
 celeritas, ātis, ταχύτης.
 celeriter, ἐπίρρ. ταχέως.
 censeo, censūi, censum, 2 « δοκεῖ μοι », κρίνω, ἔχω τὴν γνώμην.
 centum, ἀριθμ. ἑκατόν.
 centuria, ae, λόχος (= ordo).
 centurio, ōnis, ἀ. ἑκατόνταρχος, ἑκατοντάρχης.
 certus, (βέβαιος) ὠρισμένος.
 cessi, ἰδ. cedo.
 circiter, ἐπίρρ. περί + αἰτ., περίπου.
 circum-ēo, ii, itum, ire, (περιέρχομαι) περικυκλῶ 93, 4. 8. 94,4. περιεῖμι, ἐπιθεωρῶ, 94.5.
 circumitū, ἰδ. circumeo.
 circum-munio, 4. ὀχυρῶ πέριξ, περιουρῶ.
 circum-vēnio, 4. (ἔρχομαι ἐχθρικῶς πέριξ). aciem κυκλῶ τὸν στρατόν.
 citātus (μτχ. τοῦ cito) ταχύς. equo citato ἵππῳ ταχεῖ=ἐν καλπασμφ.
 citerior, ἀ. καὶ θ.,—ius, οὐδ. (γεν. citerioris), ὁ ἐντεῦθεν, ὁ ἐπὶ

τάδε.
 civitas, ātis, πολιτεία.
 clam, ἐπίρρ. κρύφα, κρυφίως.
 clamor, ōris, ἀ. βοή, ἀλαλαγμός.
 clarē, ἐπίρρ. (λαμπρῶς), εὐκρινῶς, μεγαλοφώνως, γεγωνυῖα τῆ φωνῆ.
 classarius, (ἀνήκων τῷ στόλῳ). οὐσ. classarii, ōrum, ἀ. (κατὰ παράλειψιν τῆς λέξ. milites), οἱ ναυτικοὶ στρατιῶται, οἱ « ἐπιβάται ».
 classicum, i, οὐ. (κατὰ παράλειψιν τοῦ signum), τὸ δια (μουσικῶν) ὄργάνων (κέρατος, βυκάνης καὶ ἰδία τῆς σάλπιγγος) διδόμενον σημεῖον (παράγγελμα).
 classis, is, στόλος.
 coepi (πρkm.), coepisse (ῥ. ἐλλειπτικόν), ἠρξάμην. (Ὡς ἐνεστὼς χρησιμεύει τὸ incipio=ἄρχομαι).
 cogito, 1. (co- = cum καὶ agito ἐν τῷ νῶ κινῶ) διανοοῦμαι, σκέπτομαι (περί τινος) 83,5. 86,5. ἔχω ἐν νῶ (ἔχω τὴν πρόθεσιν) 85,4. 95.3.
 cognitus, ἰδ. cognosco.
 co-gnosco, nōvi, nītum, 3. γινώσκω, μαθάνω, πληροφοροῦμαι.
 cōgo, (co-ἐν συνθέσει=cum+ago), coēgi, coactum, 3. συνά-γω, συναθροίζω (μαζεύω ζητηῶν).
 cohors, rtis, κοόρτις, τάγμα. Αἰτιατ. πληθ. cohortes καὶ cohortis.
 cohortandus, ἰδ. cohortor.
 co-hortor, 1. ἀποθ. παραινῶ, πα-

ροτρύνω, παρακλεύομαι.
 collis, is, ἄ. λόφος.
 col - lōco (con - ἀντι com- [= cum]καὶ loco), τάσσω, τοποθετῶ.
 collōqui, ἀπρφ. τοῦ colloquor.
 colloquium, ii, οὐ. συνδιάλεξις.
 col-lōquor, 3. ἀποθ. συνδιαλέγομαι.
 colonia, ae, ἀποικία.
 combūro (ἐκ τοῦ co-amb-ūro),
 bussi, bustum, 3. ἐμπύμπρημι,
 πυρπολῶ, κατακαίω.
 combustus, ἰδ. combūro.
 comitātus, ūs, ἄ. συνοδεία, ἀκο-
 λουθία, προπομπή.
 comitium, ii, οὐ. (πλατεῖα τῆς ἀ-
 ἀγορᾶς). Πληθ. comitia, ōrum,
 οὐ. (συναθροίσεις τοῦ δήμου),
 συνάθροισις πρὸς ἐκλογάς, ἐκ-
 λογαί.
 com - mēmōro, 1. ἀναμνησκω.
 com - mendo (cum καὶ mando), 1.
 συνιστῶ.
 commodissimus, ὑπερθ. τοῦ com-
 modus.
 commōdus κατάλληλος, 85 3. εὐβα-
 τος, ἄνευ ἐμποδίων, « εὐμαρῆς »
 97,3. ὠφέλιμος 86,2. εὐνοϊκός
 100,3.
 com - pāro, 1. συλλέγω, συνάγω.
 com - pello, compūli, compul-
 sum, 3. συνωθῶ, διώκω.
 complētus (μτχ. τοῦ compleo),
 πεπληρωμένος, πλήρης.
 complūres, ἄ. καὶ θ., complūra, οὐ.
 ([σπαν.-ria [γεν. πληθ.-ium),
 ὄχι ὀλίγοι, ἀρκετοὶ (κάμπουσι).

com-prehendo (καὶ comprehendo),
 ndi, nsum, 3. (ἐπιλαμβάνω).
 flamma comprehenditur ab
 utroque cornu ἢ φλόξ (τὸ πῦρ)
 μεταδίδεται ἐξ ἀμφοτέρων τῶν
 κεράτων 104,3.
 comprehensus, ἰδ. comprehendo.
 compulsus, ἰδ. compello.
 con-cīno (cum-cāno), cinūi,—,
 3. ἀμτβ. συμφωνῶ, (φωνάζω, ἡ-
 χῶ ὁμοῦ). signa concīnunt τὰ
 (μουσικὰ) ὄργανα συμφω-
 νοῦσι, ταυτοχρόνως ἡχοῦσι, συ-
 νηχοῦσι.
 con - curro, curri, cursum, 3.
 (συνθέω). 2. ταχέως φέρομαι,
 δρομαίως σπεύδω, προσβάλλω,
 συμπλέκομαι. concurritur προσ-
 βολὴ γίνεται ὑπὸ τινος, ἐπιπί-
 πτει (ἐφορμᾶ) τις.
 concursus, ūs, ἄ. (φορὰ τῶν στρα-
 τιωτῶν πρὸς τὰ ἐμπρός), ἐφόρ-
 μησις, σύγκρουσις.
 confectus, ἰδ. conficio.
 con - fēro, contūli, collātum, con-
 ferre, (συμφέρω)· me in (μετ'
 αἰτ.) κατευθύνομαι, μεταβαίνω εἰς.
 confestim, ἐπίρ. εὐθύς, παραχρῆμα.
 con - ficio (con καὶ fācio), fēcī,
 fectum, 3. τελῶ, τελειώνω τι.
 proelium, bellum περατῶ, εἰς
 πέρας ἄγω τὴν μάχην, τὸν πόλε-
 μον. officium ἐκτελῶ τὸ καθῆ-
 κον (τὴν ἀνατεθεισάν μοι ἐντο-
 λήν). conficior καταβάλλομαι,
 ἐξαντλοῦμαι 92,3. 95,4.5. 97,4.

- con - fido, confisus sum, 3. ἡμι-
ποθ. πέποιθα. affinitate ἔχω
(μεγάλην) πεποιθήσιν εἰς τὴν ἀγ-
χιστεῖαν (συγγένειαν). ἔχω ἐμ-
πιστοσύνην, πιστεύω τινὶ 94,5.
- confirmātus (μτχ. τοῦ confirmo)
θαρραλέος, εὐτολμος. efficio e-
xercitum confirmatiorem καθι-
στῶ τὸν στρατὸν μᾶλλον εὐτολμον,
αὐξάνω τὸ θάρρος τοῦ στρατοῦ.
- con-firmo, 1. ἐνισχύω 82,2. mili-
tes (κυρίως animum ἢ amimos
militum) ἐνισχύω τὸ φρόνημα,
τὸ θάρρος τῶν στρατιωτῶν, ἐν-
θαρρῶν τὸν στρατόν. ὑπισχυοῦ-
μαι, διαβεβαιῶ, (= polliceor)
86,3. 87,7. στερεώνω τὸ θάρρος
καὶ τὴν πίστιν (ἐ μ ψ υ χ ῶ ν ω)
94,5.
- confūgiō, fūgi,—,3. (κατα) φεύγω.
- con - iicio (πρόφερε con - jicio,
con = cum καὶ iācio), iēci,
iectum, 3. (ρίπτω). gladium in
os adversum ἐμπηγύω (βυθί-
ζω) τὸ ξίφος εἰς τὸν πρόσωπον,
διαπερῶ διὰ τοῦ ξίφους τὸ πρό-
σωπον.
- coniectus, ἰδ. conicio.
- coniunctus, ἰδ. coniungo.
- con - iungo (πρόφερε conjungo),
nxi, nctum, 3. συνενῶ. me
συνενῶ ἑμαυτόν, συνενοῦμαι.
- coniunxēram, ἰδ. coniungo.
- conor, 1. ἀποθ. ἐπιχειρῶ, πειρῶμαι.
- con - quīro (cum καὶ quaero), qui-
sivi, quisitum, 3. ἐπιδιώκω.
- con - scendo (cum καὶ scando),
ndi, nsum, 3. navem ἐπιβιβάζ-
ομαι (ἐπιβαίνω) νεώς.
- consedēram, ἰδ. consido.
- consensus, ūs ἄ. συγκατάθεσις.
- con - servo, 1. διατηρῶ, κρατῶ
93,2. διασφάζω, φείδομαι 98,2.
- consideratīus, ἐπίρρ. συγκρ., μετὰ
μείζονος περισκέψεως (μὲν κάποιον
περίσκεψιν).
- consido, sēdi, sessum, 3. ἐγκαθί-
σταμαι, στρατοπεδεύω, καταλαμ-
βάνω θέσιν (ὀχυροῦμαι).
- consilium, īi, οὐ. (τὸ ἐν τῷ στρα-
τοπέδῳ συγκροτούμενον πολεμι-
κὸν) συμβούλιον, « συνέδριον » (=
consultatio, deliberatio) 82,5.
83,3. 86,1. 87,7.—τὸ πολεμικὸν
σχέδιον 86,2. 87,1. — ἀπόφασις
102,3. 103,1. 104,2.
- con - sisto, stīti, — , 3. ἀντιπαρα-
τάσσομαι 89,3. 95,4. μένω, δὲν
προχωρῶ μακρότερον 93,1. 97,4
(παρα) μένω, ἀνθίσταμαι 93,5.
ad ancoram consistere « ἐπ’
ἀγκύρας ἀποσαλεύω », « ἐπ’ ἀγκύ-
ρας σαλεύω » (εἶ μ α ι χ ω ρ ῖ σ
ν ἄ ἔ χ ω π ο ν τ ι σ μ ἔ ν η ν
τ ῆ ν ἄ γ κ υ ρ α ν εἰ σ τ ἄ
ἀ ν ο ι κ τ ἄ , εἶ μ α ι σ τ ἄ π α
ν ι ἄ π ρ ὸ ς τ α χ ῦ ν ἀ π ὄ π λ ο υ ν).
- con - solor, 1. ἀποθ. παρηγορῶ,
παραμυθῶ, καθησυχάζω.
- con - sterno, strāvi, strātum, 3.
ἐπιστρώνω, ἐπικαλύπτω.
- constitēram, ἰδ. consisto.

constīti, ἰδ. consisto.

con - stitūo (con καὶ stātūo), tūi, tūtum, 3. ἀποφασίζω 85,4. παρατάσσω 89,2. ἀποφασίζω, ὑπισχυοῦμαι 91,2.

con - sto, stīti, —, 1. (συνέστηκα), constat in virtute ἐναπόκειται ἐν τῇ ἀνδρείᾳ, ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀνδρείας.

constrātus (μτχ. τοῦ consterno). tabernacula constrata σκηναὶ ἐπεστρωμένα. naves constratae νῆες « ἔχουσαι καταστρώματα », « κατάφρακτοι » 101,2.

consuetūdo, dīnis, συνήθεια, ἔθος.

consul, ūlis, ἀ. ὁ ὑπατος.

consulāris, e, (ὑπατικός). Οὐσ. consularis, is, ἀ. (κατὰ παράλειψιν τοῦ vir) ὁ διατελέσας (ὁ χρηματίσας, ὁ πρόην) ὑπατος.

consulātus, ūs, ἀ. ὑπατεία.

con - sūmo, 3. (ἀναλίσκω), θανατῶ, ἀφανίζω 87,3. vires ἐξαντλῶ τὰς δυνάμεις 93, 1.

consumpsi, ἰδ. consumo.

consumptus, ἰδ. consumo.

con - surgo, surrexi, surrectum, 3. ἐγείρομαι.

con - tendo, tendi, (tentum), 3. ἐρίζω, 82,4. ἀγωνίζομαι διὰ λόγων, προσπαθῶ νά... 90,1. ab aliquo ne... ἀπαιτῶ ἐπιμόνωσ, ἀξιῶ παρά τινος νά μή... 97,1. σπεύδω 96,3.

contentiō, onis, φιλονικία, ἔρις.

contīnens (συνέχων μτχ. τοῦ con-

tīneo, tinūi, tentum, 2). 2) ἀμέσως ἐπόμενος 84,2. συνεχῆς, ἀδιάλειπτος, ἀκατάπαυστος (= continūus) 97,4. Οὐσ. (κατὰ παράλειψιν τῆς λέξ. terra) ἡ ἤπειρος (Ἰταλία) 87,3.

contionātus, ἰδ. contionor.

contīōnor, 1. ἀποθ. apud exercitum (ἀπὸ τοῦ βήματος) ὀμιλῶ, δημηγορῶ ἐνώπιον τοῦ στρατοῦ. contra πρόθ. (μετ' αἰτ.) ἐναντίον, ἀπέναντι 89,4 παρὰ + αἰτ. 102,7.

controversiā, ae, φιλονικία, ἀμφισβήτησις.

contūli, ἰδ. confero.

contumeliā, ae (λοιδόρησις, ὀνειδισμός). contumeliae verborum ἀπρέπειαι λόγων, ὑβριστικοὶ (χλευαστικοί, σκωπτικοί) λόγοι (φράσεις), δηκτικαὶ (πικραὶ) λέξεις, προσφορικαὶ ὕβρεις, ἀντεγκλήσεις.

con - vēniō, 4. (συνέρχομαι) προστρέχω 88,5. ὁμοῦ προσέρχομαι 102, 2.

con - verto, 3. στρέφω. convertor στρέφομαι (πρὸς ἄλλην κατεύθυνσιν).

copiā, ae, (ἀφθονία ἐκ τοῦ cōpis, ἀφθονος ἐκ τοῦ co + opis). Πληθυντ. copiae, ārum, στρατός, (στρατιωτικῆ) δύναμις.

cornu, ūs, οὐ. κέρας, πτέρυξ (στρατιωτικῆ ἢ ναυτικῆ).

cor - rōgo, 1. συνάγω, συναθροίζω, συλλέγω (ἐξ ἐράνων).

cotidiānus, καθημερινός.
 cotidiē, ἐπίρρ. καθημερινῶς.
 cui, δοτ. τῆς ἀντ. qui.
 cuius, γεν. τῆς ἀντ. qui.
 cum πρόθ. μετ' ἀφαιρ. (ἐν συν-
 θέσει com-, con-, co) μετὰ +
 γεν., σύν. cum (ἐγκλιτικῶς)
 ἰδ. secum.
 cum, σύνδ. μεθ' ὀριστ. καὶ ὑπο-
 τακτικῆς 1) καθαρῶς χρονικός :
 ὄταν, τὴν στιγμήν καθ' ἣν 86,3
 89,5. ὁσάκις (ἐάν) 84,4. ἀφοῦ
 (μεθ' ὀριστ.) 87,7. Ἐν διηγῆ-
 σει : ὅτε, ἐνῶ 85,5. 90,1. 96,3.
 101,5. 102,7. ἀφοῦ (μεθ' ὑποτ.)
 87,5. 88,1. 91,3. 94,2. — 2) αἰ-
 τιολογικός : ἐπειδὴ 86,4. 101,1.
 — 3) αἰτιολογικός ἄμα καὶ χρο-
 νικός : ἐπειδὴ, (ἀφοῦ) 86,2.
 93,1. 94,2. 99,5. — 4) ἐπεξήγη-
 τικὸν (μεταφράζεται ἢ φράσις
 καὶ διὰ μετοχῆς) : 82,5. 83,1.
 87,4. — 5) ἐνδοτικός : εἰ καί,
 καίτοι, καίπερ 101,3.
 cumque (cum καὶ que) = et cum.
 cunctus (ἐκ τοῦ ἀρχαιοτ. conctos,
 ὅπερ πάλιν ἐκ τοῦ con-citus τοῦ
 ρ. con - cieo = συναθροίζω) συ-
 νηρωμένος ὅλος (μαζί).
 curatio, ōnis, (φροντίς), ἐπιτρό-
 πευσις· ἰδ. sum ἐν τέλει.
 cursus, ūs, ἄ. δρόμος, πορεία.
 custōdia, ae (κ ο υ σ τ ω δία,
 στρατιωτικὴ φρουρά). Πληθ. φύ-
 λακες, φρουρά 101,2. εἰρκτῆ
 (= carcer) 104,3.

D

dammo, 1. aliquem capitis κατα-
 δικάζω τινὰ εἰς κεφαλικὴν ποι-
 νὴν (εἰς θάνατον).
 datūrus, ἰδ. do.
 dē, πρόθ. μετ' ἀφαιρ. ἐκ, ἀπό,
 ἔνεκα.
 debēo (ἐκ τοῦ de καὶ habeo), būi,
 hītum, 2. ὀφείλω.
 decem, δέκα.
 deceptus, ἰδ. decipio.
 de - certo, 1. proelio (ἀφαιρ.)
 διαγωνίζομαι ἐν μάχῃ, συμπλέκο-
 μαι, συνάπτω (πρὸς τὸν ἐχθρὸν)
 μάχην.
 decīmus, δέκατος (= X.) 89,1.
 91,1. ἰδ. decumanus.
 de - cīpio (de καὶ cāpio), cēpi,
 ceptum, 3. ἀπατῶ, ἐξαπατῶ· ἰδ.
 fallo ἐν τέλει.
 decumānus (ἀντὶ decīmānus ἀ-
 νήκων τῇ δεκάτῃ κοόρτει). porta
 decumana ἢ (ἐκ παραλλήλου ἀ-
 πέναντι τῆς porta praetoria) ὀ-
 πισθία πύλη τοῦ στρατοπέδου
 (παρὰ τὴν ὁποῖαν ἐστρατοπέ-
 δευον αἱ δέκαται κοόρτεις).
 dedi, ἰδ. do.
 dedīdi, ἰδ. dedo.
 deditio, ōnis, παράδοσις.
 de-do, dedīdi, deditum, 3. (ἐκ-
 δίδω, παραδίδω). me dedo πα-
 ραδίδω ἑμαυτόν, παραδίδομαι.
 de-fatīgo, 1. καταπονῶ, κατα-
 τρύχω.
 defecissem, ἰδ. deficio.

de - fendo, ndi, nsum, 3. ὑπερασπί-
ζω. defendi (παθ. ἀπρμφ.) ὑπε-
ράσπισις γίνεται 101,3. oppidum
est defensum = oppidum est
prospere defensum τῆς πόλεως
ἐπιτυχῶς ἐγένετο ὑπερά-
σπισις (ἄμυνα) 101,4.

defensio, ōnis, ἄμυνα, ὑπεράσπισις.
defessus (μτχ. τοῦ ῥ. defetiscor,
ἀποθ. 3.) 2) οὐσ. ὁ κεκμηγῶς,
ὁ ἐξησθενημένος, ὁ ἐξηντλημένος,
(κουρασμένος).

deficiō (de καὶ fācio), fēci, fec-
tum, 3. ἀπολείπω.

de - finio, iui, itum, 4. προσδιο-
ρίζω.

defūi, id. desum.

delecto, 1. (ἐφελκῶ), 2) εὐ-
φραίνω.

delectus, ūs, ἀ. = dilectus, ὁ ἰδέ.

deligo (de - lēgo), lēgi, lectum, 3.
(λαμβάνω κατ'ἐκλογήν, ἐκλέγω)
2) καταλέγω, καταγράφω, στρα-
τολογῶ.

de - monstro, 1. δηλῶ, παρατηρῶ.

de - nuntio, 1. denuntio ut...
παραγγέλλω, δίδω τὸ παράγγελ-
μα νά...

de - p̄r̄eō, iī, —, (μτχ. μ. deperi-
tūrus), ire (ἐντονώτερον τοῦ
pereo), ἐντελῶς ἀπόλλυμαι (ὀ-
λοσχερῶς χάνομαι).

de - p̄no, 3. (καταθέτω). 2) ἀπο-
βάλλω, ἐγκαταλείπω (=omit-
to) 103,1.

deposci, id. depono.

de - posco, poposci, —, 3. (ἐπι-
μόνως) ζητῶ.

depositus, id. depono.

depressus, id. deprimō.

de - primo (de καὶ p̄mo), pres-
si, pressum, 3. (καταπιέζω).
2) βυθίζω.

de - scendo (de - scando), ndi,
nsum, 3. κατέρχομαι (ταπεινώ-
νομαι καὶ φθάνω εἰς...) 83,1.
καταβαίνω, κατέρχομαι 98,1.

desid̄ero, 1. ποθῶ (τι ἐλλεῖψαν ἢ
ἀφαιρεθῆν) 98,2. ποθῶ (τὸν θά-
νοντα ἐν τῇ μάχῃ), ἀπόλλυμι
(χάνω), 99,1.

de - signo, 1. ἐκδηλῶ, καταδεικνύω.

despectus, id. despicio.

de - sp̄icio (de καὶ τὸ ἄχρηστον
sp̄icio βλέπω), sp̄exi, sp̄ectum,
3. (κυρίως : ἐκ τῶν ἄνω βλέπω
πρὸς τὰ κάτω μετὰ περιφρονή-
σεως). copias ἐκφράζομαι μετὰ
περιφρονήσεως περὶ τῶν στρα-
τιωτικῶν (τοῦ ἐχθροῦ) δυνάμεων
(ἀντίθετον : laudo). despicio
fortunam (alicuius) παρορῶ
(παραβλέπω) τὴν δυστυχίαν (τι-
νός, περιφρονῶ τινα ἐν τῇ δυ-
στυχίᾳ 103,4. 104,1.

de - stit̄io (de - st̄tuo), t̄ui, t̄u-
tum, 3. ἀπολείπω, ἐγκαταλείπω,
ἀφῆνω εἰς τὸ μέσον.

destitutus, id. destituo.

de - sum, defūi, deesse, ἐλλείπω
96,2. desum alicui rei ἐλλείπω
τινός, ὑπολείπομαι εἰς τι, δὲν

- πράττω τὸ (ἐπιβαλλόμενον ἐκ τῶν περιστάσεων) χρέος μου, ὕστερῶ εἰς τὸ καθῆκόν μου 93,2.
- de - tendo, tendi, tensum, 3. (χαλαρῶ, ξετεντώνω). tabernacula λύω (ξεστήνω) τὰς σκηνάς, «καθαίρω τὰς σκηνάς», detensus, ἰδ. detendo.
- de - terrēo, rūi, rītum, 2. (διὰ φόβου, ἐκφοβίζων) ἀποτρέπω. detractus ἰδ. dedrāho.
- de - trāho, xi, ctum, 3. ἀποσπῶ, ἀφαιρῶ.
- detraxi, ἰδ. detraho.
- devicerim, ἰδ. devinco.
- de - vinco, vīci, victum, 3. κατανικῶ, ὀλοσχερῶς νικῶ.
- dexter (ἀντὶ dex[i]ter πρβλ. δεξι-τερός), dextra, dextrum, δεξιός.
- dīco, dixi, dictum, 3. λέγω.
- dies, diēi, ἄ. [καὶ θ.] (ἐν τῷ πληθ. πάντοτε γένους ἄρσ.) ἡμέρα, paucis post diebus (ἀφαιρ.) οὐ πολλάς ἡμέραις ὕστερον, μετ' ὀλίγας ἡμέρας. paucis diebus ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν, in dies ὀσημέραι, ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν.
- dif - fēro (dis - fero), distūli, dilātum, differre, ἀναβάλλω.
- difficilis, e, δύσκολος, χαλεπός.
- dif - fīdo (dis - fido), fīsus sum, 3. (ἡμιαποθ.), δὲν ἔχω πεποίθῃσιν, δυσπιστῶ 94,5. 97,2. summae rei (δοτ.) diffidens (καίπερ) δυσπιστῶν τῷ κρισιμωτάτῳ πράγματι (τῷ πράγματι, ὕπερ εἰ-
 γε φθάσει εἰς τὸ ὕπατον σημειῶν τῆς κρισιμότητος), καίπερ ἀπελπισθεις ὅτι τὸ πρᾶγμα, φθάσαν εἰς ὃ ἔφθασε κρισίμον σημειῶν, θὰ λάβῃ εὐνοϊκὴν τροπὴν 94,6.
- diffisus, ἰδ. diffido.
- dignitas, ātis, ἀξίωμα, θέσις (προσωπικὴ ὑπόληψις καὶ ἀξία). ἰδ. gratia.
- dilectus, ūs, ἄ. «διαλέγειν», «διαγράφειν», στρατολογία.
- diligenter, ἐπίρρ. (προσεκτικῶς). 2) ἐπιμελῶς, γενναίως.
- diligentia, ae, φροντίς, ἐπιμέλεια, πρόνοια, μέτρα προνοίας.
- di - mīco, 1. ἀγωνίζομαι, μάχομαι. dimicatur non iniquo loco (ἀφαιρ.) ἀγών (μάχη) γίνεται (διεξάγεται) οὐχὶ ἐν ἀνίσφῳ τόπῳ (τ. ἔ. ὑπὸ τὰς αὐτὰς ἐδαφικὰς συνθήκας).
- dimidiūs (dis καὶ medius μέσος), ἡμισυς.
- dimissus, ἰδ. dimitto.
- di - mitto, 3. (εἰς πολλὰ μέρη στέλλω). 2) διαπέμπω. nuntios διαπέμπω ἀγγέλους. facultatem ἀπόλλυμι (χάνω) τὴν εὐκαιρίαν.
- dis - cēdo, 3. ἀναχωρῶ 87,3. ἀποχωρῶ, ἀποπλέω 101,7. 102,4.7.
- discessum est (ἀπροσώπως) ἀποχώρησις ἐγένετο, ἀπεχώρησαν, διελύθησαν.
- discessi, ἰδ. discedo.
- discessus, ἰδ. discedo.
- di - spergo (dis - spargo), si, sum,

3. διασπείρω, δασκορπίζω.
dispersus, ιδ. dispergo.
dis - pōno, 3. (διατίθημι). 2) τοποθετῶ εἰς διάφορα μέρη (= distribūo) 88,4. 100,2. 101,3.
3) παρατάσσω 92,2. (= ordīno, constitūo).
dispositus, ιδ. dispono.
disposueram, ιδ. dispono.
dissensio, ōnis, διαφωνία, ἀσυμφωνία.
dis - tendo, tendi, tentum, 3. (ἐκτείνω). aciem διασπῶ τὴν τάξιν (τῶν στρατῶν).
di - sto, distare, 1. ἀπέχω. castris (ἀφαιρ.) ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου.
dis - trāho, traxi, tractum, 3. ἀποσπῶ, χαλαρῶ. distrāhor, χαλαρῶ ἐμαυτόν, χαλαροῦμαι.
diu, ἐπίρρ. πολὺν χρόνον. Συγκρ. diutius, περισσότερον χρόνον. Ὑπερθ. diutissime πλεῖστον χρόνον. quam diutissime ὡς πλεῖστον χρόνον.
di - vīdo, vīsi, visum, 3. διαιρῶ.
divisi, ιδ. divido.
dixissem, ιδ. dico.
dō (πρβλ. δι - δωμι), dēdi, dātum, dāre, 1. δίδωμι, operam ἔργῳ παρέχω ὑπηρεσίαν, ὑπηρετῶ τι. do signum δίδω τὸ σημεῖον, « σημαίνω ».
domus, ūs ([πρβλ. δό - μος], δοτ. domūi, ἀφαιρ. domo, αἰτ. πληθ. domos), οἶκος. domum (αἰτιατ. ὡς ἐπίρ.) εἰς τὴν πατρίδα.

dubito, 1. (ἀμφιβάλλω). non dubito (μὲ ἀπρμφ. χρόνου ἐνεστῶτος) δὲν διστάζω νά...
ducenti, ae, a, διακόσιοι.
dūco, duxi, ductum, 3. ἄγω, ὀδηγῶ. primum pilum (= ordinem) in legione X. (=decimā) ἄγω ἐν τῇ δεκάτῃ λεγεῶνι τὸν πρῶτον λόχον (τῆς πρώτης σπείρας [= manipulus]) τῆς πρώτης κοόρτεως, εἶμαι ἑκατόνταρχος τοῦ πρώτου λόχου τῶν τριαρίων. duco ordinem (= centuriam) εἶμαι ἑκατόνταρχος.
duo, duae, duo, δύο.
duplīco, 1. (διπλασιάζω). cursum διπλασιάζω τὸν δρόμον, διατρέχω διπλοῦν δρόμον.
durus (σκληρός)· συγκρ. durius. si quid durius acciderit ἐάν τι σκληρότερον συμβῆ, ἐάν ἡ μάχη χαθῆ, ἐν περιπτώσει ἀτυχήματος (ἦττης).
dux, dūcis, ἀ. ὁ ὀδηγός, ὁ ἀρχηγός.
duxeram, ιδ. duco.
duxī, ιδ. duco.

E

ē (πρὸ συμφώνου) καὶ ex (πρὸ φων. καὶ συμφ., ἐν συνθέσει καὶ ex -), πρόθ. μετ' ἀφαιρ. ἐκ, ἀπό. ex fugā (εὐθύς) μετὰ τὴν φυγὴν.
eademque (et eādem), ιδ. idem.
edēra, ae, κισσός.
edictum, i, οὐ. διάταγμα.
e - dūco, 3. ἐξάγω.

eduxi, ἰδ. edūco.

effectus, ἰδ. efficio.

ef - fēro (ec - fero), extūli, elā-
tum, efferre, (φέρω ἔζω). con-
siliū summis laudibus (ἀ-
φαιρ.) ἐγκωμιάζω (ἐξάιρω)
διὰ μεγίστων ἐπαίνων τὸ (πολε-
μικόν) σχέδιον.

ef - ficiō (ec [= ex] καὶ fācio),
fēci, fectum, 3. καθιστῶ 84,2.
ἐπιτελῶ, κατορθῶ 84,4. ἀποτελῶ
89,1. προβαίνω, διανύω (ζά-
μνω) 102,1. (= perficio).

ēgi, ἰδ. ago.

egissem, ἰδ. ago.

ego (γεν. mei, δοτ. mihi κλπ.)
ἐγώ.

ei, δοτ. τοῦ is, ea, id.

e - icio (πρόφερε: ejicio), eiēci,
eiectum, 3. (ἐκρίπτω). me
ἐξέρομαι, ταχέως ἐξορῶ.

eius, γεν. τοῦ is, ea, id.

electus (μτχ. τοῦ eligo [ἐκ τοῦ
elēgo. 3.]), ἐλεκτός, ἐπίλεκτος.

electi milites στρατιῶται λογά-
δες, τὸ ἄθος τῶν στρατιωτῶν.

elici παθ. ἀπρφ. τοῦ elicio.

e - licio (ἐκ τοῦ ē καὶ τοῦ μῆ ἐν
χρήσει lācio), eūi, citum, 3.
ἐξάγω δελεαστικῶς, διὰ πανουρ-
γίας προσελκύω, παρασύρω.

elicui, ἰδ. elicio.

enim, σύνδ. « γάρ », διότι.

eōdem, ἰδ. idem.

eques, equitis, ἄ. ἵππεύς.

equester, tris, tre, ἵππικός.

equitātus, ūs, ἄ. ἵππικόν, ἵππεῖς.
equus, i, ἄ. ἵππος.

et, σύνδ. καὶ 2) καὶ δῆ, καὶ μ ἄ-
λιστα 101, 2.

etiam, σύνδ. καί, προσέτι.

etsi, σύνδ. εἰ καί, καίτοι, καίπερ.

eumque (= et eum), ἰδ. is.

eundem, ἰδ. idem.

eventus, ūs, ἄ. ἐκβασίς.

evocātus, i, ἄ. ὁ ἀνάκλητος.

ex, ἰδ. e.

ex - animo, 1. (τὴν ἀναπνοὴν ἐξαν-
τλῶ). Παθ. cursu exanimor διὰ
τῆς πορείας (= τρέχων), ἀποκά-
μνω.

ex - audio, 4. (ἀπολύτως), (ἐξ) ἀ-
κούω, εὐκρινῶς ἀκούω.

ex - cēdo, 3. ἀποχωρῶ. loco (ἀ-
φαιρ.) ἀποχωρῶ (ἐκ) τῆς θέ-
σεως. acie ἀποχωρῶ (τοῦ) πε-
δίου τῆς μάχης.

excellentissimus, ἰδ. excello.

ex - cello, lūi, —, 3. ἐξέχω. Ἡ
μτχ. excellens (ὡς ἐπίθετον)
ἕξοχος.

excēpi, exceptus, ἰδ. excipio.

excessi, ἰδ. excedo.

ex - cipio (ex - cāpio), cēpi, cep-
tum, 3. aliquem διαδέχομαι τινα
ἐν τῷ λόγῳ, λαμβάνω τὸν λό-
γον, εὐθὺς μετὰ τινα. impetum
ὑπομένω (ἐπὶ τόπου καὶ ἐν στά-
σει ἀμύνης προκαλυπτόμενος διὰ
τῆς ἀσπίδος) τὴν ἔφοδον 92,2.

excipior (διασώζομαι). exceptus

scaphā (ἀφαιρ.) = (διασωθεῖς)

ἐπὶ σκάφης (ἐφορκίου) 101, 6.
excludendus, ἰδ. exclūdo.

ex - clūdo (ex-claudio), si, sum
3. ἀποκλείω.

excursus, ūs, ἄ. σύγκρουσις, ἔφο-
δος, « σύρραξις ». excursus vis-
que σύγκρουσις καὶ δύναμις, ἡ
σφοδρὰ σύγκρουσις, ἡ δὲξύτες
τῆς συγκρούσεως 92,2.

exercitus, ūs, ἄ. στρατός.

exercitātus, (μτχ. τοῦ exercito),
ἐξησκημένος.

ex - istimo (ex - aestimo), 1.
νομίζω.

expeditus, ἀπηλλαγμένος ἀποσκευ-
ῶν, ἄνευ ἀποσκευῶν 85,5. 2)
οὐσ. expediti, ōrum, οἱ ἐλαφροὶ
στρατιῶται, οἱ « εὐζωνοὶ » 84,3.

expelli, παθ. ἀπαρφ. τοῦ expello.

ex - pello, pŭli, pulsum, 3. ἐκδιώ-
κω, ἐκβάλλω.

ex - pleo, ēvi, ētum, 2. συμπληρῶ.

ex - plīco, (ἐξελίσσω), 1. (ἐπὶ τῆς
κινήσεως τοῦ ἵππικου). me tur-
matim ἀναπτύσσομαι κατ' ἴλας.

ex - pōno, 3. ἐκθέτω.

ex - posco, poposci, —, 3. (ἐπι-
μύνω) ζητῶ.

expŭli, ἰδ. expello.

ex - sisto, stīti, —, 3. μεθίσταμαι
εἰς..., ἀποβαίνω, γίνομαι.

ex - spectro 1. (ἀνυπομόνως ἀνα-
μένω, προσδοκῶ). expecto si
καραδοκῶ εἶπως, караδοκῶ μὴ
τυχόν. eventum ἀναμένω τὴν
ἔκβασιν, караδοκῶ τὸ μέλλον.

extrā, πρόθ. μετ' αἰτιατ. (ἐκτός).
2) παρὰ (μετ' αἰτιατικῆς).

F

fācile, ἐπίρρ. εὐκόλως, ῥαδίως.

facilis, e, εὐκόλος, ῥάδιος.

fācīo, fēci, factum, facere 3. ποιῶ.
proelium συνάπτω μάχην. — σχη-
ματίζω 87,4. facio = δίδω (=do
86, 5, ἰδ. fio). — facio ut κα-
τορθῶν ὥστε. Παθητ. τοῦ facio
εἶναι τὸ fio.

factum, i, οὐ. γεγονός, καταστροφή.

factūrus, ἰδ. facio.

factus, ἰδ. fio.

facultas, ātis, εὐκαιρία.

fallo, fefelli, (falsum), 3. (σφάλ-
λω). opinionem διαψεύδω τὴν
γνώμην (ἦν οἱ ἄλλοι ἔχουσι περὶ
ἐμοῦ), φαίνομαι κατώτερος τῶν
προσδοκῶν τῶν ἄλλων. non fal-
lit aliquem quin + ὑποτ. = δὲν
ἀπατᾶται τις ὅτι δὲν (οὐδεμία μέ-
νει ἀμφιβολία ὅτι, ἀντιλαμβάνεται
τις καλῶς ὅτι). opinio me fallit
ἢ γνώμη με ἀπατᾶ, ἀπατῶμαι
εἰς τὰς προσδοκίας μου (πέ-
φτω ἔξω εἰς τοὺς ὑπολογισμούς
μου) 96,4.

falsus, (μετοχὴ ὡς ἐπίθετον), ψευ-
δής.

familia, ae, (οἰκογένεια). Πληθ.
(= famŭli) οἱ (εἰς τὴν ὑπηρε-
σίαν τῶν publicani [ἰδὲ Ἑρμη-
νευτ. Σημ. 103. 1]) δοῦλοι.

fēci, ἰδ. facio.

fecisse, ἰδ. facio.
 fecissem, ἰδ. facio.
 fefelli, fefellisse, ἰδ. fallo.
 fere, ἐπίρρ. σχεδόν.
 fēro, tūli, lātum, ferre, φέρω.
 sententiam φέρω (ἀποφαίνομαι) γνώμην. impetum ὑπομένω τὴν ἔφοδον. non fero ignominiam δὲν ὑπομένω (δὲν ἀνέχομαι) τὸ ὄνειδος.
 fides, εἰ, πίστις, τὸ ἀξιόπιστον.
 fiducia, ae, πεποιθήσις.
 fingi, παθ. ἀπρμφ. τοῦ fingo.
 fingo, finxi, fictum, 3. πλάττω, ἐπινοῶ.
 finitimus (ἐκ τοῦ finis), ὄμορος.
 fio, factus sum, fiēri (παθητ. τοῦ facio), γίγνομαι. fides mihi fit πιστευτόν μοι καθίσταται, πιστεύω τι. caedes fit alicuius γίνεται σφαγή τινος. quoniam fieret dimicandi potestas ἐπειδὴ ἐδίδετο εὐκαιρία τοῦ μάχεσθαι. ἰδ. facio.
 firmus, ἰσχυρός, γενναῖος, cohortes firmissimae (ἐνν. ad dimicandum) κοόρτεις γενναϊόταται (ἀποτελοῦσαι τὸ ἄνθος τοῦ στρατοῦ).
 flamma, ae, φλόξ, πῦρ.
 flēo, ēvi, ētum, 2. κλαίω.
 flumen, mīnis, οὐ. ποταμός.
 fore = futurum esse, ἰδ. sum.
 fortis, e, ἀνδρεῖος, γενναῖος.
 fortissimē, ἐπίρρ. γενναϊότατα.
 fortuna, ae, τύχη 96,1. συμφορά,

ἀτύχημα, δυστυχία 103,4. 104,1.
 frētum, i, οὐ. πορθμός.
 frumentarius, (σιτικός) ἰδ. res και navis.
 frustrā, ἐπίρρ. (ἐκ τοῦ fraus ἀπάτη), ἀβασίμως, ἀπατηλῶς 87,7. μάτην 92,5.
 fūga, ae, φυγή.
 fuisse, ἰδ. sum.
 funditōres, ōrum, ἀ. σφενδονῆται.
 futūrus. ἰδ. sum.

G

genus, ėris, οὐ. (γένος), τάξις.
 gerendus, ἰδ. gero.
 gēro, gessi, gestum, 3. (φέρω — φορῶ). bellum πόλεμον πολεμῶ 83,2. 103,2. reliquum negotium περατῶ, φέρω εἰς πέρας τὸ λοιπὸν ἔργον, συμπληρῶ τὸ ἔργον τῆς (νίκης) 97,1.
 gestus, ἰδ. gero.
 gladius, ii, ἀ. ξίφος.
 gratia, ae, (χάρις) ἰσχύς. urbana gratia dignitasque ἡ ἐν τῇ πόλει δημοτικότης καὶ τὸ ἀξίωμα.
 gravissimus (ὑπερθ. τοῦ gravis), βαρύτατος, δριμύτατος.

H

habēo, būi, bītum, 2. ἔχω. rationem absentis κάμνω (κατὰ τὰς ἐκλογὰς) ὑπολογισμὸν τῶν ψήφων ὑπὲρ ἀπόντος, θεωρῶ ἐγκύρους τὰς εἰς ἀπόντα δοθείσας ψήφους, θεωρῶ ἔγκυρον τὴν ἐκλο-

γῆν ἀπόντος. habeo perspectum (ἐντονώτερον τοῦ perspicio) διαγιγνώσκω. castra στρατοπεδεύω. hāc habitā oratione τούτου τοῦ λόγου γενομένου, μετὰ τοὺς λόγους τούτους.
 hic, haec, hoc, οὗτος κλπ.
 hodīē, ἐπίρρ. (ἐκ τοῦ hō [ἀρχαία ἀφαιρ. ἀντὶ τοῦ hōc] καὶ die) κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν, σήμερον.
 honos, ōris, ἄ. ἡ (ἐκ τοῦ ἀξιώματος) τιμὴ. honores ἀρχαί, ἀξιώματα 83,5. ἰδ. καὶ aetas.
 hortātū (ἀφαιρ. τοῦ hortātus) + γεν. = προτροπῆ, παροτρύνσει τινός.
 hortor, 1. ἀποθ. συμβουλεύω, παροτρύνω, προτρέπω, παρακινῶ.
 hospes, hospitis, ἄ. ξένος.
 hospitium, īi, οὐ. (ὁ ἐκ φιλοξενίας σύνδεσμος), ξενία.
 hostis, is, ἄ. ὁ πολέμιος.

I

iācio (πρόφ. jacio), iēci, iactum, iacere 3. βάλω, ῥίπτω.
 iacto (πρόφ. jacto), 1. (θαμιστ. τοῦ iacio = ostendo). gratiam dignitatemque καυχῶμαι ἐπὶ τῇ δημοτικότητι καὶ τῶ ἀξιώματί (μου), προβάλλω (ἐ π ι δ ε ι κ τ ι κ ὤ ς) τὴν δημοτικότητα καὶ τὸ ἀξιώμά μου).
 iam (πρόφ. jam), ἐπίρρ. ἤδη.
 ībī καὶ ībī, ἐπίρρ. αὐτοῦ, ἐκεῖ.
 idem, eādem, īdem ὁ αὐτός κλπ.

idonēus, κατάλληλος.
 ignis, is, ἄ. πῦρ.
 ignominia, ae, ἀτιμία, ὄνειδος.
 ille, illa, illud, ἐκεῖνος κλπ.
 illic, ἐπίρρ. ἐκεῖ, αὐτοῦ.
 illius, γεν. τῆς ἀντων. ille.
 immīsi, ἰδ. immitto.
 immissus, ἰδ. immitto.
 im - mitto 3. ῥίπτω ἐναντίον (ἐξαποστέλλω) 101,2. 101.4. 2) βάλω, ῥίπτω. immissa tela τὰ ῥιπτόμενα (ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ) ἀκόντια, οἱ ἐχθρικοὶ ἐξακοντισμοὶ (τῶν ἀκοντίων). 92, 3.
 impedītus (μτχ. τοῦ impedio [= ἐμποδίζω] ἐκ τοῦ in καὶ pes πούς, πρβλ. ἐμ - ποδῶν), ἄβατος, δύσβατος, δύσκολος (= difficilis).
 imperātor, ōris, ἄ. στρατηγός (κυρίως : ὁ νικητῆς καὶ τροπαιοῦχος στρατηγός).
 imperatorīus, στρατηγικός, (τοῦ στρατηγοῦ).
 imperium, īi, οὐ. ἀρχή (= ius imperandi) 82,3. πρόσταγμα, κέλευσμα, διαταγή 95,2.
 im - petro, 1. διατάσσω, παραγγέλλω.
 impetrātus, ἰδ. impetro.
 im - petro (in - pātro), 1. ἐπιτυγχάνω, κατορθώνω.
 impētus, ūs, ἄ. (πρβλ. δωρικὸν ἐμ - π ε τ - ε ῖ ν [ἐμπίπτω] καὶ προ - π ε τ - ῆς), ἐφοδος, ἐφόρησις, ἐπίπλους.
 implōro, 1. fidem (μεθ' ὑποτακτ.

- κατὰ παράλειψιν τοῦ ut) ἐπικα-
λοῦμαι τὸ ἀξιοπίστον τινος, ζητῶ
νὰ τηρήσῃ τις τὸν λόγον του
(ὅπως...).
- im - pōno, 3. εἰσβιβάζω (φορτώνω).
impositus, ἰδ. impono.
- im - p̄imis (καὶ in - primis) ἐπίρρ.
ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ, πρὸ πάντων.
- in, πρῶθ. 1) μετ' ἀφαιρ. ἐν, ὡς
πρὸς, ὅσον ἀφορᾷ (εἰς) 84,3. ἐξ
αἰτίας, ἔνεκα 82,2. — 2) μετ' αἰ-
τιατικῆς : εἰς, κατὰ + γεν. 86,3.
3) χρονικῶς : 94,3. 103,3. in
itineribus ἰδ. iter 4) (ἐνδοτι-
κῶς) in labore καίπερ τοῦ μό-
χθου ὄντος ὁμοίου 82,4.
- in - cēdo, 3. εἰσχωρῶ, ἐπιτρέχω.
incendium, ἰι, οὐ. πυρπόλησις. res
quae sunt ad incendia ὕλαι, αἱ
ὁποῖαι εἶναι (χρησιμεύουσι)
πρὸς ἐμπρησμούς, ὕλαι εὐφλεκτοί.
in - cendo (in καὶ cando), ndi,
nsum, 3. τυρπολῶ, καίω 101,2.
ἐξάπτω 92,4.
- incessi, ἰδ. incedo.
- incitatio, ὄnis, (παρόρμησις). in-
citatio animi μετακίνησις τῆς
ψυχῆς, ἐνθουσιασμός.
- incitatus, ἰδ. incito.
- in - cito (ἐλαύνω τι) παρορμῶ,
προτρέπω, « ἐπαίρω, παροξύνω
τινὰ ἐπὶ τι » 92,4. incitati fugā
τεθέντες εἰς ταχῆσιν κίνησιν διὰ
τῆς φυγῆς, δρομαίως φυγόντες,
ἐν κατεσπευσμένῃ φυγῇ.
- incognitus, ἄγνωστος.
- incredibilis, e, ἀπίστευτος.
inde, ἐπίρρ. ἐκεῖθεν.
- industriē, ἐπίρρ. κρατερῶς, γεν-
ναίως.
- in - ēo, inīi, inītum, inīre, (εἰσ-
έρχομαι). in eo consilium λαμ-
βάνω ἀπόφασιν.
- inermis, e (in καὶ arma), ἄοπλος.
inferior, ἀ. καὶ θ. inferior, οὐ.
(γεν. iōris· συγκρ. τοῦ inferior,
ὁ κάτω), κατώτερος, ὑποδεέστε-
ρος (ἀριθμητικῶς).
- infestus, (ἐχθρικός), ἐπιθετικός,
ἔτοιμος πρὸς ἐπίθεσιν, ἔτοιμοπό-
λεμος.
- infirmus καὶ imus (ὑπερθ. τοῦ in-
ferus) κατώτατος.
- in - fringo (in καὶ frango), frēgi,
fractum, 3. συντρίβω, θραύω,
(ματαίωνω).
- inimicitia, ae, ἐχθρα.
- inimicus (in - amicus), ἐχθρός,
πολέμιος.
- iniquus (in - aequus ἄν - ισος), ἄ-
νιστος· ἰδ. dimico καὶ subicio.
- initio, κατ' ἀρχήν, κατ' ἀρχάς.
- initium, ἰι οὐ. ἀρχή.
- inītus, ἰδ. in eo.
- iniussū (πρόφερε injussū κυρίως
ἀφαιρ. τοῦ iniussus), ἄνευ δια-
ταγῆς, « δίχα παραγγέλματος ».
- innatus (μτχ. τοῦ in - nascor, in-
natus sum, innasci, 3. ἀποθ. ἐμ-
φύομαι), ἐμφυτος, ἐμπεφυκώς.
- inopia, ae, ἔνδεια.
- inquit, ῥ. ἐλλειπτ., λέγει, εἶπε.

insigne, is, οὐ. διακριτικὸν σημεῖον, γνώρισμα. Πληθ. insignia, ium, τὰ διακριτικὰ σημεῖα (τὰ σύμβολα) τῆς ἀρχῆς.

insolitus. ἀήθης, ἀσυνήθης. insolitus ad laborem ἀνάσκητος εἰς τὸν μόχθον (κόπον).

in - stitūo (in καὶ stātūo), ūi, ūtum, 3. σχηματίζω 93,5. ποιῶ (τι νέον), ἀρχίζω, κάμνω, institutum est εἴθισται, καθιερώθη, εἶναι πατροπαράδοτον 92,5.

institutum, i, οὐ. ἔθος, σύστημα. in - sto, instīti, instāre, 1. ἐπικεῖμαι, ἐπιτίθεμαι.

instructus (μτχ. τοῦ instruo). scaphae insructae πλοῖάρια ἐξωπλισμένα, ἐφωδιασμένα (δηλ. διὰ τῶν πρὸς τὸν πλοῦν ἀπαραιτήτων).

in - strūo, xi, ctum, 3. (ἐξαρτύω). instruo aciem παρατάσσω τὸν στρατὸν 88,1. 97,3.

instruxi, ἰδ. instruo.

insūla, ae, νῆσος.

intēger, gra, grum (ἀκέραιος), ἀνεξασθένητος, δηλ. μετὰ πλήρων δυνάμεων, ἀχρησιμοποίητος.

inter, πρόθ. μετ' αἰτ. μεταξύ. inter se πρὸς ἀλλήλους (μεταξὺ των).

inter - cēdo, 3. παρεμπίπτω.

inter - ōo, īi, ītum, īre, ἀπόλλυμαι (χά νο μα ι).

interficiendus, ἰδ. interficio).

inter - fīcīo (inter καὶ facio), fīcī,

fectum, 3. ἀποκτείνω, φονεύω. interfūi, interfuisse, ἰδ. intersum.

inter - īcīo (πρόφερε interjicio), īcīci, iectum, 3. παρεμβάλλω.

interīi, ἰδ. intereo.

intermissus, ἰδ. intermitto.

inter - mitto, 3. (καταλείπω, ἀφήνω διάστημα χρόνου). spatio temporis intermisso δαστήματος χρόνου (= χρονικοῦ) παρεμβληθέντος (μεσολαβήσαντος).

2) (ἀφήνω τι ἐπὶ τινα χρόνον). non intermitto iter δὲν διακόπτω τὴν πορείαν.

inter - sum, (ἐν μέσῳ εἶμαι). bello (δοτ.), proeliis (δοτ.) παρευρίσκομαι, λαμβάνω μέρος εἰς τὸν πόλεμον, εἰς τὰς μάχας.

intrā, πρόθ. μετ' αἰτιατικῆς, ἐντὸς.

invicem, ἰδ. vicis.

ipse, ipsa, ipsum, αὐτὸς κλπ.

īs, ea, īd (γεν. eius, δοτ. ei), οὗτος.

isdem, ἀντὶ iisdem, ἰδ. idem.

ita, ἐπίρρ. οὕτως, οὕτω.

itāque (= et ita καὶ οὕτω), ὅθεν.

item ἐπίρρ. ὡσαύτως.

itemque = et item.

itineribus, δοτ. ἀφαιρ. πλ. τοῦ iter.

itinēris, γεν. ἐνική τοῦ iter.

iter (ἀντὶ it[īn] er ἐξ οὔ ἢ) γεν.

itineris, οὐ. ὁδός, πορεία, ὁδοιπορία. semper sum in itineribus πάντοτε διατελῶ ἐν πορείαις, εἶμαι ἐν διαρκεῖ πορείᾳ.

iūbeo (πρόφερε jubeo), iussi, ius-

sum, 2. διατάσσω, παραγγέλλω, προσκαλῶ. 2) παρακαλῶ, 104,1. iudicandus, ἰδ. iudico. iudīco (πρόφερε judico), 1. ἐκφέρω γνώμην 83,4. 2) νομίζω, κρίνω 85,2. 99,3. iūgum, ἰ, οὐ. (πρόφερε jugum), ζυγός, ῥάχις, ὄφρῦς ὄρους. iūnior (πρόφ. junīor, συγκρ. τοῦ iuvenis = νέος), νεώτερος, στρατεύσιμος (ἡλικίας 17—46 ἐτῶν). iūro (πρόφερε jūro), 1. ὀρκίζομαι. iurandi causā τοῦ ὁμῶσαι ἔνεκα, ἕνα ὁμῶσαι τὸν ὄρκον (τοῦ στρατιώτου).

L

labor, ὄρις, ἄ. μόχθος, κακουχίαι. laetitīa, ae, ἀγαλλίασις, χαρά. lassitūdo, dīnis, κάματος, σωματική ἐξάντλησις. latīus, ἐπίρρ. συγκρ. (τὸ θετ. latē εὐρέως), εὐρύτερον. latus, latēris, οὐ. πλευρά, πτέρυξ. latus apertum ἢ ἀκάλυπτος (τ.ἔ. ἢ δεξιὰ πλευρά), ἢ ἀπροφύλακτος τοῦ στρατοῦ πλευρά, ἥτις ἔχει ἀνάγκην πλαγιοφυλακῆς, εἴτε εἶναι ἢ δεξιὰ (86,3. 93,4), εἴτε εἶναι ἢ ἀριστερά. laūdo, 1. (ἐπαινῶ). hoc laudans τοῦτο ἐπιδοκιμάζων, (λ ί α ν ε ὑ χ α ρ ι σ τ ῆ μ ἔ ν ο ς μ ' α ὐ τ ὁ). laus laūdis, ἔπαινος, ἐγκώμιον. legatīo, ὄνις, πρεσβεία, ἀποστολή. legātus, ἰ, ἄ. πρεσβευτής 90,2.97,5. 2) ὑποστράτηγος, ὑπαρχος. 101,7. legīo, ὄνις, λεγεὼν (ὁ καὶ ἡ). lenītas, ātis, ἡπιότης, πραότης. levīus, ἐπίρρ. συγκρ. (τὸ θετ. leviter κούφως), ἐλαφρότερον, μετὰ μικροτέρας φορᾶς. liberaliter, ἐπίρρ. [κατὰ τρόπον ἀνδρὸς εὐγενοῦς] = comiter, benignē), φιλοφρόνως, μετ' εὐπροσηγορίας, εὐγενῶς, φιλικῶς. liberandus, ἰδ. libero. liberīus, ἐπίρρ. συγκρ. (τὸ θετ. ἐπίρρ. libērē ἐλευθέρως. Τὸ ἐπίθ. liber, libera, liberum, ἐλεύθερος), ἐλευθερ(ι)ώτερον, ἐμπιστευτικώτερον, μὲ πάρα πολλήν ἐλευθερίαν, λίαν φιλικῶς, οἰκείως πως. libēro, 1. ἀπολύω, ἀθρῶ. libertas, ātis, ἐλευθερία. licet, licūit (καὶ licitum est), 2. (ῥ. ἀπρόσ.) ἔξεστιν, εἶναι δυνατὸν. licūit, ἰδ. licet. locus, ἰ, ἄ. τόπος, τοποθεσία. (Πληθ. loca, orum, οὐ.). locūtus, ἰδ. loquor. longē, ἐπίρρ. μακράν. longīor, ἄ. καὶ θ., - ius, οὐ. (γεν. - iōris) συγκρ. τοῦ longus, ὁ ἰδέ. longīus, ἐπίρρ. συγκρ. (τὸ θετ. longe μακράν), μακρότερον. longus, μακρός, πολὺ ἀπέχων, μακρινός (= longinquus) 102,3. lōquor, locūtus sum, lōqui, 3. (ἀποθ.) λέγω, ὁμιλῶ. luce, ἀφαιρ. τοῦ lux.

lux, lūcis, φῶς. prima luce ἅμα τῷ πρώτῳ φωτί, (τὰ ξημερωματα), ἅμα τῇ ἡμέρᾳ.

luxuriā, ae, τρυφή, πολυτέλεια (αἰτ.-am καὶ κατὰ τὴν ε'κλ.-em)

M

magis, ἐπίρρ. συγκρ. μᾶλλον. magis — quam μᾶλλον—ἤ. Ὑπερθ. maxīme μάλιστα.

magnitūdo, dīnis, (μέγεθος).

magnitudo venti τὸ μέγεθος (ἡ σφοδρότης) τοῦ ἀνέμου.

magnōpērē (ἢ magno opere), ἐπίρρ. μεγάλως, πολύ.

magnus, μέγας (συγκρ. maior, ἄ. καὶ θ., maius, οὐ., γεν. -ōris, ὑπερθ. maxīmus).

maior, ἰδ. magnus.

manipulāris, is, ἄ. (ὁ ἀπλοῦς στρατιώτης), ὁ τῆς αὐτῆς σπείρας στρατιώτης, ὁ συστρατιώτης.

manus, ūs (πρβλ. βυζαντ. μανίκιον κττ.), χεῖρ. usu manūque διὰ τῆς (πολεμικῆς) ἐμπειρίας καὶ τῆς ἰσχύος.

mare, is, οὐ. θάλασσα.

maxīmus, ἰδ. magnus.

medius, μέσος. media acies, ἡ μέση παρατάξις, τὸ κέντρον τῆς παρατάξεως.

mensis, is, ἄ. μῆν.

mentīo, ōnis, μνεῖα.

merēor, rītus sum, 2. ἀποθ. (εἶμαι ἄξιός τινος, πρβλ. μείρομαι), ὠφελῶ, εὐεργετῶ. optīme de ali-

quo meritus παρασχῶν τινι μεγίστας (πολεμικὰς) ὑπηρεσίας.

meridīes, ēi, ἄ. (ἐκ τοῦ medius dies), μεσημβρία.

merītus, ἰδ. mereor.

metus, ūs, ἄ. φόβος.

meus, ἐμός, ἰδικός μου.

miles, Itis, ἄ. στρατιώτης.

militāris, e, στρατιωτικός.

mille, οὐ ἄκλ. ἐν τῷ ἐν. ἀριθ. χίλιοι. 2) Οὐσ. (μετὰ γενικῆς) ἡ χιλιάς. mille equitum χιλιάς ἵππέων, χίλιοι ἵππεῖς. Πληθ.

milia (γεν. milīum).

minīmus, ἰδ. parvus.

minor, ἄ. καὶ θ., minus, οὐ. γεν. -ōris (συγκριτικὸν τοῦ parvus), μικρότερος.

miser, ēra, ērum, τλήμων, ταλαίπωρος, ἐνδεής, δυστυχισμένος.

miserīmus, ὑπερθ. τοῦ miser.

misi, ἰδ. mitto.

missus, ἰδ. mitto.

mittendus, γερονδιβον τοῦ mitto.

mitto, misi, missum, 3. πέμπω, ῥίπτω (= iacio) 93,2. 94,1. ἀπορορίπτω, ἀποβάλλω (= abicio) 95,4.

modus, i, ἄ. τρόπος. quem ad modum (ἢ quemadmodum) τίνα τρόπον, τίνι τρόπῳ, πῶς.

monēo, nūi, nītum, 2. (μετ' αἰτ. καὶ ἀπρμφ.) ὑπενθυμίζω, ὑπομιμνήσκω.

mons, montis, ἄ. ὄρος.

monŭi, ἰδ. moneo.
 morior, mortuus sum, mori, 3.
 ἀποθ. ἀποθνήσκω.
 moror, 1. ἀποθ. (διατρίβω), ἐπι-
 βραδύνω, ἀναβάλλω, κωλύω.
 mors, mortis, θάνατος.
 mortuus (μτχ. τοῦ morior) τεθνη-
 κώς, νεκρός.
 mos, moris, ἄ. ἔθος.
 motus, ἰδ. moveo.
 mōnēo, ὄνι, ōtum, 2. κινῶ. cas-
 tra μετακινῶ τὸ στρατόπεδον, με-
 ταστρατοπεδεύω, « ἀνίστημι τὸ
 στρατόπεδον ». moveo me loco
 ἢ moveor loco (ἀφαιρ. [= ex
 loco]) μετακινουμαι. motus lo-
 co (ἀφαιρ.) ἐκτοπισθεῖς.
 multitudo, inis, πληθὺς, πλῆθος.
 multo, 1. aliquem pecuniā ζημιῶ
 τινὰ ἀργυρίῳ (χρηματικῶς), ἐπι-
 βάλλω τινὶ χρηματικὸν πρόστιμον.
 multo, ἐπίρρ. πολλῶ, πολὺ 95,3.
 πολὺ 101,7.
 multum, ἐπίρρ. πολὺ. Συγκρ. plus
 πλέον. Ὑπερ. plurimum πλεῖ-
 στον.
 multus, πολὺς, πολυάριθμος. Συγκρ.
 τοῦ multi (πολλοὶ) εἶναι plures
 ἄ. καὶ θ., plura, οὐ. πλείονες
 (γεν. πλ. plurium), καὶ ὑπερθ.
 plurimi πλεῖστοι. 2) οὐσ. 87,3.
 96,1. 99,3.
 munio, inī, itum, 4. (ὀχυρῶ),
 προφυλάττω, προσταπίζω 88,6.
 munitio, ōnis, πρόχωμα.
 mūto, 1. μεταβάλλω, ἀλλάσσω.

N

nactus, ἰδ. nanciscor.
 nam, σύνδ. διότι.
 namque, σύνδ. (πάντοτε πρὸ φων.),
 διότι. namque etiam « καὶ γὰρ
 καί », καὶ λοιπόν, καὶ πράγματι,
 86, 1. 99,3. παραδείγματος χά-
 ριν, ἐπὶ παραδείγματι 84,5.
 nanciscor, nactus sum, nancisci,
 3. ἀποθ. (λαγχάνω), εὐρίσκω
 96,3. occasionem τυγχάνω εὐ-
 καιρίας. secundum ventum τυγ-
 χάνω ἀνέμου οὐρίου.
 nascor, natus sum, nasci, 3.
 ἀποθ. γεννώμαι.
 naturaliter, ἐπίρρ. φύσει, ἐμφύτως.
 navicula, ae, (ὑποκοριστ. τοῦ na-
 vis), « ἡ ἀλιὰς [ἐνν. κύμβη] »,
 ἀκάτιον, λεμβίσκος.
 navigo, 1. πλέω. ad navigandum,
 πρὸς θαλασσοπλοῖαν, πρὸς πλοῦν.
 navis, is, ναῦς. navis frumenta-
 ria ναῦς σιταγωγός. navis one-
 raria ἡ φορτ(ἡγ)ις ναῦς, « ὄλ-
 κάς », « πλοῖον στρογγύλον ».
 1. nē, σύνδ. τελ. ἵνα μὴ. ne qui
 (= quis) ἵνα μὴ τις 98,2.
 2. nē, μόρ. ἐγκλιτ. εἰ, ἄν.
 nec, καὶ ὄχι. ἰδ. neque.
 necessarius, ἀναγκαῖος. res neces-
 sariae τὰ ἐπιτήδεια. Οὐσ. ne-
 cessarii, ōrum, ἄ. « οἱ ἀναγκαῖ-
 οὶ », οἱ φίλοι, οἱ συγγενεῖς 82,5.
 necesse, ἄκλ. necesse fuit ὑπῆρ-
 ζεν ἀναπόφευκτον.

neco, 1. φονεύω, θανατώ.
 negotiātor, ōris, ἄ. μεγαλέμπορος
 (ιδίᾳ τραπεζίτης ἐν ταῖς ῥώμ.
 ἐπαρχίαις).
 negotior, 1. ἀποθ. ἐμπορεύομαι,
 ἔχω ἐμπορικὰς ὑποθέσεις.
 negotium, ii, οὐ. (nec καὶ otium
 ὄχι ἀργία, ἀπασχόλησις), ἔργον
 97,1. ὑπόθεσις, ζήτημα 82,3.
 nēmo (γεν. nulliūs [ἀντι nemī-
 nis] δοτ. nemīni, αἰτ. neminem,
 ἀφαιρ. nullo), οὐδείς (μόνον
 καθ' ἑνικ. ἀριθμόν). Τὸ οὐδ.
 εἶναι nihil, ὃ ἰδέ.
 neque ἢ nec, σύνδ. οὔτε, μήτε, καὶ
 δέν, χωρὶς νά. neque umquam
 οὐδέποτε, μηδέποτε.
 neu ἢ neve, σύνδ. μηδέ, μηδὲ νά,
 καὶ νά μή, χωρὶς νά.
 neve, ἰδ. neu.
 nihil (γεν. nulliūs rei, δοτ. nulli
 rei, ἀφαιρ. nullā re), οὐδέν.
 ἰδ. nemo.
 nimius, ὑπερβολικός, πάρα πολὺ
 μέγας.
 nisi, σύνδ. εἰμή, νά μή (= si non).
 noctū, ἐπίρρ. νύκτωρ, διὰ νυκτός.
 nocturnus, νυκτερινός.
 noli, β' ἐν. προστακτ. τοῦ ῥ. nolo.
 nolo, nolūi, nolle, δέν θέλω. noli
 existimare (= ne existimave-
 ris) μὴ νόμιζε, μὴ νομίσῃς.
 nomen, nomīnis, οὐ. ὄνομα.
 non, οὐ, οὐκ, ὄχι, δέν.
 nonnulli ἰδ. nullus.
 nōnus, ἕνζτος.

noster, nostra, nostrum, ἡμέτε-
 ρος (ἰδικός μας). πληθ. οὐς.
 nostri, ōrum, ἄ. οἱ ἡμέτεροι.
 notitia, ae, γνωριμία.
 novem, ἑνέα.
 novus, νέος.
 nox, noctis, νύξ. nocte κατὰ τὴν
 νύκτα.
 nullus, οὐδείς (γεν. nulliūs) non
 nulli καὶ nonnulli τινές, μερικοί.
 numērus, i, ἄ. ἀριθμός. servorum
 numero (ἀφαιρ.) ἐν δούλων τάξει.
 quo in numero ἐν ᾧ ἀριθμῶ.
 nunc, ἐπίρρ. νῦν, τώρα.
 nuntius, ii, ἄ. ἄγγελος. 102,6.
 102,7. ἀγγελία, εἴδησις 101,3.
 101,4.

○

ob, πρόθ. μετ' αἰτ. ἕνεκα, διὰ+αἰτ.
 obiecēram, ἰδ. obicio.
 obiectus (μτχ. τοῦ obicio), ἐναντι
 κείμενος, προκείμενος.
 ob - icio (πρόφερεε objicio), iēcī,
 iectum, 3. (προβάλλω). ἀντι-
 τάσσω 88,6. μέφομαι τινί τι, κα-
 τακρίνω τινὰ διὰ τι, ψέγω 96,2.
 occasio, ōnis, εὐκαιρία.
 oc - culto, 1. ἀποκρύπτω.
 oc - cūpo, 1. καταλαμβάνω, γίνομαι
 κύριος 104,1. ἀπασχολῶ, περι-
 σπῶ (πάντοτε ἐν τῇ παθητ.
 μτχ.) 97,1.
 oc - curro, occurri καὶ occurrī,
 occursum, 3. (ἄνευ ἐχθρικῆς
 διαθέσεως) alicui ὑπαντῶ τινι,

ἔρχομαι εἰς συνάντησίν τινος 98,3.
 (μετ' ἐχθρικῆς διαθέσεως), σπεύ-
 δω πρὸς συνάντησιν τοῦ ἐχθροῦ
 92,3. 97,3.
 octāvus, ὄγδοος.
 octoginta, ὀγδοήκοντα.
 officium, ἴι, οὐ. καθῆκον, ἐντολή
 103,4. Πληθ. ὑπουργίαι, ἐνδεί-
 ξεις εὐνοίας (εὐμενείας), ἐκδου-
 λεύσεις, εὐεργεσίαι 90,1.
 omnis, e, πᾶς. 2) οὐσ. 82,2 82,5.
 83,5. 86,1. 87,7.92,4. 96,2.98,2.
 onerarius (ἐκ τοῦ onus, eris, οὐ.
 φορτίον), φορτηγικός, φορτηγός.
 opera, ae, (ἐργασία), ἐνεργὸν μέ-
 ρος, βοήθεια 83,3. ὑπηρεσία 91,2.
 opere, ἐν. ἀφαιρ. τοῦ opus.
 opibus, δοτ. κ. ἀφ. πληθ. ἴδ. ops.
 opinio, ὄνις, γνώμη, προσδοκία
 96,4. καλὴ ἰδέα, φήμη, δόξα
 82,2.
 oporteretne (δύο λέξεις: oportet-
 ret [ἴδ. oportet] καὶ τὸ ἐγκλιτ.
 -ne).
 oportet, tūit, 2. (ῥ. ἀπρόσωπον),
 πρέπει, εἶναι ἀνάγκη, ἐπιτρέπεται.
 oportunissimē, ἐπίρρ. (ὑπερθ. τοῦ
 oportūnē), ἐν χρόνῳ λίαν εὐθέτω.
 oppidum, ἰ, οὐ. πόλις.
 op - pōno, 3. ἀντιπαρατάσσω.
 opposūi, ἴδ. oppono.
 op - pugno (ob - pugno), 1. cas-
 tra « κατὰ κράτος αἰρῶ », κυρι-
 εὖω βία τὸ στρατόπεδον 95, 1.
 [ops], opis, ἰδίᾳ πληθ. opes αἰ
 (στρατ.) δυνάμεις, ὁ στρατός.

optimē, ἐπίρρ. ἴδ. bene.
 opus, opēris, οὐ. (ἔργον), ὀχυρώ-
 σεως ἔργον 97, 2. 97, 4.
 ordo, ordinis, ἄ. τάξις. ordo se-
 natorius ἢ συγκλητικὴ τάξις 83,
 3.97,5. τάξις (στρατιωτῶν) 92,
 2.93, 2. τάξις (νεῶν) 101, 2. λό-
 χος (= centuria) 104, 3.
 orior, ortus sum, orīri, 4. ἀποθ.
 (ἀνατέλλω, φύομαι). initium
 victoriae oritur ἀρχὴ τῆς νίκης
 γίνεται (προέρχεται).
 orirētur, πρτ. ὑποτ. ἴδ. orior.
 os, oris, οὐ. (στόμα), πρόσωπον.
 ostendo (obs [= ob] καὶ tendo),
 ostendi, ostentātum, 3. δεικνύω.
 ostento, 1. (θαμιστ. τοῦ ostendo)
 ἐπιδεικνύω (προβάλλω).

P

paene, ἐπίρρ. σχεδόν.
 palam, ἐπίρρ. φανερώς, ἐκ τοῦ
 φανεροῦ, ἐν τῷ φανερῷ (ἀντίθ.
 clam).
 palma, ae, παλάμη. χεῖρ. ἴδ. pando.
 pando, pandi, passum καὶ pan-
 sum, 3. (πετάννυμι). passis
 palmis μετὰ χειρῶν διατεταμέ-
 νων (πρὸς ἱκεσίαν ἢ παράδοσιν).
 pār, pāris, ἴσος, ὅμοιος. par at-
 que antea ὁ αὐτὸς καὶ πρότε-
 ρον, ὁ αὐτὸς ἢ πρότερον, ὁ αὐ-
 τὸς ὡς πρότερον.
 parātus, (ἔτοιμος). animo (ἀ-
 φαιρ.) paratus πρόθυμος.
 parēo, rūi,—, 2. (μετὰ δοτ.) ὑπα-

κούω, πείθομαι.
 parīo, pepēri, partum, 3. (γεν-
 νῶ). victoriam κτῶμαι (ἀπο-
 κτῶ, κερδίζω) τὴν νίκην.
 parūi, ἰδ. pareo.
 pars, partis, μέρος. multis parti-
 bus (=multo πολλῶ), κατὰ πολὺ.
 particeps (ἐκ τοῦ pars καὶ capio),
 γεν. participis, μέτοχος, κοι-
 νωνός.
 participes, πληθ. τοῦ particeps.
 partim — partim, ἐπίρρ., ἐν μέρει
 μὲν—ἐν μέρει δέ, τὸ μὲν—τὸ δέ.
 partior, partitus sum, īri, 4.
 ἀποθ. διανέμομαι, διανέμω.
 partus, ἰδ. pario.
 parvulus (ὑποκοριστικὸν τοῦ par-
 vus), λίαν μικρός.
 parvus, « παῦρος », μικρός, ὀλίγος.
 Συγκρ. minor ἄ. καὶ θ., minus
 οὐ., καὶ ὑπερθ. minimus, ἄ ἰδέ.
 passus, ūs, ἄ. βῆμα (ἐν βῆμα = 5
 πόδες, δηλ. 1 μ. 48). Ἐπομένως
 milia passuum = 1 ῥωμαϊκὸν
 μίλιον (τ.ξ. περὶ τὸ 1 1/2 χιλμ.)
 milia passuum VI = 6 χιλιάδ.
 (ῥώμ.) βημάτων (περίπου 9 χι-
 λιόμετρα).
 passus, ἰδ. pando (98,2) καὶ pa-
 tior.
 pater, patris, ἄ. πατήρ.
 pateretur, ἰδ. patior.
 patior, passus sum, pāti, 3. ἄ-
 ποθ. ὑπομένω, ἀνέχομαι. patiens,
 ntis (ὡς ἐπίθ.) καρτερικός.
 patientissimus, ἰδ. patiens.

paucus (πρβλ. παῦρος), μικρός, ὀ-
 λιγοστός, (κυρίως ἐν τῷ πληθ.),
 ὀλίγοι. 2) οὐσ. οἱ ὀλίγοι 97,5.
 ὀλίγα τινά, ὀλίγαι λέξεις 98,2.
 paulatim, ἐπίρρ. (χρον.), κατὰ μι-
 κρόν.
 paulo. ἐπιρρηματ. ἀφαιρ. πρὸ συγ-
 κριτικῶν, μικρῶ, ὀλίγον.
 pax, pacis, εἰρήνη.
 pecunia, ae, χρῆμα, χρήματα.
 pello, pepūli, pulsum, 3. (ὠθῶ).
 exercitum ἀπωθῶ (τρέπω εἰς
 φυγὴν) τὸν στρατὸν (= fugo,
 vinco).
 per, πρόθ. μετ' αἰτ. διὰ +γεν. Δη-
 λοῦ τὸ ὄργανον : τῇ βοήθειᾳ, διὰ
 +γεν. (ὄργανον ἐπὶ προσώπων)
 90,1. 100,2. 101,2. 103,2.—διὰ
 +γεν. (τὸ μέσον ἢ τὸ ὄργανον
 ἐπὶ πραγμάτων) 82,5.—ἐνεκα,
 διὰ +αἰτ. (= propter) 87,4.—
 χρονικῶς : κατὰ +αἰτ. 84,5.
 per - cipiō (per - cāpio), cēpi,
 ceptum, 3. (καταλαμβάνω). per-
 cipio usum ἀποκτῶ (παρασκευ-
 ἄζω ἐμαυτῶ) ἐμπειρίαν, γίνομαι
 ἔμπειρος.
 per - dūco, 3. (προσάγω), παρα-
 τείνω, ἐπιμηκύνω.
 perductus, ἰδ. perduco.
 perexigūus, λίαν ὀλίγος, λίαν μι-
 κρός.
 perfectus, ἰδ. perficio.
 perfēro, διαδίδω, ἀγγέλλω. fama
 perfertur φήμη διαδίδεται (φθά-
 νει), λόγος θρυλεῖται.

per - fīcio (per - fācio), fēci, fec-
tum, 3. συντελῶ.

per - fūgio, 3. καταφεύγω.

pericūlum, i, οὐ. κίνδυνος, (ποι-
νή) 83,4. periculo (ἀφαιρ. =
cum periculo) capitis eorum
ἡ κεφαλὴ αὐτῶν κινδυνεύει (παί-
ζουν με τὴν ζωὴν των).

perītus, ἔμπειρος, πολὺπείρος.

pernicitās, ātis, εὐκίνησις.

perpetūus, ἀδιάλειπτος, συνεχής.

perpetuum tempus πᾶς ὁ χρό-
νος.

per - sēquor, 3. ἀποθ. καταδιώκω.

inimicitias καταδιώκω τὰς ἔ-
χθρας (ἐκδικοῦμαι τοὺς ἐχθρούς
μου).

perspectus (μτχ. τοῦ perspicō,
spexi, spectum, 3 διορῶ)· ἰδ.
habeo.

per - suādeo, suāsi, suāsum, 2.
(μετὰ δοτ.)· πείθω τινά, προτρέπω.

persuāsi, ἰδ. persuadeo.

per - terreo, 2. καταφρονῶ, κατα-
πτοῶ. perterritus animo (ἀ-
φαιρ.) ἀποθεταρρημένος, ἀπολέ-
σας τὸ ἠθικόν, ἄνευ ἠθικοῦ (ἐν
ἠθικῇ καταπτώσει).

per - tīneo (per - tēneo), tinūi, —,
2. διήκω, ἐκτείνομαι, γειννιάζω.

per - turbo, 1. καταθορυβῶ.

per - vēniō, 4. ἀφικνοῦμαι, φθάνω.

pestilentia, ae, (ὁ νοσηρὸς ἀήρ).

pestilentia autumnī τὸ νοση-
ρὸν (τὸ βαρὺ) κλιμα (αἱ ἐπιδη-
μῖαι) τοῦ φθινοπώρου.

petissem (= petivissem), ἰδ. peto.
petivi ἰδ. peto.

peto (πρβλ. πέτ-ομαι) petivi, καὶ
petii, petitum, 3. ζητῶ, ἀπαιτῶ
82,4. pacem ἐπιζητῶ (εὐχομαι)
τὴν εἰρήνην. salutem ἐπιζητῶ τὴν
σωτηρίαν, προσπαθῶ νὰ καταφύ-
γω εἰς... (= confugio) 93, 6.

pice, ἀφαιρ. τοῦ pix.

pīlum, i, οὐ. ὕσός, ἀκόντιον (τῶν
Ῥωμαίων ὀπλιτῶν). infestis pi-
lis (ἀφαιρ.) δι' ἀκοντίων ἐχθρι-
κῶν, μετὰ τὰ ἀκόντια προβεβλη-
μένα.

pīlus, i, ἀ. (= ordo), λόχος τῶν
τριαρίων (τ. ἔ. τῶν πρεσβυτά-
των καὶ τὰ μάλιστα ἐμπειροπολέ-
μων τῆς λεγεῶνος)· ἰδ. duco.

pix, pīcis, πίσσᾱ.

placet, cūit, —, 2. ῥ. ἀπρόσ. δο-
κεῖ τινι, νομίζει (εὐρίσκει) τις
(ὄς) καλόν.

planicies, ēi, πεδιάς, πεδίον.

plerique, pleraeque, pleraque
(γεν. plurimorum, - arum,
- orum), οἱ πολλοί, ἡ πλειονότης.
plerumque, ἐπίρρ. ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ.
plures, plurā. (γεν. plurium),
πλείονες.

pol - licēor, cītus sum, 2. ἀποθ.
ὑπισχνοῦμαι (ὑ π ὅ σ χ ο μ α ι).

pondus, ēris, οὐ. βάρος. ἀφθονία,
πλήθος.

pōno, posui, positum, 3. τοποθε-
τῶ, τάσσω.

porta, ae, πύλη (στρατοπέδου).

portus, ūs, ἀ. λιμὴν.
 possem, πρτ. ὑποτ. τοῦ possum.
 possim, ἐνεστ. ὑποτακτ. τοῦ possum.
 possum, potūi, posse, δύναμαι. potest, καθίσταται δυνατὸν 100,4.
 post, ἐπίρρ. εἶτα, ἔπειτα· ἰδ. dies.
 post-ēā, ἐπίρρ. (post + ἀφαιρ. eā), ὕστερον, εἰς τὸ μέλλον.
 postērus (ὕστερος). 2) Οὐσ. in posterum (κατὰ παραλ. τοῦ diem) εἰς τὴν ὕστεραίαν, τὴν ἐπομένην.
 postrēmō, ἐπίρρ. τέλος, ἐνὶ λόγῳ.
 postūlo, 1. aliquem alicuius rei κατηγοροῦ τινὰ τινος (διὰ τι)· (κυρίως postulo aliquem in quaestionem ζητῶ τινὰ εἰς ἀνάκρισιν [ἐνώπιον τῶν δικαστῶν]).
 potestas, ātis, εὐκαιρία, δυνατότης.
 potior, potītus sum, potīri, 4. ἀποθ. (aliquā re) γίνεσθαι κύριός τινος (πράγματος).
 potītus, ἰδ. potior.
 potūi, ἰδ. possum.
 praeceptus ἰδ. praecipio.
 prae - cīpio (prae - cāpio), cēpi, ceptum, 3. (προλαμβάνω). animo (ἀφαιρ.) victoriam διὰ τοῦ νοῦ (ἐν τῇ φαντασίᾳ) προλαμβάνω (προσεξοφλῶ) τὴν νίκην, ἤδη ἐκ τῶν προτέρων θεωρῶ ἐμαυτὸν νικητὴν 87,7. προδιαγράφω, διατάσσω ἐκ τῶν προτέρων 93,1.
 praeda, ae, λεία, λάφυρα.

1. praedīco, 1. μνημονεύω, ἀναφέρω 90,1. ὁμολογῶ, ἐκδηλῶ 104,1.
 2. prae - dīco, δίδω ἐκ τῶν προτέρων ἐντολήν, προδιατάσσω, παραγγέλλω 92,1.
 praedixēram, ἰδ. 2. praedīco.
 praedo, ōnis, ἀ. πειρατής, ληστής τῆς θαλάσσης.
 praecēram, praeessem, ἰδ. praesum.
 praefectus, i, ἀ. (ἐπιμελητής). praefectus regius ὁ ἀρχηγός τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων, ὁ « στρατιάρχος ».
 praemiūm, īi, οὐ. ἀμοιβή. praemia pecuniae ἀμοιβαὶ χρημάτων (ἀμοιβαὶ χρηματικά).
 praepāro, 1. παρασκευάζω (= comparo) 84,1. praeparātus, παρασκευασμένος 101,4.
 prae - rōno, 3. προῖστημι, τάσσω τινὰ ὡς διοικητὴν (κάμνω ἀρχηγόν).
 praeposūeram, ἰδ. praepono.
 praesentiā, ae, (παρουσία). 2) ὁ παρῶν χρόνος. in praesentiā ἐν τῷ παρόντι, τό γε νῦν.
 praesidiūm, īi οὐσ. φρουρά, φύλακες, βοήθεια 88,5. 89,1. 89,2. 93,7. 94,5. 99,4. 101,3. 101,5. ὀχυρὸς τόπος κατεχόμενος ὑπὸ φρουρᾶς 83,3.
 praestitissēm, ἰδ. praesto.
 pae - sto, stiti stitum ἢ stātum, stāre, 1. (μτχ. μέλλ. praestatūrus), (ἴσταμαι ἐμπρός). operam παρέχω βοήθειαν, λαμβάνω

- ἐνεργὸν μέρος. officium ἐπιτελῶ
τὸ καθήκον 85,2. 103,4.
- prae - sum, fūi, esse (μετὰ δοτ.)
διοικῶ, εἶμαι διοικητής.
- praeter - eā, ἐπίρρ. (praeter +
ἀφαιρ. ἐπίρρ. eā), ἐκτὸς τούτου,
ἐκτὸς τούτων.
- praetor, ōris, ἄ. (ἐκ τοῦ ῥ. prae-
eo προπορεύομαι), στρατηγός,
πραίτωρ.
- praetorium, ii, οὐ. ἡ σκηνὴ τοῦ
στρατηγοῦ, τὸ στρατήγιον 82,1.
ἡ κυριώτερα θέσις τοῦ στρατοπέ-
δου, ἐνθα ἤτο ἡ σκηνὴ τοῦ στρα-
τηγοῦ, στρατήγιον, (στρατηγεῖ-
ον), « περίσταςις στρατηγίου »
94,6.
- praetoriū, στρατηγικός, τῶν ἀρ-
χόντων 85,5. porta praetoria ἡ
(πρὸς τὸν ἐχθρὸν ἐστραμμένη)
πύλη τοῦ στρατοπέδου, πύλη
στρατηγίς. 2) Οὐσ. (ἐν. vir) ὁ
διατελέσας στρατηγός, ὁ πρῶην
στρατηγός 82,3.
- premo, pressi, pressum, 3. πιέζω.
primō, ἐπίρρ. κατ' ἀρχάς.
- primum, ἐπίρρ. (ἀρχήν), ἐν πρώτοις.
primus, πρῶτος.
- prior, ἄ. καὶ θ., prius, οὐ. (γεν.
ōris), πρότερος.
- pristinus, ὁ πρὶν, ὁ πρότερος. pris-
tina opinio ἡ προτέρα ἰδέα.
- prius, ἐπίρρ. πρότερον (ἰδ. prior).
prius quam καὶ priusquam
πρὶν ἢ.
- privātus (ἰδιωτικός). Οὐσ. ὁ ἰδι-
ώτης (κυρίως ὁ ἄνευ δημοσίου
ἀξιώματος).
- privo, 1. (ἀπο)στερῶ.
- pro, πρόθ. μετ' ἀφαιρ. (πρό). ἐν
ὀνόματι, χάριν + γεν., ἀποβλέ-
πων εἰς...
- pro - curro, cucurri, cursum, 3.
(τρέχω ἐμπρός), ἐφορμῶ (δρο-
μαίως).
- prodeātis, β' πληθυντ. ὑποτ. ἐνεστ.
τοῦ ῥ. prod - eo, ὁ ἰδέ.
- prod - eo (pro, prod- καὶ eo), ii,
itum, ire (προβαίνω). animo
firmiore μετὰ ψυχῆς θαρραλεω-
τέρας (θαρραλεώτερον) προχω-
ρῶ, βαδίζω.,
- proditio, ōnis προδοσία.
- proditus, ἰδ. prodo.
- pro - do, didi, ditum, 3. προδίδω.
- pro - dūco, 3. (παράγω), ἀνάγω
(=proveho, promoveo) 100,
1. προάγω, ἐξάγομαί τινα, παρα-
σύρω 104,3.
- productus, ἰδ. produco.
- proelior, 1. ἀποθ. συνάπτω μάχην,
μάχομαι, συμπλέκομαι, πολεμῶ.
- proelium, ii, οὐ. συμπλοκή, μάχη.
proelium equestre μάχη ἵππι-
κῆ, ἵππομαχία.
- profectio, ōnis (ἐκ τοῦ proficis-
cor), ἀναχώρησις.
- profectus, ἰδ. proficiscor.
- proficiscenti, ἰδ. proficiscor.
- pro - ficiscor, fectus sum, ficisci, 3.
ἀποθ. πορεύομαι. 2) πλέω 101, 4.
- profūdi, ἰδ. profundo.

pro - fundo, fūdi, fūsum, 3. (ἐκ-
χέω). profundo me (δι)εκχέο-
μαι, ἐξαπλοῦμαι, ἐξορμῶ.

pro - gredior (pro - grādiōr),
gressus sum, grēdi, 3. ἀποθ. προ-
βαίνω, προχωρῶ, βαδίζω πρὸς
τὰ πρόσω.

progressus, ἰδ. progredior.

pro - hibēo (pro καὶ hābeo), hūi,
hītum, 2. εἶργω. aliquem aquā
(ἀφαιρ.) κωλύω τινὰ ἀπὸ τοῦ
ὑδατος, κωλύω τινὰ ἀπὸ τῆς ὑ-
δρεύσεως.

proiectus, ἰδ. proicio.

proicio (προφ. proicio, ἐκ τοῦ
pro καὶ iācio), iēcī, iectum, 3.
ἀπορρίπτω, ἀποβάλλω, 98,1.
proicior (=proicio me) ad
terram ῥίπτω ἐμχυτὸν εἰς τὴν
γῆν, (ρίπτομαι πρὸ τῶν ποδῶν
τινος) 98,2.

pro-nuntio, 1. προαναγγέλλω, προ-
δηλῶ 94,3. διαβεβαῖω, λέγω 87,2.

propinquus (ἐκ τοῦ prope, pro-
pinquus, πρβλ. long - inquus),
πλησιόχωρος 88,5. Οὐσ. πληθ.
propinqui, ὄrum ἄ. (κυρίως ἐξ
κίματος) οἱ συγγενεῖς, οἱ τοῦ
(στενοῦ) περιβάλλοντος, οἱ οἰ-
κεῖοι 103,2.

propior, ἄ. καὶ θ., ius, οὐ (γεν.
iōris) συγκρ. ἐγγύτερος, πλησι-
έστερος. Ὑπερθ. proximus.

propius, ἐπίρρ. συγκρ. (θετ. pro-
pe, ὑπερθ. proxime), μετ' αἰτ.,
ἐγγύτερον, πλησιέστερον.

pro - rōno, 3. γνωστοποιῶ, δημο-
σιεύω 102, 2. 3.

propositum, i, σκοπός, πρόθεσις,
σχέδιον 84, 1. 100, 3.

propositum, ἰδ. propono.

proposuissem, ἰδ. propono.

propter, πρόθ. μετ' αἰτ. διὰ + αἰτ.,
ένεκα.

propterea, ἐπίρρ. (propter + ἄ-
φαιρ. ἐπίρρ. eā), τούτου ένεκα,
διὰ ταῦτα. propterea quod διὰ
ταῦτα ὅτι, διότι.

prosecutus, ἰδ. prosequor.

pro - sequor, 3. ἀποθ. ἔπομαι, ἐπα-
κολουθῶ, συνοδεύω.

protectus, ἰδ. protego.

pro - tēgo, xi, ctum, 3. σκεπάζω,
καλύπτω.

protinus, ἐπίρρ. (pro καὶ tēnus),
(παρ) εὐθύς, ἀπ' εὐθείας.

provincia, ae, (ἡ πρόσω νικηφόρος
πορεία τοῦ στρατοῦ), ἐπαρχία.

proximus, ἰδ. propior.

publicus, δημόσιος. ἰδ. res.

puer, pueri, ἄ. παῖς.

pugna, ae (ἡ ἐκ παρατάξεως μά-
χη), μάχη.

pulsus, ἰδ. pello.

Q

quadraginta, τεσσαράκοντα.

quam, ἐπίρρ. (μετ' ἐπιθ. = ὡς,
πάνυ, πόσον πολύ). 1) πρὸ ὑπερ-
θετ. ὅσον τὸ δυνατόν, ὡς 102,3.
2) (μετὰ συγκριτικὸν) ἢ 92,3.
95,4. ἰδ. καὶ prius.

quando, ἐπίρρ. χρον. ποτέ, (καμ-
μιὰ φορά).

quantus, πόσος, ὅπόσος.

quantuscumque, ὅσοσδήποτε (πο-
λύς).

quartus, τέταρτος.

quascumque, ἰδ. quicumque.

-que, ἐγγλιτ. =τέ, καί.

querens, ἰδ. queror.

queror, questus sum, quēri, 3.
ἀποθ. παραπονοῦμαι, μετὰ πα-
ραπόνου λέγω.

qui, quae, quod, ἄντων. ὅς, ὅστις,
ὁ ὁποῖος κλπ.

qui (καὶ quis), quae (καὶ qua),
quid καὶ quod ἄντων. (ἐπιθετι-
κῶς), τίς, τί.

quibusdam, ἀφ. πληθ. τοῦ quidam.

quicumque, quaecumque, quod-
cumque, ἄντων. οἷοσδήποτε κλπ.

quidam, quaedam, quoddam ἄντων.

(ἐπιθετικῶς), γνωστός τις, τίς.

Πληθ. ὄρισμένος ἀριθμός, τινές.

quidem, σύνδ. γε, βεβαίως.

quidnam, ἰδ. quisnam.

quiētus (μτχ. τοῦ quiesco ἡσυ-
χάζω), ἡσυχός, ἀκίνητος.

quin, σύνδ. (ἐκ τῆς ἀρχαίας ἀφαιρ.

qui καὶ τοῦ ne μετὰ μίαν ἀρνητι-
κὴν κυρίαν πρότασιν) + ὑποτακτ.,
ἔτι. ἰδ. fallo.

quindecim, δέκα πέντε.

quinque, πέντε.

quinguerēmis, is (κατὰ παράλει-
ψιν τοῦ οὐσ. navis, ἐκ τοῦ quin-
que καὶ remus = κώπη· πληθ.

αἰτ. quingueremis καὶ quingue-
remes), ἡ πενήτης (ναῦς).

quis, quid? ἄντων. τίς; ποῖος;

quis (καὶ qui), quid, ἄντων. τίς, τί.

quisnam, quidnam, ἄντων. τίς πο-
τε; τίς λοιπόν; τίς;

quisquam, quaequam, quidquam
καὶ quicquam (ἐν ἀρνητ. καὶ
ὑποθετικῇ προτάσει), ἄντων. τίς.

quisquis, quaequae, quidquid καὶ
quicquid, ἄντων. (πᾶς), ὅστις,
ὅστισδήποτε.

quo, σύνδ. μεθ' ὑποτακτ. (=ut
eō), ἴνα 86,2. 98,2.

quod, σύνδ. ὅτι, διότι.

quoniam, σύνδ. (quom = cum καὶ
iam), ἐπειδὴ (λοιπόν), ἐπει-
δὴ (βεβαίως).

quoque (πιθανῶς ἐκ τοῦ quō) καὶ
-que = μετὰ τούτου ἐπίσης), καί,
ἔτι, ἐπίσης.

R

radix, ἰεῖς, (ρίζα, προβλ. καὶ ῥάδιξ).

μεταφορικῶς ἐν τῷ πληθυντ. ἀριθ-

μῶ = ὑπώρειαι, πρόποδες (ἄρους).

ratio, ὄνις, ὑπολογισμός 82,5. μέ-

σον 83,5. τρόπος 85,2. 101,4.

σύνεσις, φρόνησις, περίσκεψις

92,4. αἰτία, αἰτιολογία, δικαιο-

λόγησις 86,2.

recens, ntis νεόδρεπτος, νεωστὶ

κοπεῖς 96,1. 2) οὐσ. ὁ μὴ λαβὼν

εἰσέτι μέρος εἰς τὴν μάχην, ὁ μὴ

κεκμηκώς.

recepisse, ἀπρμφ. πρμμ. τοῦ re-

- cipio.
recepissem, receptus, ἰδ. recipio.
re - cipio (re - cāpio), cēpi, ceptum, 3. (ἀναλαμβάνω), ὑπισχυοῦμαι 82,5. recipio me ὑποχωρῶ, ἀποχωρῶ 97,2. ἀποσύρομαι 102,1. καταφεύγω 102,6. recipior γίνομαι δεκτὸς 102,7. γίνομαι δεκτὸς, παρέχεται μοι ἄστυλον 103,3. συνενῶ 82,1.
- recupero, 1. ἀνακτῶμαι, ἀνακτῶ, κερδίζω ἐκ νέου.
- recusatio, ōnis, ἄρνησις, διαμαρτυρία.
- recūso (re καὶ causa), 1. recūso ne ἀποκρούω, (δὲν θέλω νά...).
- red - eo, ii, itum, ire (ἐπανέρχομαι). ad gladium καταφεύγω εἰς τὸ ξίφος.
- reditus, ūs, ἄ. ἐπιστροφή, ἐπάνοδος.
- re - fero, rettūli, relātum, referre, κομίζω.
- re - ficio (re - fācio), fēci, fectum 3. (πάλιν ποιῶ), συμπληρῶ (τὰ κενὰ τοῦ στρατεύματος).
- re - fugio, fūgi, —, 3. (ὀπίσω φεύγω), καταφεύγω, διὰ τῆς φυγῆς ζητῶ τὴν σωτηρίαν, ἐκφεύγω (= recipio me) 95,4. 99, 4.5.101,6.
- regius, βασιλικός, τοῦ βασιλέως.
- relātus, ἰδ. refero.
- relictus, ἰδ. relinquo.
- re - linquo, liqui, lictum, 3. καταλείπω 87,3. relinquo cohortes praesidio (δοτ.) καταλείπω κόρτες (ὡς) φρουρὰν 89,2. 95,3.
- ὑπολείπω (ἀφῆνω) 92,1. ἐγκαταλείπω, 97,2. θέτω ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ, θεωρῶ τι ὡς δευτέρου 102,1.
- reliquēram, ἰδ. relinquo.
- reliquus, λοιπός, ὑπόλοιπος.
- re - maneo, mansi, —, 2. μένω ὀπίσω, παραμένω.
- remansi, ἰδ. remaneo.
- re - mitto, 3. πέμπω ὀπίσω.
- re - novo, 1. ἀνανεώνω, rursus renovo (κατὰ πλεονασμὸν) πάλιν ἐκ νέου ἀναλαμβάνω, ἐπαναρχίζω.
- re - pērio, reppēri, repertum, 4. (ἀνευρίσκω). occasionem τυγχάνω εὐκαιρίας, εὐρίσκω εὐκαιρίαν.
- repressi, ἰδ. reprimo.
- re - primo (re - prēmo), pressi, pressum, 3. ἀναστέλλω, μειώνω, 92,5. ἀνακόπτω, ἐπέχω (σ τ α μ α τ ῶ) 93,1.
- re - quiesco, evi, —, 3. ἀναπαύομαι (ξ ε κ ο υ ρ ἄ ζ ο μ α ι).
- rēs, rei, πρᾶγμα. res militaris (τὸ στρατιωτικὸν πρᾶγμα), αἱ πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις 83,3. res frumentaria (πρᾶγμα σιτικόν), τὸ ἀφορῶν εἰς τὸν σῆτον, τὰ ἐπιτήδεια. res publica ἢ respublica, (γεν. καὶ δοτ. rei publicae κλπ.) πολιτεία, (κράτος). res (πληθ.) αἱ συνδιαλέξεις, αἱ συνομιλίαι 104,1.
- re - sisto, stiti, —, 3. ἀνθίσταμαι, μάχομαι.
- re - spicio (re καὶ [spicio], pē-

xi, pectum, 3. (στρέφω ὀπίσω
 νὰ ἴδω), στρέφομαι (πρὸς τινά).
 re - spondeo, ndi, nsum, 2. ἀπο-
 κρίνομαι, ἀπαντῶ.
 retentus, ἰδ. retineo.
 re - tīnēō (re καὶ tēneo), tinūi
 tentum, 2. δὲν ἀφήνω, δὲν ἐγκα-
 ταλείπω, διατηρῶ 92,3. retineor
 ἐμποδίζομαι 102,5.
 reversūrus, ἰδ. revertor.
 revertor, reverti (ἐξ ἔνεστ. re-
 verto), reverti, 3. ἀποθ. (ἡ
 μτχ. reversus), ἐπανέρχομαι, ἐ-
 πιστρέφω, ἐπανακάμπτω.
 rex, regis, ἄ. βασιλεύς.
 ripa, ae, ὄχθη. ripa impedita
 ὄχθη ἀπρόσβατος (δῦσκολος).
 rivus, i, ἄ. ρυάκιον, (ποτάμιον).
 robur, robōris, οὐ. (ἀγρία δρυς).
 2) μτρ. πυρήν, ἄνθος (οἱ κρά-
 τιστοὶ, οἱ λογάδες) τοῦ στρατοῦ.
 rursus, ἐπίρρ. πάλιν, ἐκ νέου, (ἀ-
 κόμη μίαν φοράν).

S

sacerdotium, ii, οὐ. τὸ ἀξίωμα τοῦ
 ἱερέως, ἱερωσύνη 82,4. 83,1.
 saepe, ἐπίρρ. (συγκρ. saepius,
 ὑπερθ. saepissime), πολλάκις,
 ἐπανειλημμένως.
 sagittarius, ii, ἄ. τοξότης.
 salus, ūtis, σωτηρία, διάσωσις,
 (χάρις).
 sanguis, inis, ἄ. αἷμα, (ζωή).
 satis, ἐπίρρ. λίαν satis longus
 (= tam longus) οὕτω (τόσον)

μικρός. satis est (ἐπ)αρκεῖ 92,1.
 scapha, ae, σκάφη (= λέμβος τῶν
 νεῶν), ἐφόλκιον, (φ ε λ ο ὦ κ α).
 scīo, scīvi, scītum, 4. γιγνώσκω,
 γνωρίζω.
 se (καὶ sese), ἑαυτόν, -τήν, -τό,
 -τούς κλπ., ἰδ. sui 1.
 se - clūdo (se-clāudo), si, sum,
 3. ἀποκλείω, ἀποχωρίζω.
 seclūsi, ἰδ. secludo.
 secum = cum (πρόθ.) καὶ se (ἀ-
 φαιρ.) μεθ' ἑαυτοῦ, μεθ' ἑαυτῶν
 κλπ.
 secundus (ἐκ τοῦ sequor) = δεύ-
 τερος, εὐνοϊκός, οὐριος.
 sed, σύνδ. ἀλλά.
 semper, ἐπίρρ. πάντοτε. 2) πολλά-
 κίς 96,1.
 senatorius, συγκλητικός.
 senātus, ūs, ἄ. σύγκλητος.
 senatusconsultum, i, οὐ. (καὶ κε-
 χωρισμένως senātūs [γεν.] con-
 sultum) συγκλήτου δόγμα.
 septem, ἐπτά.
 sequimini, β' πλ. προστ. ῥ. sequor
 sententia, ae, γνώμη.
 sēquor, secūtus sum, sēqui, 3.
 ἀποθ. ἔπομαι, ἀκολουθῶ.
 serpo, psi ptum, 3. ἔρπω, διαδί-
 δομαι, ἐξαπλοῦμαι. ignis serpit
 latius τὸ πῦρ λαμβάνει εὐρυτέ-
 ρας (μεγαλύτερας) διαστάσεις.
 servo, 1. (σφίζω). institūtum τη-
 ρῶ τὸ (στρατιωτικὸν) ἔθος 84,3.
 διαφυλάττω 89,1.
 servus, i, ἄ. δοῦλος.

- seu, ἰδ. sive.
 sese, ἰδ. se.
 sex, ἕξ.
 si, σύνδ. εἰ, ἐάν, ἄν.
 sibi, ἑαυτῷ κλπ. ἰδ. 1. sui.
 sic, ἐπίρρ., οὕτως, οὕτω.
 sicut, ἐπίρρ., ὡσπερ, οὕτως.
 signum, ἰ, οὐ. σημεῖον 85,4. 90, 3. 93,1. 93,5 (= vexillum).
 signa militaria (σημεῖα στρατιωτικά), σημαῖαι 95,4. 99,4. ὄργανα μουσικά 92,5.
 sim, ἐνεστ. ὑποτακτ. τοῦ sum.
 similiter, ἐπίρρ. ὁμοίως.
 simul, ἐπίρρ. ταυτοχρόνως.
 sine, πρόθ. μετ' ἀφαιρ. ἄνευ.
 singulāris, e, μοναδικός.
 singūli, ae, a, ἀνά ἕνα. singulas cohortes detraxit ἀνά μίαν κόρτην (ἀνά ἕν τάγμα) ἀπέσπασε.
 sinister, sinistra, sinistrum, εὐώνυμος, ἀριστερός.
 sive, (πρὸ φων. ἢ συμφ.) ἢ seu (πρὸ συμφ.) σύνδ. εἴτε. sive—sive εἴτε—εἴτε.
 societas, ātis, ἑταιρεία (ἐκ Ῥωμαίων πολιτῶν εἰσπράττουσα τοὺς φόρους τῶν ἀγροτῶν ἐν ταῖς βῶμ. ἐπαρχίαις ἀντὶ ὀρισμένου μισθώματος), συνδικᾶτον.
 sollicito, 1. ἐξεγείρω, (ἐξ)ωθῶ εἰς στάσιν (εἰς ἀποστασίαν).
 solvo, solvi, solūtum, 3. λύω. solvo (naves) a terra λύω τὰς ναῦς ἀπὸ τῆς ξηρᾶς, ἐκπλέω, ἀνάγομαι 101,6. 102,7.
 soror, ōris, ἀδελφή.
 spatium, ii, οὐ. spatium temporis καὶ ἀπλῶς spatium διάστημα χρόνου, χρονικὸν διάστημα 84,1. 95,1. τόπος, χῶρος, διάστημα (ἀπόστασις μεταξὺ δύο τόπων) 92,1. 103,2.
 specto, 1. (ἀπο) βλέπω. haec spectans (εἰς) ταῦτα ἀποβλέπων, (ἐπὶ τῷ σκοπῷ νά...).
 sperassem (= speravisse), ἰδ. spero.
 spēro, 1. ἐλπίζω.
 spes, spei, ἐλπεις. (spons nti), μόνον κατ' ἀφαιρ. suā sponte, ἀφ' ἑαυτῶν, αὐτοβούλως, ἄνευ διαταγῆς.
 statio, ōnis, φυλακεῖον (τόπος ἐνθα τοποθετοῦνται στρατιῶται φρουρᾶς ἕνεκα), φυλάκιον.
 statūo, ūi, ūtum, 3. ἀποφασίζω.
 stringo, nxi, ctum, 3. (πρβλ. στραγγίζω = διαπίεσεως ἐξάγω). gladium (ἀντὶ τοῦ συνηθεστέρου detringo gladium) σπῶμαι (ἀνασπῶμαι τὸ ξίφος), σύρω τὸ ξίφος.
 strinxi, ἰδ. stringo.
 structus, ἰδ. struo.
 strūo, xi, ctum, 3. κατασκευάζω.
 studium, ii, οὐ. σπουδή, προθυμία.
 stupa, ae (στύπη), στυππεῖον.
 subēram, ἰδ. subsum.
 sub - icio (πρόφερε subicicio, sub καὶ iacio), iēcī, iectum, 3. ὑποβάλλω, aciem collibus (δοτ.) προσάγω (πλησιάζω) τὸν (πα-

- ρατεταγμένον) στρατὸν ὑπὸ τοὺς λόφους (εἰς τοὺς πρόποδας τῶν λόφων). subicio me (ἀντὶ aciem meam) iniquis locis (δοτ.) ὑποβάλλω ἑμαυτὸν (τὸν στρατὸν μου) εἰς τόπους ἀνίσους (τ.ἔ. εἰς τόπους στρατηγικῶς δυσμενεῖς). sublātus, ἰδ. tollo.
- sub - lūo (ἐκ τοῦ sub - lavo), ūi, ūtum, 3. (ὑπονίπτω), montem ὑπολούω (βρέχω) τὸ ὄρος (τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους).
- subsēqui, ἀπρμφ. τοῦ subsequor.
- sub - sēquor, 3. ἀποθ. ἀκολουθῶ κατόπιν.
- sub - sum, (ὑπόκειμαι). subest ἐγγυὲς ἐστὶ, πλησιάζει.
- suc - cēdo (sub - cedo), 3. alii cui, διαδέχομαι τινι.
- successi, ἰδ. succedo.
1. sūi, sibi, se, ἀντων. ἰδ. 102,6 κ.ζ.
2. sūi (98,2), ἰδ. suus.
- sum, fūi, esse, εἶμαι, εἰμί alīquis ἢ aliquid est praesidio (δοτ.) εἶναι τις ἢ τι βοήθεια (πρὸς βοήθειαν). sum ad aliquid χρῆσιμεύω πρὸς τι 101,2. est periculo (ἀφαιρ.) capitis mei εἶναι μετὰ κινδύνου τῆς κεφαλῆς μου (ἢ ζώῃ μου κινδυνεύει) 102,6. fui consul ὑπῆρξα (διετέλεσα, ἐχρημάτισα) ὕπατος. ventus est ἀνεμος εἶναι (πνέει). sum in curatione regni εἶμαι ἐν τῇ ἐπιτροπύσει τοῦ βασιλείου, ἐπιτροπεύω τὸν ἀνήλικον βασιλέα.
- summa, ae, ὁ (διὰ τῆς λογιστικῆς ἀποτελούμενος) ἀριθμὸς, σύνολον. quae summa erat milium XXII ὄς (ἀντί : ὄν κοόρτεων) ἀριθμὸς ἦτο εἴκοσι δύο χιλιάδων ἰδ. καὶ diffido.
- summōtus, ἰδ. summoveo.
- sum - mōveo (sub - moveo) 2. ἐκδιώκω, ἀπωθῶ.
- summus (ὑπερθ. τοῦ superus), ἀνώτατος, μέγιστος ἰδ. superior.
- sumo (subs [=sub] -emo), sumpsī, sumptum, 3. λαμβάνω (παρὰ τὴν θέλησιν), εἰσπράττω βίβλ 103, 1.
1. sumptus, ūs, ἀ. δαπάνη, ἔξοδα.
2. sumptus, ἰδ. sumo.
- superior, ius, (γεν. iōris, συγκρ. τοῦ superus), πρότερος.
- supero, 1. νικῶ (=vinco).
- super - sum, ἐπιζῶ 87,2. ὑπολείπομαι 91,2.
- sup - porto (sub - porto), 1. προσκομίζω, φέρω.
- suprā, ἐπίρρ. (ἐκ τοῦ superā [parte]), ἀνωτέρω.
- suspiciō, ōnis, ὑποψία.
- sus - tīnēo (subs [=sub] καὶ tēneo), tinūi, [tentum ἢ] tentātum, 2. ἀντέχω (βαστῶ) 94,2. impetum ὑπομένω τὴν ἔφοδον 84,4.
- suus, ἑαυτοῦ, -τῆς, -τῶν (ἰδικός του ἰδικός της, ἰδικός των). nihil sui οὐδὲν τῆς ἑαυτῶν περιουσίας, οὐδὲν ὅπερ ἀνήκεν αὐτοῖς 98,2.

Τ

tabella, ae (ξύλινος μικρὸς πί-
ναξ), δελτίον ψηφοφορίας.

tabernaculum, i, οὐ. σκηνή.

taeda, ae (ξύλον ῥητινοῦχον), δάξ.

tam, ἐπίρρ. τόσον (πολύ). tam
(μετ' ἐπιθέτου) οὕτω, τόσον.

tamen, σύνδ. ὅμως.

tametsi, σύνδ. εἰ καί.

tantus, τοσοῦτος, τόσον σπουδαῖος.

tantum, (αἰτ. τοῦ οὐσ. tantum).

ἐπίρρ. κατὰ πολὺ 96,4. tantum
ut τοσοῦτον ὥστε 101,3.

tardius, ἐπίρρ. συγκρ. (θετ. tarde
βραδέως), βραδύτερον.

tectus (κυρίως μτχ. τοῦ tego).

Ὦς ἐπίθετον = constratus (κα-
τεστρωμένος. scaphae tectae, ἀ-
κάτια (πλοιάρια) «καταστρώ-
ματα ἔχοντα» 100,2.

tego, texi, tectum, 3. (στέγω)
καλύπτω, περιφρουρῶ, προστα-
τεύω 102,3.

telum, i, οὐ. (βέλος), ἀκόντιον.

temerē, ἐπίρρ. ἀλογίστως, ἀπερι-
σκέπτως, εἰκῆ.

tempestas, ātis, τρικυμία (=pro-
cella).

temporis, γεν. τοῦ tempus.

temptandus, ἰδ. tempto.

tempto, 1. πεῖραν λαμβάνω, ἀπο-
πειρώμενος (διακινδυνεύων) μαν-
θάνω.

tempus, ōris, οὐ. χρόνος isdem
(=iisdem) temporibus (a-

φαιρ.) κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους.
eodem tempore κατὰ τὸν αὐτὸν
χρόνον. tempus anni ἡ ὥρα τοῦ
ἔτους.

tendi, παθ. ἀπρμφ. τοῦ tendor,
tentus sum καὶ σπανιώτ. ten-
sus sum, tendi ἰδ. tendo.

tendo, tetendi, tentum, σπανιώτ.
tensum, 3. (τείνω). praetorium
(«πήγνυμι»), διατείνω (τεντώ
νω, στήνω) τὴν σκηνὴν τοῦ
στρατηγού, «σκηνοπηγῶ».

tenēo, tenūi, —, 2. κατέχω. 88,2.
me loco (ἀφαιρ.) κρατῶ ἐμαυ-
τὸν ἐν τῇ (τεταγμένη) θέσει,
διατηρῶ τὴν θέσιν μου 94,1.
καταλαμβάνω, γίνομαι κύριος
101,1. διατηρῶ, κρατῶ 102,3.

tergum, i, οὐ. νῶτον, νῶτα, a ter-
go ἐκ τῶν ὀπισθεν, ἐκ τῶν νῶτων.

terni ἀνά τρεῖς, τρεῖς.

terra, ae, ξηρὰ 101,6. ἔδαφος 98,1.

terrēo, rūi, itum, 2. φοβῶ, πτοῶ.

tertius, τρίτος.

testis, is, ἄ. ὁ μάρτυς.

timēo, ūi, —, 2. φοβοῦμαι.

timor, ōris, ἄ. φόβος.

timuisse, timuissem, ἰδ. timeo.

tollo, sustūli, sublātum, 3. αἶρω.

clamorem αἶρω κραυγὴν, ἀλα-
λάζω, «ιάζω» 92,5. ἀφαιρῶ.
ἀποκομιζῶ (παίρω) 103,1.

tot, ἄκλ. τοσοῦτος, τοσοῦτοι.

totus, (γεν. totius, δοτ. toti), ὅ-
λος, ὁλόκληρος, ἅπας.

tradītus, ἰδ. trado.

trā - do (ἐκ τοῦ trans - do), didi, ditum, 3. παραδίδω.

tradūco (trans - duco), 3. διαβιβάζω.

tres, triā, (γεν. πλ. trium), τρεῖς.

trichīla, ae, σκιάς, κλισία φυλλοσκεπής καὶ φυλλόστρωτος, παράπηγμα φυλλοσκεπές (εἶδος κρεββατίνης)

tribūnus, i, ἄ. (ὁ φύλαρχος, ὁ προϊστάμενος φυλῆς τινος). tribunus militum (στρατιωτικός) χιλιάρχος.

triginta, τριάκοντα.

trirēmīs, is, (tres καὶ remus = κώπη), ἡ τριήρης (ναῦς).

tuba, ae, σάλπιγξ.

tuemīni, β' πληθ. προστ. ῥ. tueor. tueor, tuītus sum, 2. ἀποθ. φυλάττω, ὑπερασπίζω.

tuli, ἰδ. fero.

tum, ἐπίρρ. τότε.

tunc, ἐπίρρ. τότε.

turmātim, ἐπίρρ. ἱλαδόν, κατὰ ἕλας.

U

ubi, σύνδ. ὡς, εὐθὺς ὡς, ἀφοῦ 93,5. 98,2.

umquam, ἐπίρρ. ποτέ ἰδ. neque.

unā, ἐπίρρ. (ὁμοῦ, ἅμα). unā cum aliquo ὁμοῦ τινι (μαζὶ μὲ).

undīque, ἐπίρρ. πανταχόθεν.

unīus, γεν. τοῦ unus.

universus, σύμπας. universi, σύμπαντες, ἄθροοι, πάντες ὁμοθυμαδόν.

unus, (γεν. unīus, δοτ. uni), εἷς 2) εἷς μόνον (= unus modo, unus omnīno) 82,1. 82,3.5. 89,1, 102,4.3) μόνος, εἷς μόνος 91,2.

urbānus, ἀστικός, τοῦ ἄστεως.

urbs, urbis, πόλις (ἰδίᾳ ἢ Ἑρώμη [πρβλ. Ἄστυ = Ἀθῆναι, Πόλις = Κωνσταντινούπολις]).

1. usus, ūs, ἄ. ἐμπειρία, ἄσκησις. 84,3. 86,5 (ἰδ. manus). 93,1. χρεία, ἀνάγκη 96,2. 103,1. cum usus adesset (= si quando usus ἢ opus esset, si usus veniret) ἐάν ποτε (ὁσάκις) παρίστατο χρεία, ἐν ὥρᾳ ἀνάγκης.

2. usus, μτχ. τοῦ utor 95,5. 100,3.

1. ut, ἐπίρρ. ὥσπερ 85,1 86,5. 93,3. 94,3. 96,4. 104,1. 2) (τρόπος καὶ αἰτία) ut... existunt 104,1.

2. ut, σύνδ. 1) χρονικός· ὡς, εὐθὺς, εὐθὺς ὡς 94,5. 2) τελικός· ὅπως, ἕνα, 82,1.5. 85,2. 86,5. 92,2.3.5. 95,1. 102,2.3. 102,7. 103,3.3) συμπερασματικός· ὥστε 82,2. 84,3. 85,4. 92,1. 94,5. 96,1. 4. 101,7, ut = ita ut 84,2.

uterque, utrāque, utrumque, (γεν. utriusque), ἑκάτερος, ἑκάτεροι, ἀμφότεροι.

1. ūti (ἀντὶ ut σύνδ.), 86,1. 101,3. 102,2.

2. ūti, ἀπρμφ. τοῦ utor 83,5, 90,1.

ūtor, ūsus sum, ūti, 3. ἀποθ. χρῶμαι, μεταχειρίζομαι 90,1. χρησιμοποιοῦ (ἐχμεταλλεύομαι) 83,5.

95,1. re frumentariā commodi-
ore χρῶμαι τοῖς ἐπιτηδεῖοις ῥῶον,
ἔχω τὰ τρόφιμα ἄνευ μεγάλων
ἐμποδίων, « ῥῶον τῆς τροφῆς εὐ-
πορῶ ». usus tempore anni com-
modiore ἐπωφεληθεῖς, τυχῶν ὥ-
ρας τοῦ ἔτους (ἐπιτοχῆς)
εὐνοϊκῆς (κατὰ λέξιν εὐνοϊκωτέ-
ρας). ducibus usi centurioni-
bus (ἀφαιρ.) χρησάμενοι τοῖς
ἐκατοντάρχοις (ὡς) ἀρχηγοῖς,
σχόντες τοὺς ἐκατοντάρχους ὁδη-
γούς, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν ἐκα-
τοντάρχων.

utrum, πρότερον, utrum — an πό-
τερον — ἤ.

V

valēo, lūi, —, 2. (ὕγιαίνω). equi-
tatu (ἀφαιρ.) ἰσχύω κατὰ τὸ ἰπ-
πικόν, ἔχω μεγάλας ἰππικὰς δυ-
νάμεις.

valetūdo, dīnis, (εὐεξία). ἐπὶ κα-
κῆς ἐννοίας: ἀσθένεια, κυχξία,
νόσος.

vallum, i, οὐ. (τὸ μετὰ πασσάλων
ὠχυρωμένον πρόχωμα) χαράκω-
μα, πρόχωμα, « χάραξ ».

vehementer, ἐπίρρ. μεγάλως, σφο-
δρῶς.

velim, ἐνεστ. ὑποτακτ. τοῦ volo.
vellem, πρτ. ὑποτακτ. τοῦ volo.

venīo, vēni, ventum, 4. ἔρχομαι,
ἀφικνοῦμαι. in deditionem ἔρ-
χομαι εἰς παράδοσιν, παραδίδο-
μαι. cum classe venio μετὰ

στόλου ἔρχομαι, (πλέω).

ventus, i, ἀ. ἄνεμος.

verbum, i, οὐ. λόγος, λέξις.

vero, ἐπίρρ. βεβαίως, « μὴν » (= *revērā*) 87,6. 93,2. 94,3. 95,5.

2) ἐναντιωμ. σύνδ. δέ, ἀλλὰ 84,2.

versor, ἀποθ. 1. (στρέφομαι). δια-
τρίβω, εἶμαι, εὐρίσκομαι.

versus, πρόθ. (ἐπιτασσομένη),
μέχρι. Larisam versus πρὸς τὴν
κατεύθυνσιν τῆς Λαρίσης.

verto, rti, rsum, 3. στρέφω. ter-
ga στρέφω τὰ νῶτα, τρέπομαι
εἰς (ἄτακτον) φυγὴν.

vester, vestra, vestrum, ὑμέτε-
ρος, (ἰδικός σας).

vetus, vetēris, παλαιός, πολὺν ἡδη
χρόνον ὑπάρχων, παλαιμάχος.

vexillum, i, οὐ. (ὑποκοριστικόν
τοῦ vēlum = ὀθόνη), σημαία
(ἰππικοῦ), σῆμα, σημεῖον (ἰδ.
signum). Τοῦτο ἀνετείνετο (ἐ-
κυμάτιζεν) ἄνωθεν τῆς σκιηνῆς
τοῦ στρατηγοῦ.

vicem, ἰδ. vicis.

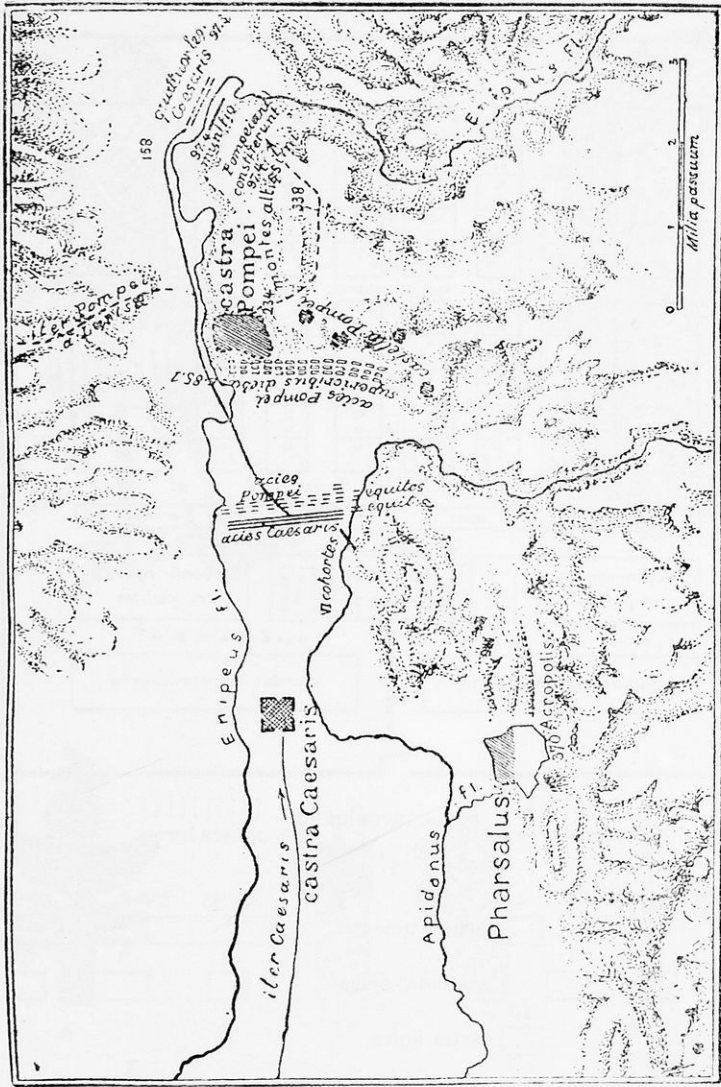
vīcis, γεν. (τοῦ ἀχρήστου vix),
αἰτ. vicem μετὰ τῆς in = invī-
cem καὶ κεχωρισμένως in vicem)
ἀμοιβαίως 98,3.

victor, ōris, ἀ. νικητῆς.

victoria, ae, νίκη.

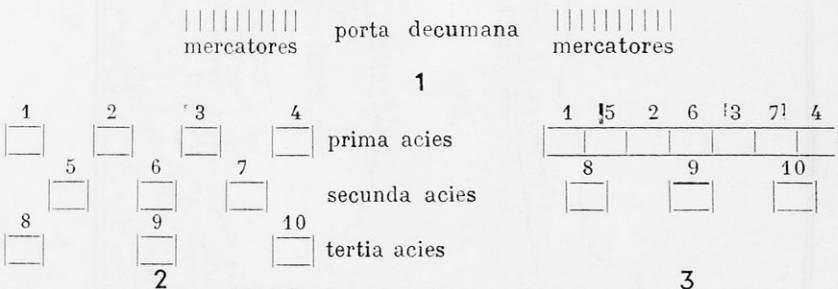
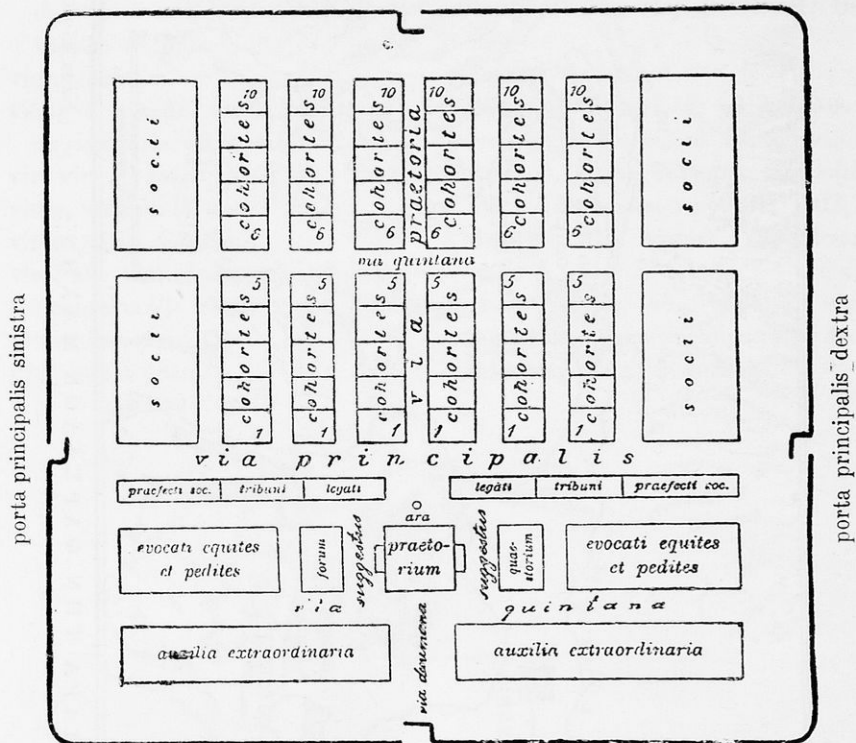
vidēo, vīdi, vīsum, 2. 1) βλέπω,
ὄρῶ 87,4. 94,5. 96,1. 1) vi-
deor φαίνομαι, εἶμαι φανερός,
βλέπει (ἢ νομίζει) τις ὅτι ἐγώ...
νομίζομαι, φαίνομαί τινι 82,2.

85,1.4. 87,7. 92,4. 96,4. 3) vi-	voco, 1. καλῶ.
deor ἀντὶ mihi videor πιστεύω,	volo, volūi, velle, βούλομαι, θέ-
νομίζω 84,3.	λω.
viginti, εἴκοσι.	voluisse, ἰδ. volo.
violo, 1. (πρβλ. vis), βιαίως με-	voluntariī, ōrum, ἄ. οἱ «ἐθελοντὶ
ταχειρίζομαι, κακοποιῶ.	στρατευόμενοι», οἱ ἐθελονταί.
vir, viri, ἄ. ἀνὴρ.	voluntas, ātis, θέλησις, προθυμία
vires, viriūm. ἰδ. vis.	84,1. ἐπιθυμία, πρόθεσις 102,7.
virtus, ūtis, ἀνδρεία.	voluptas, ātis τέρψις, εὐχαρίστη-
vis (αἰτ. vim, ἀφαιρ. vi,) δύναμις	σις.
(σωματική): πληθ. vires, ium.	vulnus nēris, οὐ. τραῦμα. sine
vivus, ζωντανός, ζῶν.	vulnere, ἄνευ τραύματος, ἄνευ
vix, ἐπίρρ. μόλις.	αἵματοχυσίας, ἀναιμακτί.

Η ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΦΑΡΣΑΛΟΝ ΜΑΧΗ (Karr, Stoffel)

porta praetoria

1) Castra Romana (44). 2) 'Η λεγεών ἐν παρατάξει (31 καὶ 32).
 3) 'Η λεγεών ἐν τάξει μάχης. (Οἱ ἐντὸς παρενθέσεων ἀριθμοὶ παρατέμνουσιν εἰς τοὺς ἀντιστοίχους ἀριθμοὺς τοῦ περιθωρίου τῶν σελ. 33 — 44).

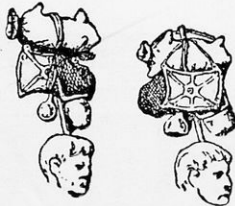
4

5

6

7

8^α8^β

4) Aquilifer (25). 5) Signifer (26). 6) Aquila (25). 7) Sarcinae
 ἢ Mulus Marianus (15 καὶ 18). 8^α) Tuba (29). 8^β) Cornu (29).

9

10

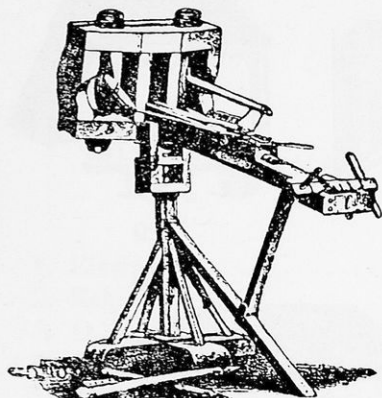

11

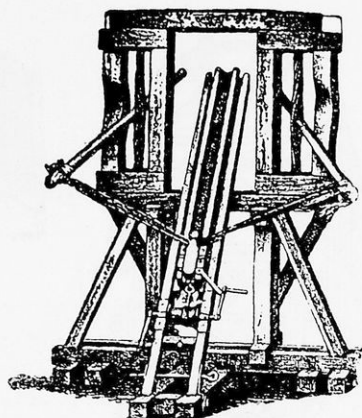

12

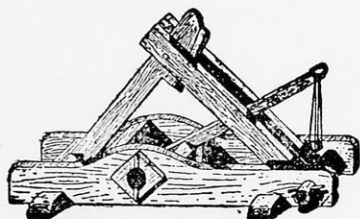
9) Miles legionarius (3 και 14). 10) Vexillum (28 και 29). 11) Centurio (12, 19 και 63). 12) Funditor (18).

13

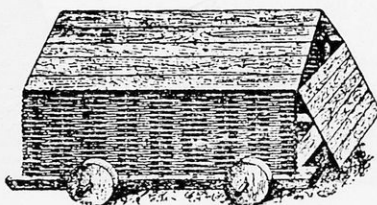
14

15

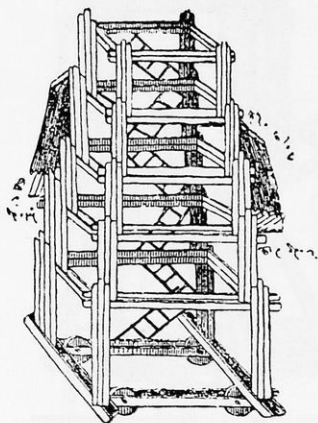

16

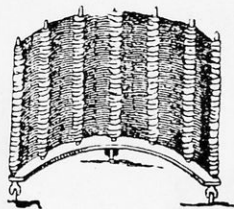

17

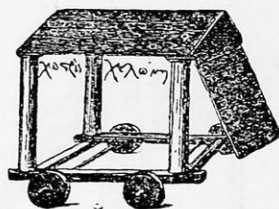
13) Ballista (15 α'). 14) Catapulta (15 α'). 15) Funda librilis (15 α'). 16) Scorpio ἢ Onager (15 α'). 17) Vinea (15 β').

18

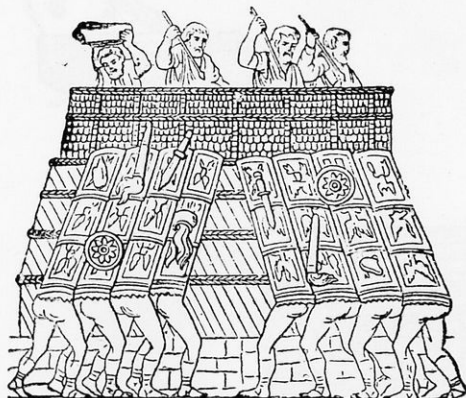
19

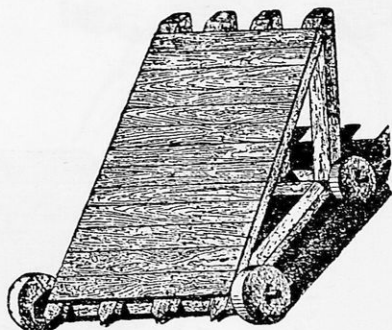
20

21

22

23

18) Turris ambulatoria (15 β'). 19) Pluteus (15 β'). 20) Testudo fossaria (15 β'). 21) Testudo arietaria (15 β'). 22) Testudo (συνασπισμός 40). Testudo (15 β').

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1. Είσαγωγή.....	Σελ.	7 — 17
2. Κείμενον.....	»	18 — 30
3. Ὁ στρατὸς τοῦ Καίσαρος	»	33 — 44
4. Ἑρμηνευτικαὶ σημειώσεις	»	45 — 68
5. Πίναξ ἱστορικὸς καὶ γεωγραφικὸς	»	69 — 75
6. Λεξιλόγιον	»	76 — 112
7. Εἰκόνες.....	»	113 — 118

Τὰ ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τὸ κάτωθι βιβλιοσημον εἰς ἀπόδειξιν τῆς γνησιότητος αὐτῶν.

Ἄντίτυπον στερούμενον τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψίτυπον.

Ὁ διαθέτων, πωλῶν ἢ χρησιμοποιοῦν αὐτὸ διώκεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθρ. 7 τοῦ νόμου 1129 τῆς 15/21 Μαρτίου 1946 (Ἐφ. Κυβ. 1946, Α' 108).

024000028472

ΕΚΔΟΣΙΣ Η', 1959 (VII) — ΑΝΤΙΤΥΠΑ 10.000 — ΣΥΜΒΑΣΙΣ 960/30-5-59

Ἐκτύπωσης — Βιβλιοδεσία ΑΔΕΛΦΩΝ Γ. ΡΟΔΗ — Κεραμικοῦ 40

